

МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

**УСТАНОВА АДУКАЦЫІ
“БРЭСЦКІ ДЗЯРЖАЎНЫ ТЭХНІЧНЫ ЎНІВЕРСІТЭТ”**

КАФЕДРА БЕЛАРУСКАЙ І РУСКАЙ МОЎ

Я. Р. Самуйлік

**БЕЛАРУСКАЯ МОВА
(ПРАФЕСІЙНАЯ ЛЕКСІКА)**

Практыкум
для студэнтаў эканамічных спецыяльнасцей

Брэст 2022

УДК 821.161.3

*Рэкамендавана навукова-метадычным саветам установы адукацыі
“Брэсцкі дзяржаўны тэхнічны ўніверсітэт”*

Рэцэнзенты:

кандыдат філалагічных навук, дацэнт, загадчык кафедры беларускай філалогіі
ўстановы адукацыі “Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт імя А. С. Пушкіна”

Н. Р. Якубук

кандыдат філалагічных навук, дацэнт, дацэнт кафедры беларускай і рускай моў
установы адукацыі “Брэсцкі дзяржаўны тэхнічны ўніверсітэт”

З. М. Заіка

Самуйлік, Я. Р. Беларуская мова (прафесійная лексіка) : практыкум для студэнтаў
эканамічных спецыяльнасцей / Я. Р. Самуйлік. – Брэст : БрДТУ, 2022. – 106 с.

У практыкуме змяшчаюцца заданні па раздзелах дысцыпліны “Беларуская мова (прафесійная лексіка)”, а таксама спецыяльныя тэксты для перакладу з рускай мовы на беларускую, узоры афармлення спіса літаратуры, кароткі руска-беларускі тэрміналагічны слоўнік, спіс рэкамендаванай літаратуры. Матэрыял прызначаны для замацавання тэарэтычных ведаў па названым курсе, выпрацоўкі неабходных уменняў і навыкаў карыстання беларускай мовай у сферы прафесійных зносін.

Адрасуецца студэнтам эканамічных спецыяльнасцей, а таксама будзе карысным усім, хто імкнецца палепшыць навыкі валодання беларускай мовай.

Змест

Прадмова	4
Тэма 1. Беларуская мова і яе месца ў сістэме агульначалавечых і нацыянальных каштоўнасцей.....	6
Тэма 2. Лексічная сістэма беларускай літаратурнай мовы	9
Тэма 3. Функцыянаванне беларускай мовы ва ўмовах білінгвізму	22
Тэма 4. Функцыянальныя стылі маўлення. Навуковы стыль	37
Тэма 5. Афіцыйна-справавы стыль.....	47
Тэма 6. Культура прафесійнага маўлення	52
Дадатак 1. Спецыяльныя тэксты для перакладу	64
Дадатак 2. Узоры афармлення спіса літаратуры.....	73
Дадатак 3. Кароткі руска-беларускі тэрміналагічны слоўнік	83
Літаратура	97

ПРАДМОВА

Выкладанне дысцыпліны “Беларуская мова (прафесійная лексіка)” ва ўстановах вышэйшай адукацыі нефілалагічнага профілю накіравана на фарміраванне ў студэнтаў шэрагу адпаведных кампетэнцый, таму галоўнай мэтай курса з’яўляецца авалоданне навыкамі пабудовы эфектыўнай маўленчай камунікацыі на беларускай мове для паспяховага вырашэння задач у прафесійнай і сацыякультурнай сферах. Складанасць, шматаспектнасць гэтых навыкаў, з аднаго боку, і абмежаваная колькасць аўдыторных гадзін (34), якія звычайна адводзяцца на вывучэнне дысцыпліны, у сукупнасці з асаблівасцямі моўнай сітуацыі ў Беларусі, з другога боку, патрабуюць аптымізацыі зместу падручнікаў і вучэбных дапаможнікаў, якія па-ранейшаму застаюцца галоўнымі сродкамі навучання. У іх аснову, разам з пазнавальнай і развіваючай, абавязкова закладваюцца прафесійна-арыентаваная і асобасна-матывуючая канцэпцыі навучання, а адным з найважнейшых патрабаванняў да зместу сучасных вучэбных выданняў, якія выкарыстоўваюцца на занятках па беларускай мове ва ўстановах вышэйшай адукацыі нефілалагічнага профілю, становіцца патрабаванне максімальнай напоўненасці такім матэрыялам, які адлюстроўвае канкрэтную галіну ведаў або сферу дзейнасці будучых спецыялістаў.

Практыкум “Беларуская мова (прафесійная лексіка)” распрацаваны ў адпаведнасці з патрабаваннямі адукацыйнага стандарту і тыповой вучэбнай праграмы ўстаноў вышэйшай адукацыі па адпаведнай дысцыпліне.

У дапаможніку пададзены практычныя заданні, накіраваныя на замацаванне тэарэтычных ведаў па вучэбнай дысцыпліне, выпрацоўку ўстойлівых уменняў і навыкаў карыстання беларускай літаратурнай мовай у прафесійнай камунікацыі ў сферы эканамічных адносін. Заданні скампанаваны ў адпаведнасці з тэмамі вучэбнай праграмы: “Беларуская мова і яе месца ў сістэме агульначалавечых і нацыянальных каштоўнасцей”, “Лексічная сістэма беларускай літаратурнай мовы”, “Функцыянаванне беларускай мовы ва ўмовах білінгвізму”, “Функцыянальныя стылі маўлення. Навуковы стыль”, “Афіцыйна-справавы стыль”, “Культура прафесійнага маўлення”. Прапанаваны практычны матэрыял, разнастайны па змесце, аб’ёме і ступені цяжкасці, што дазваляе выкладчыку вар’іраваць напайненне вучэбных заняткаў у залежнасці ад канкрэтных задач і ўзроўню падрыхтоўкі студэнтаў.

Практычныя заданні маюць выразны прафесійна арыентаваны напрамак. Межы эканамічнай лексікі, як і тэрміналогіі кожнай навукі, не могуць быць вызначаны з абсалютнай дакладнасцю, таму матэрыялы заданняў грунтуюцца на ўласнаэканамічнай, агульнанавуковай і “памежнай” тэрміналогіі, якая знаходзіцца на мяжы эканомікі і суадносных з ёю навук: інфарматыкі і вылічальнай тэхнікі, сацыяльна-эканамічнай статыстыкі, сацыялогіі, матэматыкі, юрыспрудэнцыі, міжнароднага права, сацыяльна-эканамічнай геаграфіі і інш.

Значнае месца ў сістэме практычных заняткаў займаюць разнастайныя віды аналізу навуковых тэкстаў, а таксама пераклад спецыяльных тэкстаў з рускай мовы на беларускую (дадатак 1).

Узоры афармлення спіса літаратуры будуць садзейнічаць замацаванню навыкаў правільнага афармлення такіх навуковых тэкстаў, як рэферат, даклад, курсавая і дыпломная працы (дадатак 2).

Кароткі руска-беларускі тэрміналагічны слоўнік дапаможа пры перакладзе спецыяльных тэкстаў з рускай мовы на беларускую (дадатак 3).

Спіс рэкамендаванай літаратуры ўключае актуальныя падручнікі і дапаможнікі па беларускай мове, навуковыя артыкулы, інтэрнэт-рэсурсы, а таксама слоўнікі, даведнікі, энцыклапедычныя выданні.

ТЭМА 1.
БЕЛАРУСКАЯ МОВА
І ЯЕ МЕСЦА ЁЎ СІСТЭМЕ АГУЛЬНАЧАЛАВЕЧЫХ
І НАЦЫЯНАЛЬНЫХ КАШТОЎНАСЦЕЙ

Заданне 1. *Што абазначае слова “мова” ў прыведзеных урыўках? Якія яшчэ значэнні яно мае?*

I. Мова – не толькі сродак зносін, а і душа народа, аснова і важнейшая частка яго культуры. Жыве мова – жыве народ. ...У апошнія гады сфера ўжывання мовы карэннага насельніцтва Беларусі, якое дало ёй імя і гістарычна складае асноўную частку жыхароў рэспублікі, значна звужалася, пад пагрозай апынулася само яе існаванне... (Закон “Аб мовах у Беларускай ССР” ад 26 студзеня 1990 г.).

II. Заклікаючы свой народ да шанавання роднай мовы, вядомы літоўскі гуманіст другой паловы XVI – пачатку XVII ст. Мікалеюс Даўкш пісаў: “Мова – гэта вузы ўсеагульнай любові, маці адзінства, бацька грамадства, абаронца дзяржавы. Ліквідаваць мову – усё роўна што патушыць сонца, парушыць сусветны парадак, пазбавіць свет жыцця і славы” (Паводле матэрыялаў “Настаўніцкай газеты”).

Заданне 2. *Прачытайце і растлумачце сэнс прыказак. Пра якую ролю і якія функцыі мовы ідзе гаворка ў гэтых народных выслоўях? Прыдумайце (абыграйце) маўленчыя сітуацыі, у якіх можна было б іх скарыстаць.*

1. Язык Вільні дапытае.
2. Невядомая дарога на канцы языка.
3. Добрае слова далёка чуваць.
4. Добрае слова не забываецца.
5. Слова – гужы¹, за сэрца цягнуць.
6. Хто болей знае, той болей пытае.
7. Які розум, такая і пагаворка.
8. Якое пытанне, такі і адказ.
9. Рана загоіцца, злое слова – ніколі.
10. Добрая слава ў кошыку ляжыць, а благая па дарожцы бяжыць.

Заданне 3. *Пра якія функцыі мовы ўзгадваецца ў тэксце? Устаўце прапушчаныя літары, раскрыйце дужкі і расстаўце знакі прыпынку.*

I. Мова – захавальніца (у, ў)сёй духоўнай культуры этнас...: па-першае (у, ў) вуснай народнай творчасці – пада(н, нн)ях, л...гендах, пес...нях, прыказках, прымаўках, загадках зафіксава(н, нн)ы св...тапогляд народ..., яго эст...тычны густ і маральныя арыен...ры, увогуле інт...л...ктуальны плён і патэнцыял нацыі. Напрыклад беларусы найбольш поўна сабралі і ўпарадкавалі (у, ў)се жанры вуснай народнай творчасці, акад...мічнае выданне якой склала каля 40 тамоў.

---

¹ Гуж – скураная ці вераўчаная пятля ў хамуце, з дапамогай якой прымацоўваюць аглоблі да вупражы: *Узяўся за гуж – не гавары, што не дуж* (Прыказка).

Беларусы першыя сярод усходніх славян пачалі кнігадрукаванне на роднай мове і першыя атрымалі на ёй Святое Пісанне ў перакладзе Ф. Скарыны. Службоўца Брытанскага біблейскага таварыства Уайзман наведаўшы Беларусь у 1925 г. у сваёй справа...дачы пісаў што беларусы – адзін з першых народаў, якія надрукавалі Святое Пісанне на сваёй мове. Гэта было ў 1517 г. за 8 гадоў да першага друкаванага выдання (па)англійску.

Продкі сучасных беларусаў вельмі рана далучыліся да скарбаў сусветнай цывілізацыі не толькі як спажываўцы яе дасягненняў, але і як стваральнікі ўласных ш...дэўраў (агульна)еўрапейскага ўзроўн... . І самае галоўнае што многія ш...дэўры дайшлі да нас, бо мова (вусная і пісьмовая) дазволіла (з, с)берагчы іх (Паводле М. Гуліцкага).

II. Мова гэта святая ўласнасць душы чалавека якою (не, ня)зменна багата яна ад нараджэння да смерці...

Мова гэта той асяродак, у якім душа чалавечая жыве не менш натуральна чым птушка ў паветр... ці ў вадзе рыба.

Калі чалавек цураецца сваёй мовы то ён нібы трапляе ў (псіха)бі...поле з зусім іншай структурай св...тапоглядна-этычных каштоўнасцей...

Мова гэта яшчэ і нармальны зрок дзякуючы якому чалавек бачыць усё гэта ў натуральных сваіх фарбах.

А без яе ён дальтонік...

Мова падобна таксама і на гул звона, што далёка навокал ачышчае паветра. Яна ўносіць у чалавечую самасвядомасць той бі...рытм і р...ўнавагу, якія не дазваляюць яму ўпасці ў маральную прастрацыю (З. Дудзюк).

Заданне 4. *Прачытайце выказванні пра мову на рускай мове, перакладзіце на беларускую. Выкажыце вашы адносіны да роднай мовы.*

I. Наш язык – это важнейшая часть нашего общего поведения в жизни. И потому, как человек говорит, мы сразу и легко можем судить о том, с кем имеем дело: мы можем определить степень интеллигентности человека, степень его психологической уравновешенности...

Учыцца хорашей, спакойной інтэлігентной речі надо долго и внимательно – прислушиваясь, запоминая, замечая и изучая. Но хоть и трудно – это надо, надо. Наша речь – важнейшая часть не только нашего поведения, но и нашей личности, нашей души, ума (Д. Лихачёв).

II. По отношению каждого человека к своему языку можно совершенно точно судить не только о его культурном уровне, но и о его гражданской ценности.

Истинная любовь к своей стране немислима без любви к своему языку. Человек, равнодушный к родному языку, – дикарь. Он вредоносен по самой своей сути потому, что его безразличие к языку объясняется полнейшим безразличием к прошлому, настоящему и будущему своего народа (К. Паустовский).

Заданне 5. *Дапшыце сказы, дапоўнішы іх інфармацыяй.*

1. Беларуская мова адносіцца да ... моўнай сям'і ... групы ... падгрупы.
2. На тэрыторыі Беларусі існавалі такія буйныя цэнтры старажытнай пісьменнасці, як ... . 3. На працягу XIV ст. уся тэрыторыя Беларусі ўвайшла ў склад ... . 4. Пераклад і выданне на Беларусі рэлігійных твораў звязаны з дзейнасцю такіх выдатных гуманістаў-асветнікаў, як ... . 5. У ... годзе Варшаўскі сейм прыняў пастанову, паводле якой пісаць справавыя дакументы трэба было па-польску. 6. У ... года Мікалай I выдае загад аб увядзенні на Беларусі рускага заканадаўства і рускай мовы ва ўстановах. 7. У адпаведнасці з прынятым Вярхоўным Саветам БССР Законам “Аб мовах у Беларускай ССР”, ... беларускай мове быў нададзены статус ..., які прадугледжваў найперш аднаўленне яе ў сферы афіцыйна-справавога ўжытку і адукацыі.

Заданне 6. *Прачытайце тэкст. Як азначанае ў тэксце звязана з геаграфічным становішчам Беларусі і яе гісторыяй?*

Значная колькасць прозвішчаў трапіла да нас з суседніх народаў і моў. На працягу многіх стагоддзяў побач з беларусамі пражывалі рускія, палякі, яўрэі, літоўцы, украінцы, татары, латышы, немцы, чэхі, цыганы і інш. Землі сучаснай Беларусі ў мінулыя стагоддзі ўваходзілі ў склад Вялікага Княства Літоўскага, затым Рэчы Паспалітай, Расійскай імперыі. Усе названыя дзяржавы былі многанацыянальнымі, што, безумоўна, адбілася на складзе лексікі беларускай мовы, у тым ліку і на складзе імёнаў, прозвішчаў, тапанімічных назваў. Пад уплывам моў суседніх народаў, што здаўна жылі па-суседству або сярод беларусаў, у нашай анамастычнай сістэме замацаваліся прозвішчы і імёны гэтых народаў. У наш час многія беларусы маюць тыповыя рускія, польскія, нямецкія, цюркскія, літоўскія прозвішчы: Сярэбранікаў, Козыраў, Дзёмін; Альшэўскі, Зелянкаўскі, Стахоўскі, Станіслаўскі, Янкоўскі, Трэмбіцкі, Яблонскі, Панятоўскі; Фурман, Цандзер, Шанц, Фунт, Хільман, Кошман; Кардаш, Бесан, Бут-Гусаім, Басалык, Султан, Шарып; Каўрус, Мальдзіс, Тунас, Мажэйка, Лукас, Судас, Пунтус, Вількс і іншыя (В. Шур).

Заданне 7. *Прачытайце пары слоў. Вызначце значэнні або формы слоў, што перадаюцца з дапамогай націску.*

Атлас – атл^ас, бэрагам – берага^ам, вьгада – выг^ода, вьсыпаць – высып^аць, дугі – дуг^і, закідаць – закіда^аць, за^ахад – зах^од, крэдыт – крэды^т, му^узыка – муз^ыка, па^адаў – пада^аў, развіты – разві^ты, ру^укі – рук^і, сачыць – сочы^тць, с^связны – сувязн^ы, хіба – хіба^а, шк^ода – шкада^а.

Заданне 8. *Выберыце і патлумачце правільны варыянт напісання слоў.*

Імпрэсарыю – імпрэсарыа, Бакачыю – Бакачыа, капрычыа – капрычыю, лідарства – лідэрства, блокбастар – блокбастэр, стодзённы – стадзённы, сторублёвы – старублёвы, наркам – нарком, райком – райкам, селькор – селькар.

Заданне 9. *Што вы ведаеце аб сваім імені, прозвішчы (яго паходжанне, значэнне, утварэнне)?*

Заданне 10. *Карыстаючыся рэкамендаванай літаратурай (гл. падраздзел “Асноўная”, пункт 49: Старавойтава, Н. П. Беларуская мова: гісторыя і сучаснасць : вучэб.-метад. дапам. / Н. П. Старавойтава. – Мінск : Беларус. дзярж. экан. ун-т, 2006. – С. 106–109), а таксама інтэрнэт-рэсурсамі, падрыхтаваць даклад на тэму “Беларуская дыяспара ў свеце”.*

Заданне 11. *Карыстаючыся энцыклапедычнымі даведнікамі і інтэрнэт-рэсурсамі, падрыхтаваць кароткія выступленні пра жыццё і дзейнасць Кірылы Тураўскага, Ефрасінні Полацкай, Францыска Скарыны, Радзівіла Мікалая Чорнага, пра ролю Яна Чачота, Францішка Багушэвіча, Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча ў працэсе адраджэння беларускай мовы.*

ТЭМА 2.

ЛЕКСІЧНАЯ СІСТЭМА БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРНАЙ МОВЫ

Заданне 12. *Ці ведаеце вы, адкуль паходзяць назвы дзён тыдня? Прачытайце тэкст, у якім распавядаецца пра “жыццяніс” слова **чацвер**. Патлумачце назвы астатніх дзён тыдня.*

Чацвер – “мужчынскі” дзень тыдня, якому ў сучаснай сістэме адліку часу адпавядае цотны лік “чатыры”. Чацвер, як і аўторак, сведчыць аб тым, што ў славянскім календары некалі адбыліся прынцыповыя змены, якія прывялі да відавочнага парадоксу. Парадкавыя нумары аўторка і чацвярга – цотныя (2-гі і 4-ты), але цотныя лічбы ў многіх культурах свету былі праявай жаночага пачатку, і ім павінны былі адпавядаць такія дні тыдня, як серада і пятніца. Парадокс жа стаўлення да аўторка і чацвярга ў тым, што яны адлюстравалі жаночы (цотны) пачатак у парадкавай нумарацыі, але пры гэтым маюць назвы мужчынскага роду, на чым пераважна і грунтуецца станоўчае стаўленне да іх.

Чацвер лічыцца найбольш спрыяльным днём да шматлікіх доўгатэрміновых перспектыўных пачынанняў, напрыклад для пачатку будаўніцтва новай хаты, для ўдалых заручын, правядзення зажынак.

Гэты дзень меў яркую гаспадарчую накіраванасць. З яго надыходам квасілі капусту, займаліся засолкай агуркоў, стрыглі пазногці (у час маладзіковай фазы Месяца), каб жыць у дастатку на працягу года.

У той жа час наяўнасць літары Р у назве дня нарадзіла ў народнай свядомасці асацыятыўную забарону садзіць агародніну – яе з’ядуць чаРвякі. Выключэннем з’яўляецца Чысты чацвер, калі сеюць расаду капусты ці садзяць саму капусту.

На беларускім Палессі ў чацвер выпякалі вясельны каравай. І толькі ў тым выпадку, калі жаніх нарадзіўся ў чацвер, прыгатаванне караваю пераносілася. Часцей на сераду, радзей – на пятніцу.

Любая гаспадыня ведае, што саліць агуркі, квасіць капусту і г. д. трэба ў чацвер на маладзіку. Пры гэтым перад пачаткам працы неабходна перахрысціцца і прачытаць наступныя словы: “На маім стале ляжыць хлеб, соль. Чакаю ў госці Хрыста і Маці-Багародзіцу. Чым ёсць пачастую, а іх папрашу: дайце блаславенне для майго салення, для майго квашэння, для ягднага варэння. Госпадзі, блаславі, мне ў працы дапамажы. Амін”.

Па назіраннях нашых продкаў, людзі, народжаныя ў чацвер, часцей за ўсё маюць прыгожую знешнасць: светлы твар са здаровым румянцам, ясныя вочы. Галаву яны носяць з гордасцю і годнасцю. Ніколі не просяць нешта пазычыць, лепш зацягнуць патужэй пояс, не з’яўляюцца кар’ерыстамі, не чытаюць маралі. Любяць ваду, добра плаваюць. Смачна гатуюць, любяць прымаць у сябе гасцей, спяваць душэўныя песні. Народжаныя ў чацвер – добрыя сябры, клапатлівыя бацькі, якія, аднак, больш за ўсё паважаюць утульнасць і спакой (Паводле Я. Крука і А. Катовіч).

Заданне 13. *Да наступных рускіх выразаў падбярыце беларускія адпаведнікі.*

Большое здание – ... .

Резиновые сапоги – ... .

Анютины глазки – ... .

Жена дяди – ... .

В позапрошлом году, 2 года назад – ... .

Коллективная помощь, работа сообща – ... .

Опуститься на колени – ... .

Стать больше – ... .

Курган, в котором по народному поверью похоронены богатыри – ... .

Человек, которым помыкают, командуют – ... .

Дочь ткача – ... .

Охотно съедаемый – ... .

Становиться более подвижным, оживлённым – ... .

Полевой, луговой цветок – ... .

Кузнечное дело – ... .

Замужняя женщина – ... .

Водить компанию – ... .

Мериться силами – ... .

Делить пополам – ... .

Стеклянная банка – ... .

Словы для даведак: талака, палавініць, хаўрусаваць, ткачоўна, пазалетась, кавальства, валатоўка, укленчыць, гумовікі, дзядзіна, гмах, краска, ядкі, пабольшаць, папіхач, жвавець, кабета, дужацца, слоік, браткі.

Заданне 14. *Выпішыце спачатку сказы з гістарызмамі, потым – з архаізмамі, вусна растлумачце іх значэнне.*

1. Па свайму звычайу Страцім наведаў пасаднічага Смаленскага горада, шчодра адарыў яго (Я. Дыла). 2. На пачатку мая ў Быхаў прымчаў на

ўзмыленым кані ганец (У. Караткевіч). 3. На сценах віселі старыя чаканы, двухручныя мячы, кальчугі (У. Караткевіч). 4. Максім прыехаў на вакацыі, калі ўжо і вясна на вуліцы высахла (Р. Сабаленка). 5. У вёсцы не было ніводнага пана – ні папа, ні пісара, ні настаўніка, нават урадніка (Н. Мацяш). 6. Дзяўчатак рой прыгожы, зграбны ў фарбах вышытых спадніц, вянкi над іх чалом прывабным, што з васількоў і медуніц (П. Броўка). 7. Ды потым дзядзька прывучыўся, да пчол зусім прызвычаіўся, і бортнік быў ён акуратны, хоць не такі, як Кандрат, здатны (Я. Колас). 8. Склікаў на сеч сваіх сыноў сярод балот узняты горад (В. Коўтун).

Заданне 15. *Прачытайце тэкст. Ці вядома вам этымалогія (паходжанне) слоў **біржа** і **акцыя**? Чым сталіся словы ў паслякастрычніцкі перыяд: гістарызмамі ці архаізмамі? Адишуйце ў тэксце размоўную лексіку.*

Слова **біржа** ўзыходзіць да прозвішча знанага нідэрландскага купца і мянялы *ван дэр Бурсэ* (van der Burse з горада Бругге, XVIII ст.), на плошчы ля дома якога рэгулярна збіраліся купцы з розных краін. Герб ван дэр Бурсэ складаўся з трох гаманцоў, адкуль і пайшло слова **біржа** (*bursa* – познелацінскае ‘гаманец’). Гэта слова зарэгістравана ва ўсіх заходнееўрапейскіх мовах. У беларускую мову яно прыйшло праз рускую мову з галандскай (*beurs*) ці нямецкай (*Börse* ад французскага *bourse* ‘гаманец’, ‘біржа’).

Слова **акцыя** прыйшло ў беларускую мову таксама праз рускую мову, у якую ўвайшло а першай палове XVIII ст. у значэнні “каштоўная папера” цераз галандскае і нямецкае *aktie* або французскае *action* ад лацінскага слова *actio* ‘дзеянне’. Першапачаткова, як сведчыць *Словарь русского языка* (XVIII ст.), яно азначала “пай, доля ў агульным капітале банка, акцыянернай кампаніі; адпаведная гэтаму паю каштоўная папера”. Слоўнікі рускай мовы XIX ст. вызначаюць слова **акцыя** перш за ўсё як “дакумент, што сведчыць пра ўзнос вядомай сумы (паю) у агульны капітал якогасьці прамысловага прадпрыемства і дае права карыстацца яго выгодамі, а таксама непасрэдна ўдзельнічаць у кіраванні прадпрыемствам суразмерна ўнесенай суме”.

У пакастрычніцкі перыяд у сувязі з сыходам са сцэны біржаў, акцыянерных таварыстваў у разрад пасіўнай лексікі перайшло і слова **акцыя**. Яно пачало асацыявацца з капіталістычным спосабам вытворчасці. Сёння ва ўмовах фарміравання рынку каштоўных папер слова **акцыя** зноў вярнулася ў актыўную частку слоўніка прадпрымальнага чалавека і ўжываецца ў значэнні “каштоўная папера, што выпускаецца акцыянерным таварыствам і дае яе ўладальніку права на атрыманне пэўнага прыбытку (дывідэнду) з агульных прыбыткаў акцыянернага таварыства”.

Заданне 16. *Запішыце сучасныя адпаведнікі да ўстарэлых слоў.*

Лемантар, каморнік, ловы, гута, асадка, імбрык, ланіта, атрамант, ратай, места, перст, выя.

Словы для даведак: шклозавод, чарніла, шыя, ручка, буквар, паляванне, землямер, чайнік, горад, земляроб, шчака, палец.

Заданне 17. Ці з'яўляюцца словы *абвальны, аптовы, офісны, рынкавы, ценявы, інвеставаць, спансіраваць, спекуляваць* неалагізмамі на сённяшні дзень?

Заданне 18. Спішыце сказы, падкрэсліце дыялектызмы, вызначце іх тып. Побач запішыце (калі магчыма) аднаведныя словы літаратурнай мовы.

1. Ледзь Ганна, акружаная гоманам і тлумам, ступіла ў цяперашнюю сваю дамоўку, вінаватасць перад Васілём адразу знікла. 2. Ето ты будзеш бегці, каб не апазніцца. 3. Корч ездзіў у мясечко па дохтара. 4. Чулі не такі далёкі подых той помнай восені. 5. Карчы ладуюць воз. Яўхім чапляе перадох рубля за вяроўку. 6. “Шчэ еш, – сказала Ганна. – Ты ж не пад’еў”. – “Не, хопіць...” – “Нясмачная, можа, картопля?..” – “Картопля як картопля” (І. Мележ).

Заданне 19. Да якой групы лексікі адносяцца прыведзеныя словы? Патлумачце іх значэнне, падабраўшы агульнаўжывальныя аднаведнікі.

Узор выканання: бэздзік – дзень нараджэння.

Бэздзік, баксы, клабер, тусоўка, лімон, круты, ценявік, фірмач, драўляныя, кідала.

Заданне 20. Ці вядома вам што-небудзь пра семежаўскіх жабракоў? Прачытайце і пераскажыце тэкст.

Ёсць на Случчыне такое мястэчка – Семежава, тое самае, дзе пазамінулым стагоддзем жабракі ладзілі свой “прафесійны” цэх і стваралі сваю засакрэчаную мову – *арго*. Мела гэтая арганізацыя свайго цэхмістра і надзвычай строгія правілы ўступу. Для пачатку трэба было мець “права на жабрацтва”: нейкую фізічную гану – ад нараджэння ці здабытую. Праўда, матэрыяльнае становішча кандыдата не мела істотнага значэння: з правам на жабрацтва ў цэх прымалі і бесхацінцаў, і даволі заможных людзей (апошняе нагадвае сучасныя забаўкі “новых рускіх”). Усе кандыдаты, заплаціўшы па 60 капеек, павінны былі вучыцца ў сапраўднага жабрака цягам шасці гадоў, але за восем рублёў можна было і скараціць тэрмін. Перавод вучня ў таварышы адбываўся ўрачыста: на агульным сходзе ён казаў прамову, просячы блаславення, здаваў сур’ёзны выпыт на веданне малітваў, жабрацкіх правілаў ды – самае галоўнае – спецыяльнай мовы. Чытаеш усё гэта і думаеш – у Сарбону было прасцей паступіць!

Таямніцы сакрэтнай мовы чужынцу не раскрывалі, аднак у 1880 г. святар Фелікс Сцяпура здолеў запісаць ад носьбіта невялічкі слоўнічак. Неверагодна, але некаторыя слоўцы з семежаўскага арго дзівосным чынам нагадваюць нам сучасны слэнг: *лог* – чалавек, *клёвы* – разумны, *клевата* – тавар, *пленныя хабні* – срэбныя манеты, *няклёва сасклавіць* – сапсаваць. Застаецца толькі здзіўляцца даўнасці беларускага жаргону. Да нашага часу захаваліся не толькі некаторыя словы, але і спосабы іх утварэння, да прыкладу, дзіцячая гульня, калі

да кожнага складу слова дадаецца літара С і папярэдні галосны (*мосой росоднысы кусут, якасы тысы мнесе місілысы*). Аднак не ўсім словам роднае мовы так пашэнціла. **Забыты беларускі жаргон** можна адшукаць цяпер хіба толькі ў сеціве.

Заданне 21. *Адзначце тэрміны і выпішыце іх дэфініцыі (тлумачэнні). Як вы разумееце сэнс выдзеленых выказаў? Прывядзіце свае прыклады пераноснага ўжывання тэрмінаў у складзе словазлучэнняў.*

Адной з найбольш непадатлівых праблем, з якой сутыкаецца грамадства ў пераходны перыяд ад цэнтралізаванай да свабоднай рыначнай эканомікі, з'яўляецца інфляцыя. Што такое інфляцыя? Гэта рост сярэдняга ўзроўню цэн на тавары і паслугі, што вырабляюцца і прапануюцца ў эканоміцы. У рыначнай эканоміцы інфляцыя ўзнікае, як правіла, па дзвюх прычынах: альбо людзі павялічваюць свае расходы хутчэй, чым вытворцы здольны павялічыць забеспячэнне таварамі і паслугамі; альбо назіраецца скарачэнне ў забеспячэнні таварамі і паслугамі спажывцоў і/ці вытворцаў, што ўзнімае цэны.

Інфляцыя цяжка б'е па эканоміцы пераходнага перыяду, таму што лібералізацыя цэн – адыход урада ад кантролю над цэнамі – гэта грунтоўны крок да рыначнай эканомікі. Асноўны вынік лібералізацыі цэн прадказальны – **хваля росту цэн** на тавары, попыт на якія хранічна не задавальняўся. Чаму? Таму што ўрад утрымліваў ненатуральна нізкія цэны, такім чынам, попыт заўжды перавышаў прапанову, альбо з-за іншых эканамічных разбалансаванняў і недзеяздольнасці тых, хто прымаў урадавыя рашэнні. У дадатак, калі ў людзей сабралася вялікая колькасць грошай у пераходны перыяд (паколькі мала чаго каштоўнага можна набыць), **націск інфляцыі** можа быць яшчэ большы.

Тым не менш, узнагарода за цярплівасць у непазбежнай **схватцы з інфляцыяй** у пераходны перыяд вельмі значная. Без абмежаванняў урада рыначныя механізмы прапановы і попыту могуць пачаць функцыянаваць. Высокія **цэны сігналізуюць** аб вялікім попыце, і рынак, хаця спачатку павольна і спатыкаючыся, рэагуе павелічэннем вытворчасці (І. Кулік).

Заданне 22. *Падбярыце аднаслоўныя адпаведнікі.*

1. Сістэма зніжак (скідак), якая залежыць ад сумы пакупак.
2. Будынак для размяшчэння экспанатаў выставы.
3. Прыбытак, выгада ад гандлёвай аперацыі.
4. Высокі попыт на які-небудзь выраб у рознічным гандлі.
5. Матэрыял для ўпакоўвання і транспартавання.
6. Дзеючая асоба.
7. Даведнік цэн па відах і гатунках тавараў або па відах паслуг.
8. Той, хто бярэ ў арэнду якую-небудзь маёмасць.
9. Час адпачынку з суботы да панядзелка.
10. Уключэнне ў сярэдзіну тэлеперадачы рэкламы.
11. Аптовы купец, які вядзе гандаль пераважна за межамі сваёй краіны.
12. Збяднелы неплацежаздольны даўжнік.

13. Урачыстае адкрыццё мастацкай выставы.

14. Спецыяліст па стварэнні іміджу.

Словы для даведак: банкрут, вернісаж, блоўаўт, суб'ект, прэйскурант, павільён, арандатар, іміджмэйкер, негацыянт, уік-энд, інсэрт, рэбэйт, барыш, тара.

Заданне 23. *Падзяліце тэрміны наводле іх будовы на аднаслоўныя і шматслоўныя. Да выдзеленых тэрмінаў падбярыце антонімы.*

Валютны рахунак, пеня, антырэклама, адлічэнні ад прыбытку, буцік, спонсар, асацыяцыя, арэнда, пакрыццё страт, ордэр, **дэвальвацыя**, доўгатэрміновыя эканамічныя нарматывы, затраты на вытворчасць, разліковы прыбытак, купон, рознічныя цэны, сертыфікат, сегмент рынку, **пазыка**, гандаль, **экспарт**, экстрэмум, эмісія.

Заданне 24. *Выпішыце са слоўніка, падручніка, лекцыі і інш. па сваёй спецыяльнасці словы-тэрміны розных часцін мовы (назоўнікі, прыметнікі, дзеясловы, прыслоўі) і тэрміны-словазлучэнні рознай будовы. Перакладзіце іх на беларускую мову. Якія часціны мовы і сінтаксічныя мадэлі прадстаўлены найбольшай колькасцю прыкладаў?*

Заданне 25. *Данішыце канчаткі назоўнікаў у тэрмінах-словазлучэннях.*

Аплата адпачынк..., адносіны абмен..., адлічэнні ад прыбытк..., рынкі капітал..., страховага запас..., таварнага дэфіцыт..., працоўнага калектыв..., фінансавага план..., гаспадарчага разлік..., каштоўнага чэк..., эканамічнага суверэнітэт..., асартымент... прадукцыі, брыгаднага падрад..., унутрызавадскога абарот..., дапаможнага цэх..., грамадскага прадукт....

Заданне 26. *Знайдзіце ў тэксце тэрміны. Якія яны наводле будовы? Выпішыце складаныя тэрміны, створаныя па разнастайных мадэлях: “прыметнік + назоўнік”, “дзеяслоў + назоўнік” і інш.*

Для прыняцця абгрунтаваных фінансавых рашэнняў, накіраваных на атрыманне максімальнага прыбытку, неабходна правільна класіфікаваць даходы, выдаткі і страты. Правільная класіфікацыя дае магчымасць вызначыць крыніцы атрымання даходаў справаздачнага перыяду, вылучыць прамыя і ўскосныя, пераменныя і пастаянныя выдаткі. Вельмі важна раздзяліць выдаткі на вытворчыя і невытворчыя, выдзеліўшы з апошніх выдаткі на кіраванне і рэалізацыю, а таксама выдаткі, звязаныя з фінансавай і інвестыцыйнай дзейнасцю.

Крыніцамі атрымання даходу могуць быць асноўная дзейнасць, фінансавыя, інвестыцыйныя і іншыя аперацыі, надзвычайныя даходы. У выпадку, калі прадпрыемства займаецца шматгаліновай дзейнасцю, даходы і выдаткі неабходна паказаць асобна ў кожнай галіне. З мэтай далейшай дэталізацыі можна выдзеліць прадукцыю, якая не абкладваецца акцызамі, і падакцызныя вырабы. Пры неабходнасці аналітычная інфармацыя можа быць пашырана аж да асобных вырабаў (А. П. Шаўлюкоў).

Заданне 27. *Спішыце, устаўляючы замест кропак адпаведныя словы (з прыведзеных у дужках). З маўлення прадстаўнікоў якіх прафесій ці спецыяльнасцей паходзяць гэтыя фразеалагізмы?*

... вуду; ... гайкі (каму); ... кулі (каму); ... канцы з канцамі; ... з якара; ... скрыпку; ... на свой хлеб; ... якар (дзе); ... баранку; ... на паваротах; ... на след (каго, чаго, чый); ... парусах (ляцець, імчацца і пад.); ... пробы; ... ні задзірынкі; ... зброю; ... шпагі (з кім); ... па чайнай лыжцы; ... на буксір (каго); ... у строй.

Словы для даведак: уступаць, браць, у гадзіну, скрыжаваць, складваць, ні сучка, нізкай, на ўсіх, напасці, лягчэй, круціць, кідаць, ісці, іграць другую, знімацца, зводзіць, заліваць, закручваць, закідваць.

Заданне 28. *Вызначце, з якіх моў запазычаны тэрміны.*

1. Холдынг, аванс, брокер, ваўчар, шопінг, датацыя, інфляцыя, арбітражор, бюджэт, дэкларацыя, прыватызацыя, буцік, сконта, дэбет.

2. Авуары, авіза, ажыятаж, аўтрайт, рыэлтар, аўдытар, афшор, іпатэка, коміваяжор, дысконт, лобі, ранцье, форс-мажор, аверсолд, інвентар, рэнтабельны.

3. Акцыя, баланс, маржа, фінансы.

4. Аўтаномія, гармонія, гіпатэтычны, графа, догма, дэкада, эканоміка.

5. Байт, бізнес, менеджмент, дылер, банкноты.

6. Брута, банк, валюта, дылетант, мафія, фірма.

7. Апцыён, біржа, бухгалтар, вэксаль, прэйскурант.

8. Аўкцыён, дакумент, дывідэнт, канверсія.

Заданне 29. *Што аб'ядноўвае прыведзеныя тэрміны розных галін навукі ў групы?*

I а) мікрафон, грамафон, патэфон, саксафон, вібрафон;

б) філолаг, вірусолаг, стаматолаг, арнітолаг, золаг;

в) астраномія, астралогія, астранаўт, астраскоп, астрабіялогія;

г) картаграфія, геаграфія, біяграфія, тамаграфія, фатаграфія;

д) біялогія, біясфера, біяграфія, біясінтэз, біягенез;

е) фанаграма, кардыяграма, праграма, дыяграма, біяграма;

ж) інтэрмедыя, інтэрнацыянальны, інтэр'ер.

II а) анамасіялогія, анестэзіялогія, арніталогія, археалогія, астралогія;

б) трансакіянскі, транскантынентальны, трансляцыя, трансплантацыя;

в) аўтамабіль, аўтаномія, аўтапартрэт, аўтабіяграфія, аўтагенез;

г) мікрафон, мікрамір, мікраклімат, мікрафлора, мікрахвалі;

д) аэробус, аэрадром, аэролаг, аэрафлот, аэрапорт;

е) геаграфія, геалогія, геадэзія, геамагнітны, геаметрыя, геапалітыка;

ж) гідраавіяцыя; гідраагрэгат, гідрабіёлаг, гідраграфія, гідрастанцыя.

Заданне 30. *Да прыведзеных тэрмінаў падбярыце беларускія адпаведнікі.*

Авуары, бартар, ліцэнзія, кантракт, гарантыя, экспарт, імпорт, адміністрацыя, альянс, апцыён, іпатэка, крэдыт, офіс, субсідыя, эмісія.

Словы для даведак: кіраўніцтва, саюз, выбар, заклад, доўг, кантора, дапамога, выпуск, маёмасць, мена, дазвол, дамова, парука, вываз, увоз.

Заданне 31. *Вызначце спосабы ўтварэння тэрмінаў.*

1. Бацькоўская фірма, інжынірынг, паўфабрыкат, рэкламіст, рэйтынг Нільсана, банкруцтва, рынак пакупніка, спонсар, спад, рэкламнаўства, клірынгавы, ААТ, экспартаваць, кансалтынг, замарожванне цэн, уласнасць, гіперінфляцыя, попыт, стратэгічная лесвіца, ВНП, вытворчасць, пазыка, кватаванне, кошт, эксплуатацыйны, таваразабеспячэнне.

2. Найм, антырэклама, доўгатэрміновы, сімпліфікацыя, сховішча, таваразнаўства, купля-продаж, спажывец, прадпрымальніцтва, нажніцы (цэнаў), пакупнік, дэманалізацыя, палатка, нявыплата, еўрадолары, міжнародна-прававы, бюджэтны, планаванне, гаспадарчы, вэксалядаўца, нерэнтабельны, маркетынг-мікс, цэнавы, метады Дэльфі, БелАЗ, прыватызацыя, накапленне, акцыянерны, самафінансаванне.

3. Нерухомасць, заканадаўства, свабодная эканамічная зона, менеджарызм, антыманапольны, аднаразовы, ф'ючарсны, шапка “загаловак”, абмер, авіялінія, супрацоўнік, ультрагук, ідэалізацыя, плячо (фінансавага рычага), ліквіднасць, інвеставаць, геапалітыка, ПДВ, крэдытор, спічрайтар, венчурны, вынаходства, тавараабмен, бізнес-план.

4. Канверсія валют, даходнасць, рэзервовы, заробак, індэкс Доу-Джонса, звышпрыбытак, відэазапіс, надлом, намеснік, справаздачнасць, процідзеянне, афшорная зона, дзяржбанк, антыкрызіс, інфармаваць, стымуляванне, даларызацыя, пазарынкавы, агенцтва, самаабслугоўванне, узор-эталон, інтэрактыўны.

Заданне 32. *Утварыце аддзяслоўныя назоўнікі, вызначце словаўтваральныя суфіксы.*

Узор выканання: канверсаваць – канверсацыя / канверсаванне.

Планаваць, ацэньваць, вызначаць, выплочваць, забяспечваць, заніжаць, інвеставаць, інфармаваць, ліквідаваць, маркіраваць, павышаць, прагназаваць, разлічыць, рэалізаваць, фінансаваць.

Заданне 33. *Паводле тэксту пісьмова адкажыце на пытанне, што такое бізнес-план. Да выдзеленых тэрмінаў падбяры аднакаранёвыя розных часцін мовы. Складзіце з імі словаўтваральныя рады.*

Узор выканання: інвестыцыя – інвестар – інвеставаць – праінвеставаць і пад.

Бізнес-план – агульнапрыняты сродак менеджменту, які выкарыстоўваецца прадпрыемствамі любога маштабу для абгрунтавання мэтай новай справы і прапанавання шляхоў іх дасягнення. Гэта асноўны дакумент для

абгрунтавання *інвестыцый* і прыцягнення інвестараў, выкарыстання разнастайных спосабаў *фінансавання*. Ён распрацоўваецца, як правіла, на некалькі гадоў і з'яўляецца асновай узаемаразумення паміж інвестарамі і прадпрыемствамі. Бізнес-план дазваляе пазбегнуць памылак, паскорыць станаўленне прадпрыемства, павялічыць даходы, вызначыць прыярытэты пры пашырэнні *вытворчасці* або *гандлю*. Складаецца бізнес-план з наступных раздзелаў: 1) рэзюмэ; 2) тавар (паслуга); 3) *рынак* збыту; 4) канкурэнцыя; 5) стратэгія маркетынгу; 6) план вытворчасці; 7) арганізацыйны план; 8) юрыдычны план; 9) ацэнка рызыкі і страхаванне; 10) *фінансавы* план.

Так, напрыклад, рэзюмэ прызначана для таго, каб вельмі сцісла растлумачыць мэты вытворчасці, навізну і адрозненне прапанаванай прадукцыі ад прадукцыі канкурэнтаў, яе прывабнасць для патэнцыяльных *пакупнікоў*. У гэтым раздзеле бізнес-плана даюцца таксама звесткі аб чаканых аб'ёмах продажу, выдатках на вытворчасць і рэалізацыю, валавым прыбытку, *рэнтабельнасці*, тэрмінах звароту *пазык* і г. д. А ў раздзеле “Тавар (паслуга)” даецца апісанне *спажывецкіх* якасцей прадукту (паслугі), прагноз цаны і тых выдаткаў, якія патрэбны для вытворчасці, апісваецца арганізацыя сэрвісу пры вытворчасці і рэалізацыі складаных тэхнічных вырабаў (А. П. Шаўлюкоў).

Заданне 34. *Перакладзіце тэрміны на беларускую мову. Адзначце іх граматычныя асаблівасці (у параўнанні з рускай мовай).*

Благосостояние, капиталовложения, продовольствие, безработица, потребитель, учредитель, ярмарка, прибыль, затраты, пособие, скидка, налог, убыток, спрос, дешёвый, воспроизводить, рисковать, знак качества, рационализаторское предложение, незавершённое строительство, производительные силы, полная себестоимость, конкурентная борьба, вторичное сырьё, расчётная прибыль, торговый зал, мировая экономика, частный капитал, оптовая торговля, ремонтное хозяйство, непрерывная рабочая неделя, упрощённая система налогов (УСН).

Заданне 35. *Да запазычаных слоў падбярыце ўласныя (беларускія) сінонімы.*

Узор выканання: Баталія – бойка.

Ліцэнзійны, ліквідаваць, кваліфікаваны, канверсаваць, маркіраваць, антыкварны, гігант, інцыдэнт, індывідуальны, карэктны, манера, вакантны, карпарацыя, ландшафт, сімптом, канфідэнцыяльны, кампазіцыя, манумент, паўза, утрыраваць, прыярытэт, сэрвіс, сінхронны, траўма, аратар, фіяска, гуманны, традыцыя, полісемія, дэфіцыт, сегмент, вербальны, тэндэнцыя, рэпліка, манетарны.

Заданне 36. *Падбярыце і запішыце да слоў антонімы, вызначце іх тып.*

Адказчык – ... . Аналіз – ... . Пасіў – ... . Буйналістасць – ... . Выдаткі – ... . Фальсіфікат – ... . Рухомасць – ... . Дэ-факта – ... . Імпарт – ... . Баланс – ... . Дэвальвацыя – ... . Неалагізм – ... . Лізіс – ... . Інтэрпаляцыя – ... . Дэфляцыя – ... . Дэбет – ... . Павышэнне коштаў – ... . Далярызацыя – ... . Навуковы – ... . Прыватны – ... . Вірусны – ... . Танны – ... . Экспліцытны ... . Айлайнавы – ... .

Пазітыўны – ... . Палярны дзень – ... . Пераменны ток – ... . Сыры мацунак – ... . Горны рэльеф – ... . Гарачая трэшчына – ... . Адкрытая форма – ... . Вадкае паліва – ... .

Словы для даведак: афлайнавы, дзяржаўны, крэдыт, раўнінны рэльеф, дысбаланс, імпліцытны, нерухомасць, дарагі, дэдалярызацыя, дэ-юрэ, драбналістасць, экстрапаляцыя, рэвальвацыя, сінтэз, архаізм, актыў, экспарт, сухі мацунак, прыбыткі, антынавуковы, пастаянны ток, ісцец, халодная трэшчына, паніжэнне коштаў, цвёрдае паліва, крызіс, процівірусны, негатыўны, палярная ноч, арыгінал, закрытая форма, інфляцыя.

Заданне 37. *Дакажыце, што прыведзеныя словы з’яўляюцца амонімамі. Складзіце словазлучэнні ці сказы, ужыўшы амонімы з розным значэннем.*

Узор выканання: Дысцыпліна – працоўная дысцыпліна, фізіка-матэматычныя дысцыпліны.

Акцыя, дроб, дыяганаль, кампанія, купюра, ладдзя, лік, лінейка, метр, пара, розніца, рубель, соты, талер, тэрмін, ферма, фунт, чэк, штат, ячмень.

Заданне 38. *Перакладзіце сказы з амонімамі і полісемантамі. Патлумачце іх лексічнае значэнне.*

1. В прошлом месяце в отделении банка был закрыт последний валютный **счёт**. Ремонт общежития будет проводиться за **счёт** собственных средств предприятия. На этот **счёт** вы можете не волноваться.

2. К сожалению, в последнее время растёт напряжённость в **области** регионального сотрудничества. Торжественные мероприятия пройдут во всех городах **области**.

3. На зимнее время некоторые **остановки** общественного транспорта планируются отменить. Сбои поставок сырья повлекли **остановку** работы предприятия на неопределённый срок.

4. Зачётная книжка – **лицо** студента. ЗАО «Строитель» в **лице** генерального директора выступило с предложением.

5. В **обществе** растёт недовольство сокращением финансирования системы образования. Специалисты «**Общества** защиты прав потребителей» помогут разрешить спорные вопросы.

6. **Положение** дел на предприятии вызвало резкую критику органов госконтроля. Отдельные **положения** указа противоречат закону о свободе слова.

7. **Разрешение** на строительные работы было получено в прошлом году. **Разрешением** сложных хозяйственных вопросов занимается суд.

8. Студентам **следует** гораздо больше времени уделять самоподготовке. Из постановления **следует**, что в ближайшее время ожидается рост цен на многие продовольственные товары.

9. Договор об **образовании** СССР был подписан 29 декабря 1922 года. Школьное **образование** в Беларуси начинается с 6 лет и предусматривает два уровня.

10. **Предложение** профкома было вынесено на обсуждение. В последнем **предложении** есть ошибки.

11. Изменился график приёма граждан работниками главного **управления** юстиции облисполкома. Старые методы **управления** не могут обеспечить достижение запланированных результатов.

12. **Обращения** подаются в организации, к компетенции которых относится решение вопросов, изложенных в обращениях. Запятая после **обращения** придаёт письму будничной характер, знак восклицания подчёркивает значимость и официальный стиль. Старые денежные купюры в скором времени должны выйти из **обращения**.

13. За совершённое преступление мошенника будут **судить**. О работе отдела директор будет **судить** по результатам отчёта.

14. Следует **предупредить** работников об изменении существенных условий труда письменно не позднее чем за месяц. Необходимо **предупредить** угрозу голода на планете.

Задание 39. *Раскройте и парафразируйте значимые сочетания слов белорусской и русской мовы. Как называется такая з'ява?*

Бок – бок, брак – брак, бяседа – беседа, дыван – диван, нядзеля – неделя, пакой – покой, поўдзень – полдень, прозвішча – прозвище, розніца – розница, рэч – речь, свет – свет, столь – столь, час – час, паверх – поверх, краскі – краски, бяспечны – беспечный, карысны – корыстный, штучны – штучный, адказаць – отказать, запраسیць – запросить, здавацца – сдаваться, маніць – манить, пытацца – пытаться, прымкнуць – примкнуть, рушыць – рушить, чуць – чуть, справа – справа.

Задание 40. *Складзіце словазлучэнні, выбраўшы патрэбнае слова ў дужках.*

Звычай (гандлёвы, гандлярскі), грамата (давераная, даверная), тавар (дэфектыўны, дэфектны), дагавор (калектыўны, калекцыйны), закон (канстытуцыйны, канстытуцыйны), спаборніцтва (кваліфікацыйныя, кваліфікаваныя), гандаль (спекулянтскі, спекуляцыйны), адказ (аператыўны, аперацыйны), зала (дэманстратыўная, дэманстрацыйная), лік (дробны, дробавы), настрой (пазіцыйны, пазіцыйны), (паказальнікі, паказчыкі) вытворчасці.

Задание 41. *Вызначце, які з паронімаў мае значэнне, указанае ў дужках.*

Асобае рашэнне / асабістае рашэнне ('якое належыць пэўнай асобе'); акцэпт / акцэнт ('форма безнаўнага разліку'); адрасат / адрасант ('адпраўнік'); абанент / абанемент ('права на карыстанне чым-небудзь пэўны час'); трасант / трасат ('вэксалядаўца'); эксперыментальны / эксперыментатарскі ('які мае адносіны да эксперыменту'); кансігнатар / кансігнант ('пасрэднік пры экспарце тавару').

Задание 42. *Карыстаючыся рэкамендаванай літаратурай" (гл. падраздзел "Асноўная", пункт 49: Старавойтава, Н. П. Беларуская мова: гісторыя і сучаснасць : вучэб.-метадыч. дапам. / Н. П. Старавойтава. – Мінск : Беларус. дзярж. экан. ун-т, 2006. – С. 100–102), а таксама інтэрнэт-рэсурсамі, падрыхтаваць даклад на тэму "З гісторыі беларускай навуковай тэрміналогіі".*

Заданне 43. Карыстаючыся рэкамендаванай літаратурай (гл. падраздзел “Дадатковая”, пункт 1: Аняменне: з хронікі знішчэння беларускай мовы : зб. арт. / Т-ва беларус. мовы ; рэдкал.: М. Майсеня (старш.) [і інш.]. – Вільня : Gudas, 2000. – С. 124–130) падрыхтаваць даклад на тэму “Знішчэнне беларускай адметнасці ў матэматычнай тэрміналогіі”.

Заданне 44. Прачытайце і параўнайце будову слоўнікавых артыкулаў. Вызначце тып слоўнікаў, з якіх яны ўзяты.

ЭКАНОМІКА (ад грэч. *oikonomikē* літар. – мастацтва вядзення хатняй гаспадаркі), сукупнасці грамадскіх адносін у сферы вытворчасці, абмену і размеркавання прадукцыі; гаспадарка краіны або групы краін, галіны гаспадаркі, прам-сці і віды вытв-сці, іх стан, што характарызуецца аб’ёмам вытв-сці прадукцыі, яе якасцю і ўзроўнем выкарыстання рэсурсаў; навук. дысцыпліна, якая займаецца вывучэннем пэўнай галіны гаспадаркі. Э. – частка грамадскай сістэмы і функцыянуе ў адпаведнасці з аб’ектыўнымі патрэбнасцямі, стварае матэрыяльныя ўмовы развіцця цывілізацыі. Гэта своеасаблівы рэгулятар патоку “прырода – грамадства”; на яго “уваход” паступаюць прыродныя і працоўныя рэсурсы, на “выхад” – прадукты, якія адпавядаюць грамадскім патрэбнасцям. Э. як сукупнасць галін забяспечвае грамадства неабходнымі дабротамі і паслугамі. Яна падзяляецца на асобныя галіны матэрыяльнай вытв-сці: прам-сць, сельская гаспадарка, буд-ва, транспарт; на галіны невытворчай сферы: асвета, навука, ахова здароўя, культура, спорт; на комплексы галін (машынабудаўнічы, паліўна-энергетычны), *інфраструктуры*.

Эканам. навукі – сістэма навук, якая займаецца вывучэннем аб’ектыўных эканам. заканамернасцей развіцця грамадства, статыстычнай апрацоўкай і тэрэт. сістэматызацыяй з’яў гасп. жыцця, распрацоўкай практычных рэкамендацый у галіне вытв-сці, размеркавання, спажывання матэрыяльных даброт і абмену. Адрозніваюць а г у л ь н ы я, або а г у л ь н а э к а н а м і ч н ы я дысцыпліны (палітэканомія, тэорыя кіравання грамадскай вытворчасцю, эканам. статыстыка, бухгалтарскі ўлік), і канкрэтныя (прыватныя), якія, у сваю чаргу, падзяляюцца на м і ж г а л і н о в ы я (фінансы, крэдыт, цэнаўтварэнне, эканоміка працы), г а л і н о в ы я (Э. прам-сці, сельскай гаспадаркі, транспарту), на дысцыпліны, што вывучаюць эканам. праблемы асобных галін прам-сці і вытв-сцей, адм.-тэр. адзінак, рэгіёнаў. Паводле практычнага выкарыстання вылучаюць эканам. навукі ф у н д а м е н т а л ь н ы я, што займаюцца пазнаваннем аб’ектыўных эканам. законаў, абгрунтаваннем шляхоў і эфектыўнага выкарыстання, раскрыццём умоў і фактараў функцыянавання гасп. механізму, і п р ы к л а д н ы я, мэта якіх – вырашэнне канкрэтных прыватных задач, пастаноўка і правядзенне гасп. эксперыментаў, распрацоўка канкрэтных эканам. мерапрыемстваў і г. д. Асновай прыкладных эканам. навук з’яўляюцца фундаментальныя.

ЭКАНОМІКА, -і, ДМ -міцы, ж. 1. Сукупнасць вытворчых адносін, якія адпавядаюць дадзенай ступені развіцця прадукцыйных сіл грамадства, пануючы спосаб вытворчасці ў грамадстве. Э. *пераходнага перыяду*. 2. Арганізацыя, структура і стан гаспадарчага жыцця або якой-н. гаспадарчай дзейнасці. Э. *прамысловасці*. Э. *сельскай гаспадаркі*. 3. Навуковая дысцыпліна, што вывучае якую-н. галіну вытворчай, гаспадарчай дзейнасці. Э. *працы*. || *прым. эканамічны, -ая, -ае*. Э. *крызіс*.

Заданне 45. Выпішыце з тлумачальных слоўнікаў беларускай мовы (гл. раздзел “Літаратура”, падраздзел “Слоўнікі. Даведнікі. Энцыклапедыі”) па два слоўнікавыя артыкулы мнагазначных слоў і слоў-амонімаў. Назавіце асаблівасці іх будовы.

Заданне 46. Спісаць словы, уставіць прапушчаныя літары. Да выдзеленых слоў запісаць сінонімы. Астатнія словы растлумачыць вусна. Пры неабходнасці карыстацца тлумачальным, сінанімічным і арфаграфічным слоўнікамі.

Абарыген, **а...кцы...н**, б...л...тэнь, **балатаваца**, сімпозі...м, **д...фект**, **інт...л...гент**, **атэіст**, дэканат, кам...нтарый, **карэктны**, кал...кві...м, **асіміляцыя**, тун...ль, **крэдыт**, кам...ніке, ман...фестацыя, інт...рв...нцыя, **грандыёзны**, дэвіз, **дамінаваць**, п...літэхнічны, **літаральны**.

Заданне 47. Карыстаючыся слоўнікамі, устанавіце адпаведнасць паміж наступнымі паняццямі і дэфініцыямі.

1. Адзіны народнагаспадарчы комплекс	1. Сукупнасць эканамічных сувязей, якія аб'ядноўваюць грамадскі працэс вытворчасці ў адзінае цэлае
2. Валютная сістэма	2. Сукупнасць формаў арганізацыі валютных адносін у межах краіны і на міжнародным узроўні
3. Вытворчыя адносіны	3. Грашовая сістэма, усеагульным эквівалентам якой выступаюць заканадаўча зацверджаныя два высакародныя металы – золата і срэбра
4. Абсалютная зямельная рэнта	4. Частка грамадскага капіталу, занятая ў сферы абарачэння грошай
5. Закон перамены працы	5. Эканамічная форма развіцця прадукцыйных сіл таго ці іншага грамадства
6. Біметалізм	6. Адабленая форма прыбавачнай вартасці, якую ва ўмовах капіталізму засвойвае ўласнік зямлі, здадзенай на пэўны тэрмін арандатару
7. Гандлёвы баланс	7. Суадносіны паміж увозам і вывазам тавараў пэўнай краіны ў грашовым выражэнні за азначаны перыяд
8. Канкурэнцыя	8. Сума запазычанасці дзяржавы па непагашаных пазыках і нявыплачаных працэнтах па іх
9. Банкаўскі капітал	9. Выражэнне тэндэнцыі адпаведнасці паміж сродкамі вытворчасці, тэхнікай і занятымі ў вытворчасці людзьмі
10. Дзяржаўны доўг	10. Барацьба паміж прыватнымі таваравытворцамі за найбольш выгадныя ўмовы вытворчасці і продажу тавараў

Заданне 48. Запішыце паняцці, якія адпавядаюць прыведзеным азначэнням. Падбярыце да іх сінонімы.

1. Спіс літаратуры па якім-небудзь прадмеце, пытанні.

2. Форма гаспадарчых сувязей, заснаваная на перадачы ў арэнду машын, абсталявання і іншых каштоўнасцей.

3. Дакументальна аформленая інфармацыя пра сучасныя тэхналогіі, навукова-тэхнічныя дасягненні, камерцыю, сэрвіс.

4. Даўжнік прадпрыемства, установы, арганізацыі.
5. Сістэма прамой сувязі па камп'ютарнай сетцы.
6. Дазвол на выкананне якой-небудзь дзейнасці.

Словы для даведак: дэбітор, ліцэнзія, бібліяграфія, ноу-хау, інтэрнэт, лізінг.

Заданне 49. *Вызначце, у якім значэнні (прамым ці пераносным) ужытыя словы ў наступных прыкладах.*

Прамая дарога – **прамы** чалавек, **аднаўленне** палаца – **аднаўленне** рахунку, сцюдзёная **крыніца** – **крыніца** прыбытку, **рашэнне** задачы – эканамічнае **рашэнне**, **лёгкая** сукенка – **лёгкая** прамысловасць, **чорная** хмара – **чорная** металургія, біржавая **яма** – глыбокая **яма**, трапічны **кліма**т – дзелавы **кліма**т.

Заданне 50. *Падбярыце да слоў з прамым значэннем словы з пераносным значэннем, а да слоў з пераносным значэннем – словы з прамым значэннем.*

Узор выканання: хірургічная аперацыя – валютная аперацыя.

Банкаўскі **крэдыт**, **залаты** парытэт, **цвёрдая** валюта, **замарожванне** цэнаў, **гуляць** на біржы, фірма **маўчала**, **партфель** дыпламата, новыя **нажніцы**.

Заданне 51. *Вызначце па тлумачальным слоўніку значэнне наступных устарэлых адзінак вымярэння.*

Пуд, вярста, сажань, фунт, аршын, локаць, беркавец, дзесяціна, пядзя, вяршок, тузін.

Заданне 52. *Запішыце слоўнікі, якімі б вы карысталіся, каб:*

- а) вызначыць лексічнае значэнне слоў;
- б) адказаць на пытанне аб паходжанні слова;
- в) вызначыць, ад якой асновы ўтворана слова;
- г) праверыць правільнасць вымаўлення слова;
- д) вызначыць значэнне ўстойлівых спалучэнняў слоў;
- е) перакласці словы з беларускай мовы на рускую;
- ж) падабраць сінонімы да слова.

ТЭМА 3. ФУНКЦЫЯНАВАННЕ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ ВА ЎМОВАХ БІЛІНГВІЗМУ

Заданне 53. *Прачытайце верш. З якой мэтай ён напісаны? Каму адрасуецца? Які сэнс укладвае аўтар у апошні сказ?*

Гавары са мной па-беларуску
Будзе слоту абвяшчаць прагноз,
Лістабой учыніць ператруску.
Песняй, што расчуліла да слёз
Я прыму цябе па-беларуску.

Краю бесслаўёнага дачка,
Дзякуй лёсу, маю не ў нагрузку –
Зорны Крыж Мацея Бурачка...
Ты ўва мне прызнаеш беларуску?

Сто разоў шукай другой красы,
А тым больш што свет даўно не вузкі!
...Ды калі ты не бязродны сын –
Гавары са мной па-беларуску!

Час вар'ят – шалёнае таксі.
Толькі ўсё ж не мыслю я аб спуску.
Кажаш, што магілы зараслі?
Памаўчы са мной па-беларуску.

(Я. Янішчыц)

Заданне 54. *Вызначце від інтэрферэнцыі ў наступных лексічных адзінках. Выпраўце моўныя памылкі.*

Пайсці за грыбамі, абарудаванне, залатая медаль, вучэбныя завяздзены, ізмярэнне даўжыні, за борт, паречкі, хварэць ангінай, рыскаваць, грэчневая крупа, станоўчы рэзультат, узрослы чалавек, адзінаццаць, волк, дзякаваць сына, зялёная канопля, спіна, дрэўні рукапіс, старшы сын, фіялетаваы чарніла, некалькі часоў, пакупайце гарачы хлеб, твёрды, дзікі гусь, лічны подпіс, кантраліраваць, добрая сабака, каўбаса абыкнавенная, ахрыпшы, інтарэсны.

Заданне 55. *Якія асаблівасці фанетычнай сістэмы беларускай літаратурнай мовы згадваюцца ў тэксце?*

Наша мова вечная, бо ўся яна, як наш характар. Здаецца, кволая ад пяшчотнай мяккасці, яна раптам кідае наверх схаваную ад усіх жалезную мужнасць і сілу. І, як быццам дамогшыся свайго, б'е, як перапёлка ў жытах, – мякка, а за тры вярсты чуваць. “Эль” – як салодкае віно, “дзе” – як шклянёй палачкай па крышталю, мяккае “с” – як соннае ціўканне сінічкі ў гняздзе. І побач “р”, як гарошына ў свістку, і доўга, павуча, адкрыта гучаць галосныя. А “г” прыдыхае так ласкава, як маці на лобік дзіцяці, каб перастаў сніць дрэнны сон.

Дык што ж лепей за цябе, мова мая, мова наша! За цябе, даўня, за цябе, вечна жывая, за цябе, неўміручая?! (У. Караткевіч).

Заданне 56. *Спішыце словы, пастаўце націск. Растлумачце значэнне незразумелых слоў.*

Агент, алкаголь, алфавіт, аргумент, асноўны, бульбіна, вагаўшчык, высока, гафрыраванне, дакумент, дзічына, дыямент, забеспячэнне, камбала, кіламетр, крупяны, кулінарыя, маладосць, мінералог, некралог, нянавіць, пасквіль,

пасяджэнне, садавіна, слабы, сервіраванне, стаўленне, талент, таполя, факсімiле, фарфор, форзац, цэмент, цяжар, цяжкі, шчыпцы, яшма.

Заданне 57. *Спішыце, устаўляючы прапушчаныя літары. Пастаўце націск у словах. Параўнайце прыведзеныя пары слоў, назавіце словы, у якіх мяккасць зычных абазначана графічна.*

Узор выканання: Нёс – нос, дзюба – дуба і інш.

Поля – пол... , вяла – в...ла, бяры – б...ры, вяду – в...ду, лясы – л...сі, сяла – с...ла, вёз – в...з, ляжы – л...жы, мяжа – м...жа, лісы – л...сы, сядзіць – с...дзіць, плёў – пл...ў, мяса – м...са, цікаць – ц...каць, свята – св...та, біла – б...ла, міла – м...ла, сяду – с...ду, ляска – л...ска, лёг – л...г, сем – С...м.

Заданне 58. *Спісаць, абазначыць у квадратных дужках, як вымаўляюцца выдзеленыя галосныя, зычныя ці спалучэнні зычных.*

Узор выканання: Ра[з']біць; [з]гіб; лё[ч:]ык; ры[-]скі, захапляе[с:]я і г. д.

Адчапіць, скідка, бязмен, зжаты, пераязджаць, перабегчык, на дарожцы, адступіць, лёгкі, швагерка, братцы, гарадскі, падцёк, адцэджаны, скіба, не ідзе, адшумець, сувязь, казка, паказчык, дзверы, скіраваць, адчайна, наводчык, розгі, моладзь, мітынг, вакзал, схема, з іголачкі, грыб, адхіліць, малацьба, медзь, світаць, схільны, схіснуць, парог, адцяжка, на печцы, людскі, спяваць, схітрыць, схільнасць, грамадскі, сустракаешся, у грэцы, падчас, мядзведзь, дзед, касьба, трубка, выкладчык, займаешся, нож, воз, бярозка, змена, цвёрды, падводчык, адцяніць, чэшкі.

Заданне 59. *Напісаць словы па-беларуску і абазначыць націск.*

Узор выканання: Арэст – арышт; бобр – бабёр, знахарь – знахар і г. д.

Апостроф, бліжэ, босой, валенок, ввезці, везці, верба, везці, ветрыны, валосы, восьмеро, вплеці, вчэра, гипсованный, гліняны, далее, двухактны, долото, донесці, доска, дочка, ешчэ, задаром, закованный, замяці, зерно, ізаляваны, ізредка, ікаць, імя, іной, іскорка, іспечэнны, каменны, кішка, коклюш, конопля, коршун, крапіва, кремень, крупа, ласковы, латать, лопух, лисій, малый, мизинец, моладось, мышленне, мякаць, наверху, навалочка, некаторыя, Несвіж, оба, обруч, обух, аднадзят, окунь, ольха, осока, па-людскі, пасланец, развіццё, ремень, рэшэто, фартук, взьць за руку, выбежаць з дому, выучыць за год, гаворыць без толку, готуе на зіму.

Заданне 60. *Прачытайце тэкст. Назавіце характэрныя асаблівасці беларускай арфаэпіі. Дайце заглавак тэксту. Абгрунтуйце свой выбар.*

Ці думалі вы пра беларусаў не як пра сваіх бацькоў, братоў і сёстраў, сяброў або аднавяскоўцаў, а як увогуле пра людзей з асобным характарам? Ці задумваліся, які ён, беларус? Давайце паразважаем разам.

Адказаць на гэтае пытанне цяжка. Як і паўсюль, ёсць сярод беларусаў розныя людзі. Аднак усё ж можна назваць некаторыя досыць тыповыя рысы, уласцівыя народнаму беларускаму характару.

Рысы аблічча беларуса мяккія, склад здаецца крыху далікатным, хоць для беларуса характэрна працавітасць, вынослівасць, цягавітасць. Там, дзе другі можа апусціць рукі, беларус будзе цягнуць. Іначай, у старыя часы, чалавек проста не выжыў бы сярод гэтых дрымучых лясоў і неабсяжных балот. І гарт той застаўся ў яго характары на вякі.

Манера паводзін вызначаецца павольнасцю, стрыманасцю. Праўда, стрыманасць беларуса да пары. Пяройдзеш мяжу – і беларус пакажа, як паказаў у мінулай вайне, на што ён варты, калі вораг падніме руку на яго жыццё.

Уласціва нашым людзям знаходлівасць. Беларус – вялікі аматар пажартаваць, ён не можа абысціся без гумару. Беларусы адрозніваюцца шчодрасцю, заўсёднай гатоўнасцю прыйсці на дапамогу ў бядзе. Яны звычайна мяккія, даверлівыя, пазбаўлены помслівасці. Галоўнае ў нашым характары – гасціннасць да добрых людзей. Па агульным назіранні, беларусам уласціва павага да іншых народаў і памяркоўнасць да таго, хто думае іначай (Паводле У. Караткевіча).

Заданне 61. *Перакладзіце тэксты на беларускую мову. Адзначце словы, якія адрозніваюцца націскам у беларускай і рускай мовах.*

I. Демпінг – продажа тавароў на рынках другіх краін па цэнах ніжэй узроўня, звычайна для гэтых краін. К демпінгу прыбегаюць экспартёры, каб выйсці на рынак, расшырыць рамкі збыта, вытесніць пэнцыйных канкурэнтаў, усталяваць гаспадаруючае становішча на рынку. Демпінг можа ажыццяўляцца як сродкамі фірмы-экспартёра, так і з дапамогай дзяржавы – сродкамі субсідыявання экспартных паставак з сродкаў дзяржаўнага бюджэту. У любым выпадку зніжэнне цэнаў павінна быць кампенсавана шляхам павышэння цэнаў на другія тавары ці на тэ жэ, рэалізаваныя на другіх рынках. Для таго каб краіна, ажыццяўляючая демпінг, атрымала выгаду, яна павінна абараніць сябе ад магчымасці прымянення да яе вяртаючага демпінга. Для гэтага яна абараняе свой рынак рознымі відамі тэрытарыяльных і нетэрытарыяльных бар'ераў. Ажыццяўляюць демпінг манополіі (картэлі), занятыя збытам тавароў як унутры краіны, так і за яе межавамі, што дае ім магчымасць пакрываць збыткі ад бросовага экспарту за счёт высокіх цэнаў, зыхаваных на ўнутраным рынку. С мэтай абароны ўнутранага рынку краіна, імпартуючая тавары, мае права аблагаць яго зыхаваным звычайным яшчэ і антыдемпінгавым пашлинам у велічыню розніцы паміж яго цэнамі ў краіне і экспартнымі (Словарь менеджера).

II. Клиринг – система безналичных расчётов, основанная на зачёте взаимных требований и обязательств. Клиринг используется во внутреннем, но чаще в международном обороте. Клиринги могут быть двусторонними и многосторонними. Главное их достоинство – экономия платёжных средств (валюты) на сумму зачтённых взаимных требований. Чем выше процент зачёта (отношение суммы зачтённого оборота и общей суммы денежного оборота, умноженное на сто), тем эффективнее клиринговые расчёты.

Магчымасць прымянення клірынга выцякае з вяртаючых патрабаванняў удзельнікаў гаспадарна-фінансавых дзелак, а такжэ паслядоўных

связей их друг с другом. Незачтённое сальдо по клиринговым счетам в пользу того или иного участника расчётов может быть погашено в будущем зачётном периоде дополнительной поставкой товаров или оказанием услуг, валютой или иным способом по договорённости. Расчёты могут осуществляться по специальным открытым клиринговым счетам, через банки или специальные расчётные (клиринговые) палаты (Словарь менеджера).

Заданне 62. *Прачытайце прыказкі і паназірайце, як вымаўляюцца выдзеленыя зычныя. Ці могуць быць яны мяккімі?*

1. Каб добра з людзьмі **жыць**, не **трэба** камення за пазухаю **насіць**. 2. Кніжка **чалавеку**, што **грэчка** пчолцы. 3. **Што** ў дзяцінстве **выхаваеш**, на тое ў старасці **абапрэшыся**. 4. Пчолка адзін вулей **знае** і толькі з адною сямейкаю **дажывае**. 5. Будзе **дождж**, будзе хлеб **расці**. 6. **Цэлы** дзень **касіў** сена, а за **вечар** каза з'ела.

Заданне 63. *Карыстаючыся рэкамендаванай літаратурай (гл. падраздзел “Слоўнікі. Даведнікі. Энцыклапедыі”, пункт 17: Беларускія пісьменнікі: бібліягр. слоўн. : у 6 т. / Акад. навук Рэсп. Беларусь, Ін-т літ., Беларус. Энцыкл. ; пад рэд. А. В. Мальдзіса. – Мінск : Беларус. Энцыкл., 1992–1995. – Т. 6 : Талалай – Яфімаў. – 1995. – С. 69–71), а таксама інтэрнэт-рэсурсамі, падрыхтаваць даклад пра жыццё і дзейнасць Браніслава Адамавіча Тарашкевіча.*

Заданне 64. *Дапасуйце залежнае слова да галоўнага.*

1. Няправільн... дроб, доўг... цень, насценн... жывапіс, чаргов... запіс, лапчаст... гусь, заказн... бандэроль, стракат... шаль, добр... сабака, нясцерпн... боль, старабеларуск... летапіс, шэр... шынель, стар... камода, пахк... валяр'ян, залат... медаль, вядом... фальш, чорн... брыво, друг... раяль, шырок... стэп, усеагульн... перапіс, вялік... жаль, пабелен... стоць, балюч... мазоль.

2. Апублікаван... камюніке, прыгож... метро, гандлёв... аташэ, жалезн... алібі, багат... ранцье, добр... паблісіці.

Заданне 65. *Перакладзіце словазлучэнні на беларускую мову.*

Экспорт свежих овощей, рост цен на все фрукты, выпить маленькую чашку крепкого кофе, закупить новую посуду, обеспечить крупой и макаронами, новая дверь рабочего кабинета, сезонная продажа товаров, обсудить поведение персонала, наградить золотой медалью, неразборчивая запись, государственный займ, недвижимое имущество.

Заданне 66. *Вызначце, якія словы маюць абедзве формы ліку, якія – толькі форму адзіночнага ці множнага ліку.*

Абдымкі, натоўп, спакуса, абцугі, ападкі, альтанкі, бацькі, беганіна, крыга, краявід, нажніцы, паветра, паводзіны, насельніцтва, народ, рэшткі, каласы, праменне, моладзь, дуб, радасць, малако, пілавінне, цыбуля, студэнцтва, Брэст, Івацэвічы, зямля, смецце, ліст, грамадства, Камянец, вугаль, месяц, гераізм,

горад, граблі, дзверы, брама, вежа, поле, чарніцы, Пружаны, трывога, канікулы, лесвіца, вучань, вада, паведамленне, бялізна, вока.

Заданне 67. *Знайдзіце памылкі ў вызначэнні ліку назоўнікаў. Запішыце правільны варыянт.*

Сяброўскія адносіны, рыпучая веснічка, фарбаваная дзвер, кужэльныя карункі, рысавая крупа, поўная прыгаршча, рыбная кансерва, россыпы буяка, ладзіць заручыны, розныя агародніны, рыцарскі даспех, высокая парэнча, з'еў адну клубніцу, птушыныя пер'і, розныя насенні, на пятую сутку, аснежаныя ядлоўцы.

Заданне 68. *Пастаўце назоўнікі ў творным і месным склонах адзіночнага ліку. Растлумачце правапіс канчаткаў.*

Беларусь, веліч, прыгажосць, Нарач, безліч, далеч, сенажаць, Прыпяць, электрычнасць, радасць, сувязь, глыб, творчасць, ветлівасць, гасціннасць, горыч, заповедзь, ростань, кішэнь, медзь, памяць, шыр, восень, любоў, чвэрць, дробязь, моладзь, палын, жаль, восем, дроб, мыш, вернісаж, вертыкал (астр.), вертыкаль.

Заданне 69. *Пастаўце назоўнікі ў форму роднага склону адзіночнага ліку.*

Аналіз, рынак, трэст, аўтарытэт, маркетынг, кіраўнік, тэніс, характар, рубель, кілаграм, год, каэфіцыент, камітэт, дакумент, інстытут, кантынент, інтэлект, апетыт, разлік, фармат, сусвет, момант, рэалізм, апендыцыт, змрок, холад, штаб, дыялог, тварог, хлеб, твар, горад, вопыт, кантраст, імідж, поспех, інтэрвал, тавар, фонд, менталітэт, арыгінал, актыў, сродак, вальс, долар, франк, нос, век, тэрмінал, інтэрнэт.

Заданне 70. *Прачытайце, уставіўшы замест кропак адпаведныя канчаткі.*

Ініцыятывы Беларусі былі падтрыманы партнёрамі па Садружнасці ў час саміт... кіраўнікоў дзяржаў СНД, праведзенага 10 кастрычнік... ў Бішкек... . Такі адзін з важных вынікаў сустрэчы лідараў краін СНД, у якой прынялі ўдзел прэзідэнты Беларусі, Арменіі, Казахстан..., Кыргызстан..., Малдовы, Расіі, Таджыкістан..., Туркменістан..., Узбекістан... . Азербайджан быў прадстаўлены на ўзроўн... прэм'ер-міністр..., Украіна – на ўзроўн... сакратар... Савет... Нацыянальнай бяспекі і абароны.

У ходзе пасяджэння было разгледжана і падпісана 19 дакументаў па шырокім... спектры... пытанняў узаемадзеяння. Адным з ключавых пунктаў парадку... дн... стала абмеркаванне праекта... Стратэгіі эканамічнага развіцця СНД на перыяд да 2020 год... . На саміце ў Бішкек... зацверджаны пакет важных дакументаў па арганізацыйным... умацаванні... Садружнасці, што датычацца правілаў працэдур, палажэння аб нацыянальных каардынаторах і палажэння аб старшынстве ў СНД, у адпаведнасці з якімі з 1 студзеня... 2009 год... старшынства будзе ажыццяўляцца адной дзяржавай на працягу аднаго год... ва ўсіх статутных органах СНД (Па матэрыялах інтэрнэта).

Заданне 71. Утварыце складанаскарочаныя словы, запішыце іх.

Вышэйшая навучальная установа, Беларускі дзяржаўны эканамічны ўніверсітэт, педагагічны савет, дзяржаўная экзаменцыйная камісія, акцыянернае таварыства, Беларускі аўтамабільны завод, ваенна-паветраныя сілы, Вышэйшая атэстацыйная камісія, Еўрапейскі саюз, раённы аддзел народнай адукацыі, Сталічнае тэлебачанне, прамысловы камбінат.

Заданне 72. Праскланяйце сваё прозвішча і імя.

Заданне 73. Утварыце прыналежныя прыметнікі. Памятайце, што да назоўнікаў м. р. мы дадаём суфіксы *аў (-ав)*, *-оў (-ов)*, *-еў (-ев)*, *-ёў (-ёв)*, да назоўнікаў ж. р. – *-ін (-ын)*.

(Матуля) рукі, (матка) песня, (бабёр) хатка, (Кастусь) кашуля, (воўк) след, (воўк) апетыт, (зязюлька) слёзы, (Купала) твор, (Купала) стыль, (брат) гальштук, (сястра) сукенка, (лісіца) хвост, (бацька) словы, (Надзейка) аловак, (сабака) брэх, (мядзведзь) лежбішча, (Мікола) сцізорык, (бабулька) казкі, (цесць) падарунак, (птушка) гоман, (сын) падзяка, (Васіль) лодка, (вавёрка) дупло, (ляснік) пасада, (Алесь) парада, (бусел) гняздо, (салавей) пошчак, (ядловец) дух.

Заданне 74. Знайдзіце і выпраўце памылкі пры ўтварэнні формаў ступеняў параўнання прыметнікаў і прыслоўяў.

Здароўе мілей за грошы. Будуецца буйнейшая бібліятэка ў краіне. Вярхоўны суд – вышэйшая інстанцыя. “Слова пра паход Ігаравы” – самы найяскравы ўзор славянскага верлібра. Гэта лекцыя цікавей за мінулую. Па тэрыторыі Беларусь больш Балгарыі. Пахвала маці для мяне – самая найвышэйшая ўзнагарода. Студэнцкія будаўнічыя атрады працавалі на важнейшых аб’ектах краіны. Гэта – самая найскладанейшая задача. Прыбытак склаў больш 20 %.

Заданне 75. Перакладзіце сказы на беларускую мову. Звярніце ўвагу на формы ступеней параўнання прыметнікаў і прыслоўяў у беларускай і рускай мовах.

1. Гепард быстрее льва. Зимний день короче летнего. Сосна выше можжевельника. Дыня слаще арбуза. Кислород легче воздуха. Лиса хитрее всех животных. Масло тяжелее воды. мех теплее шерсти. Шёлк тоньше бархата. Океан больше и глубже моря. Мой парень умнее всех. Эта девушка любит более интеллектуальные книги.

2. Этот товар лучше прошлогоднего. Серебро дешевле платины. В конце сезона это тур будет дешевле. Текущие налоги выше прежних. Новый договор для нас выгоднее, чем предыдущий. Японская техника новее испанской. Английские предприятия продуктивнее итальянских. Этот метод работы эффективнее предложенного. Этот кабинет меньше приёмной. Сегодня подписан важнейший для нас контракт. Опытнейшие сотрудники предприятия были премированы. Предпраздничный рабочий день короче остальных на час.

Крупнейшее предприятие нашего города отметило юбилей. Он лучше других выполняет свою работу. Директор младше своего заместителя.

Заданне 76. *Спішыце прыказкі, ставячы займеннікі ў патрэбнай форме. Вызначце разрады займеннікаў.*

1. Адна бяда не ходзіць, другую за (сябе) водзіць. 2. Гора наша – аржаная каша, з’еў бы і такой, ды няма (ніякі). 3. Для (ён) там лес парос, дзе сумленне было. 4. З (хто) прыстанеш, такім і сам станеш. 5. Хто з кім, хто з (каторы), а я – са сваёй Хадорай. 6. Беражы бацькаву капейку, то і (свой) здабудзеш. 7. Не мы хлеб носім, а ён (мы). 8. Дзе (я) не любяць, там і хвілінкі не прабуду. 9. Добры чалавек дбае, каб і пасля смерці на (ён) не казалі благога. 10. (Ніхто) не ведае, як хто абедае.

Заданне 77. *Пастаўце зваротны займеннік **сябе** ў патрэбнай форме.*

1. Не чуць зямлі пад ... .
2. Выдаць ... з галавой.
3. Языча, языча, сам дабра ... не зыча.
4. Сам не ў ... .
5. Узяць ... у рукі.
6. Што ... не міла, таго і другому не зыч.
7. Сам па ... .
8. Ubачыць ... у люстэрку.
9. Ні людзям паказаць, ні ... паглядзець.
10. ... не забыў.
11. Зарубі ... на носе.
12. Хто сам ... сцеражэ, таго й Бог беражэ.

Заданне 78. *Выпраўце памылкі ва ўжыванні займеннікаў. Запішыце правільна сказы.*

1. Сёння зранку купілі цябе новую цёплую куртку. 2. З гадамі я навучылася больш цаніць сабе самую. 3. Трэба было набыць сабе новы слоўнік. 4. Я пазнаю табе ў нашым сыне. 5. Табе ніколі не цікавілі мае праблемы. 6. Заўтра я зайду да цябе. 7. Дзякую вас, што выслухалі мяне. 8. Ён пачуў у сябе прыліў вялікай сілы. 9. Ганна ведала сабе, верыла сябе. 10. Нічыпар супакоіўся, павесялеў, здолеў узяць сабе ў рукі. 11. Маці не знаходзіла сабе месца. 12. Ён быў цяпер сам па сябе сярод поля і сярод дарог.

Заданне 79. *Замяніце лічбы словамі і пастаўце назоўнік у патрэбнай форме. Звяртайце ўвагу на правапіс дробавых лічэбнікаў.*

2 (тыдзень), 3 (чалавек), 4 (парася), 3 (конь), 123 (вучань), 324 (кілаграм), 2 (цяля), 14 (ягня), 12 (курыца), 121 (тоны), адлегласць 424 (кіламетр), 2/5 (літр), 4/10 (груз), 3,3 (кілаграм), 17 (верасень), 5 (снежань), 3 (новая кніжка), 4 (гарачы дзень), 2 (поўнае вядро), абедзве (родная сястра).

Заданне 80. *Утварыце ад лічэбнікаў з назоўнікамі складаныя прыметнікі і падбярэце да іх адпаведныя назоўнікі.*

Узор выканання: 45 год – саракапяцігадовы юбілей.

3 гадзіны, 12 кіламетраў, 27 градусаў, 500 грам, 50 тон, 30 працэнтаў, 82 кватэры, 2 сутак, 7 паверхаў, 100 метраў, 6 тамоў, 3 паласы, 5 літраў, 4 ярусы, 11 вуглоў.

Заданне 81. *Спішыце, раскрываючы дужкі і дапасоўваючы лічэбнікі да прыведзеных у дужках назоўнікаў. Якія лічэбнікі захоўваюць родавыя адрозненні?*

Адзін (лямпа, элемент, рэле), два (метад, мікрасхема, напыленне), тры (помпа, нож, воблака), пяць (праграма, узор, поле), паўтары (тона), паўтара (кіламетр), абодва (паласа, паток, пераўтварэнне), дванаццаць (рысора, працэс, злучэнне).

Заданне 82. *Перакладзіце на беларускую мову наступныя словазлучэнні з лічэбнікамі. Параўнайце формы лічэбнікаў і назоўнікаў у рускай і беларускай мовах.*

Четыре студента, завтра – 30 октября, два первых дня, четыре шестых населения, шесть целых и две десятых килограмма, двести двадцать три километра, три пятых студенчества, семеро космонавтов, пятеро спутников, три окна, в трёх километрах от города, менее двухсот лет, хватит дня на три, в двадцатом часу, половина пятого утра, целых три длинных года, ему более пятидесяти лет, два раза в неделю.

Заданне 83. *Запішыце словамі дробавыя лічэбнікі.*

$\frac{2}{3}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{3}{7}$, $\frac{4}{9}$, $\frac{1}{2}$, 2,54, 42,4, 73,5.

Заданне 84. *Які з лічэбнікаў – два, дзве, двое – спалучаецца з наступнымі назоўнікамі. Растлумачце, калі немагчыма спалучэнне назоўнікаў з лічэбнікамі.*

Суткі, сястра, вучаніца, дзеці, верабей, хваля, акуляры, модуль, нажніцы, сані, гусі, каменне, боты, вароты, заданні, вучань, касцюм, кніга, велічыня, ступень, вектар, народ, паслядоўнасць, вугал, матэматык, дзверы, доказ, студэнт, кансультацыя, замаразкі.

Заданне 85. *Пастаўце лічэбнікі з назоўнікамі ў родным і творным склонах.*

0,07 працэнта, 8 клёнаў, 10 арэхаў, 11 яблынь, 18 хат, 7 алоўкаў, 30 веласіпедаў, 70 год, 200 тон, 400 кіламетраў, 90 тысяч, $\frac{7}{8}$ гектара, 345 жэтонаў.

Заданне 86. *Перакладзіце тэкст, запісаўшы лічэбнікі ў патрэбнай форме.*

Стокгольмская біржа NASDQ Nordic начала торговлю сертификатами на криптовалюту – биткойн. Интерес инвесторов к новому инструменту пока минимален. Его курс начал падать буквально в первые часы торгов. В понедельник, 18 мая, на Стокгольмской бирже начались торги сертификатами на биткойны. Первые сделки прошли по курсу 9,66–9,67 шведской кроны (1,17 доллара). За первые четыре часа

торгов было продано сертификатов на 167,2 тысячи долларов. Сертификат на основе биткоинов Bitcoin Tracker One (ВТО) зарегистрирован стокгольмской компанией ХВТ Provider АВ. Стокгольмская биржа стала второй торговой площадкой в мире, официально начавшей торговать активами, привязанными к виртуальной валюте. С начала мая на американской NASDQ паями на биткоины начал торговать инвестфонд GBTC. В пятницу, 15 мая, оборот по инструменту составил 2,3 тысячи долларов, при этом курс бумаги за день упал на 15 % до 38 долларов. Биткоин – самая известная криптовалюта в мире – был запущен в январе 2009 года. Он представляет собой «виртуальные деньги» – программный онлайн-код, который не регулируется ни одной страной или банковским надзорным органом в мире. Виртуальные валюты принимаются к расчёту в более 60 тысячах онлайн-магазинах мира (Па матэрыялах інтэрнэта).

Заданне 87. Выпішыце групы слоў, якія абазначаюць: 1) стан; 2) рух, перамяшчэнне ў прасторы; 3) фізічнае дзеянне. Як называюцца выдзеленыя дзеясловы (у адносінах да спражэння)?

Замярзаць, награвацца, круціць, **есці**, плысці, ляцець, хварэць, радавацца, цягнуць, рухацца, клеіць, страляць, сумаваць, задумацца, капáць, маляваць, ехаць, **бегчы**, даць.

Заданне 88. Да працэсуальных назоўнікаў падбярыце адпаведныя дзеясловы незакончанага і закончанага трывання. Выкарыстайце ўтвораныя дзеясловы з пэўным кантэкстам (нажадана з тэрмінамі на вашай спецыяльнасці). Як называецца выдзелены дзеяслоў (у адносінах да трывання)?

Узор выканання: Аднаўленне – аднаўляць, аднавіць праграму і г. д.

Уваходжанне, вылучэнне, выкідванне, вынясенне, выпадзенне, выпростванне, выкрэсліванне, дзяленне, зачэпленне, вымярэнне, выгінанне, скажэнне, вылічэнне, выпрабаванне, **даследаванне**, абкладанне, тлумачэнне, адлюстраванне, адбіванне, адмаўленне, перамешванне, пераварочванне, перасячэнне, акругленне.

Заданне 89. Выявіце памылкі пры ўтварэнні формаў загаднага ладу дзеясловаў і запішыце іх правільна.

1. Не спазняйся.
2. Алена, ідзём на лекцыю.
3. Давай пагуляем.
4. Павел, занясём кніжкі ў бібліятэку!
5. Пачнём занятка.

Заданне 90. Утварыце ад дадзеных дзеясловаў форму другой асобы адзіночнага і множнага ліку абвеснага ладу, а таксама форму другой асобы множнага ліку загаднага ладу.

Узор выканання: Ісці – (ідзём), ідзеш, ідзяце, ідзіце; ехаць – (едзем), едзеш, едзеце, едзьце.

Гарантаваць, інфармаваць, малоць, залежаць, дзьмуць, класці, пад'есці, сабраць, несці, шанаваць, сыпаць, везці, пралезці, жыць, ірваць, сячы, дзівіцца.

Заданне 91. Пастаўце дзеясловы ў форме першай і другой асобы множнага ліку цяперашняга часу.

Жаць, секчы, спадзявацца, бараніць.

Заданне 92. Вызначце спражэнне дзеясловаў.

Баяцца, бегчы, вырашаць, гукаць, гнаць, даглядаць, каціцца, ліць, ляцець, непакоіцца, паведаміць, паведамляць.

Заданне 93. Перакладзіце дзеясловы ў адаведнасці з нормамі беларускай мовы.

Балансировать, декларировать, дифференцировать, корректировать, импровизировать, деградировать, апеллировать, инспектировать, маскировать, ориентировать, калькировать, гармонировать, информировать, ликвидировать, калькулировать, реагировать, дипломировать, культивировать, пломбировать, классифицировать, суммировать, прогнозировать, контролировать, функционировать, типизировать, формировать, планировать (план), шокировать, старшинствовать.

Заданне 94. Утварыце ўласцівыя беларускай мове формы дзеепрыметнікаў, вылучце іх суфіксы.

Утварыць, сцерці, абараніць, упрыгожыць, не злічыць, раніць, усвядоміць, патушыць, разгарнуць, спазнаць, ссохнуць.

Заданне 95. Перакладзіце прыведзеныя словазлучэнні з дзеепрыметнікамі на беларускую мову. Паспрабуйце выкарыстаць розныя спосабы перадачы неўласцівых беларускай мове дзеепрыметнікаў.

1. Угрожающее положение; воспроизводящий фактор; сведения, помещаемые в объявлениях; соответствующий налог; своевременно предотвращённое банкротство; получаемые доходы; предшествующее время; хозяйствующий субъект; высокооплачиваемая работа; стимулирующий аппарат; находящиеся в обращении деньги; компания, занимающаяся аферами; исполняющий обязанности менеджера.

2. Продукция, произведённая предприятием; сложившиеся обстоятельства; располагающий сведениями; регулирующая функция; реализуемое через торговую сеть; обслуживающий персонал; разрешимая задача; установившиеся цены; органы, осуществляющие государственную политику; заслуживающий доверия; управление, занимающееся частными компаниями; документ, освобождающий от финансовой ответственности; проверяющее лицо; развивающийся маркетинг.

Заданне 96. Утварыце ад наступных дзеясловаў дзеепрыслоўі, запішыце іх. Абазначце суфіксы, пастаўце націскі.

Штрыхаваць, характарызаваць, адлюстравачь, размеркаваць, расейваць, спалучаць, параўнаць, вырашаць, выявіць, вымяраць, абагульняць, вылічваць, абвяргаць, зрушыць, адасобіць, замыкаць, ушчыльняць, кіраваць, ізаляваць, даказаць, звязаць, заштрыхаваць, ахарактарызаваць, адлюстроўваць, размяркоўваць, рассяць, спалучыць, параўноўваць, выяўляць, вымераць, абагульніць, вылічыць, замкнуць.

Заданне 97. Утварыце ад дзеясловаў дзеепрыслоўі і запішыце фразеалагізмы. Растлумачце іх значэнне.

(Задраць) нос, на лес (глядзець), (не даваць) спуску, (не зводзіць) вачэй, (не пакладаць) рук, (не пераводзіць) духу, (не шкадаваць) сіл, (павесіць) нос, (пазычыць) вачэй у сабакі, (прапусціць) міма вушэй, (сядзець) ды на неба (глядзець).

Заданне 98. У наступных сказах выпраўце памылкі пры ўжыванні дзеепрыслоўяў і дзеепрыслоўных зваротаў.

1. Гледзячы перадачу, узніклі цікавыя думкі.
2. Задача рашалася вельмі проста, карыстаючыся новым метадам.
3. Ападаючы на зямлю, лісце ўслала ўсе сцежкі.
4. Мы заўсёды адпачываем, слухаўшы музыку.
5. Рыхтуючы вялікую колькасць дакументаў, хутка скончылася папера.
6. Радасць так і свяцілася ў вачах, успомніўшы нядаўнюю сустрэчу.
7. Доўга працуючы за камп'ютарам, пачынае балець галава.
8. Згубячы галаву, па валасах не плачуць.
9. Я думаю, што, закончыўшы інстытут, мая мара здзейсніцца.
10. Слухаючы даклады, старшыню не пакідалі думкі асабістага характару.
11. Ідучы дадому, з'явілася жаданне наведаць сябра.
12. Рыхтуючыся да выступлення, у мяне ўзнікаюць праблемы.
13. Разуменчы важнасць своечасовай падрыхтоўкі прадпрыемства да зімы, многімі кіраўнікамі былі прыняты адпаведныя меры.
14. Зайшоўшы ў вагон, у яго зляцеў капялюш.
15. Стараючыся не зварухнуцца, я назіраў за цецэруком.
16. Заходзячы ў новы супермаркет, пакупнікам перш за ўсё трапляюцца на вочы акуратна расстаўленыя на паліцах тавары.
17. Чытаючы гэтую кнігу, у мяне ўзнікла шмат пытанняў.
18. Не шукаўшы, не знойдзеш.

Заданне 99. Складзіце сказы, размеркаваўшы прыназоўнік **нягледзячы на** і дзеепрыслоўе **не гледзячы**.

1. ... на перашкоды, наша брыгада выканала заданне ў тэрмін.
2. ... на прысутных, лектар увайшоў у залу.
3. Мы будзем імкнуцца ўбраць збожжа да свята, ... на дрэннае надвор'е.

4. ... на перашкоды з боку канкурэнтаў, наша фірма была прызнана лепшай у сваёй галіне.

5. ... на тое, што гэта месца было занята, ён сеў і пачаў пісаць.

6. ... на тых, хто стаяў у чарзе, мужчына накіраваўся да рэгістратуры.

7. Дысертант рашуча адказваў на пытанні, ... на апанента.

8. ... на стомленасць, сакратар падрыхтаваў усе неабходныя дакументы да заўтрашняга пасяджэння.

Заданне 100. *Спішыце, раскрываючы дужкі, растлумачце праваніс прыслоўяў і блізкіх да іх спалучэнняў.*

Адказаць (па)беларуску, бачыць далёка(далёка), без(дай)прычыны, вывучыць (на)памяць, глянуць (на)лева, дапамагчы (па)суседску, дзе(небудзь) прысесці, ісці (па)ціху, заклеены крыж(на)крыж, зрабіць (па)мойму, (на)адрэз адмовіць, (на)дзіва прыгожы, (на)заўжды ўдзячны, не(пад)сілу, паглядзець (у)ніз, (па)дамашняму ўтульна, (па)доўгу не бачыцца, падзяліць (па)роўну, паспець як(раз) на вячэру, (па)чацвёртае, рабіць (як)след, разысціся (па)добраму, убачыць (у)першыню, час(ад)часу, дом (на)супраць.

Заданне 101. *Перакладзіце прыслоўі на беларускую мову. Растлумачце іх праваніс.*

Хорошо, лучше, домой, пешком, по-человечески, позавчера, как-то, вечером, во-первых, во-вторых, где-то, куда-то, откуда-то, откуда-нибудь, кое-где, по-видимому, по-прежнему, чуть-чуть, возбужденно, вскачь, настезь, наотмашь, прочь, сплошь, ниоткуда, впустую, издали, целиком, шагом, трижды, исключительно, ежедневно, невольню.

Заданне 102. *Выберыце і запішыце правільныя варыянты.*

1. У пяці кіламетрах ад офіса – за пяць кіламетраў ад офіса;

накіравацца па цэмент – накіравацца за цэнтам;

адправіць па адрасу фірмы – адправіць па адрасе фірмы – адправіць у адрас фірмы – адправіць на адрас фірмы;

па шматлікіх просьбах – па шматлікім просьбам;

зварнуцца за даведкай – зварнуцца па даведку;

згодна пратаколу – згодна пратакола – згодна з пратаколам;

два першых класа – два першыя класы;

спаборніцтвы па кросу – спаборніцтвы па кросе;

насміхацца з сястры – насміхацца над сястрой;

загадчык аддзялення – загадчык аддзяленнем.

2. Працаваць па правілам – працаваць па правілах;

адзякаваць сацыяльным работнікам – адзякаваць сацыяльных работнікаў;

зварнуцца за дапамогай – зварнуцца па дапамогу;

за сем крокаў ад дома – у сямі кроках ад дома;

захварэлі на пнеўманію – захварэлі пнеўманіяй;

прабачыць нас – прабачыць нам;

тры сумесныя пратаколы – тры сумесных пратакола;
загадчык склада – загадчык складам;
насміхацца над будаўнікамі – насміхацца з будаўнікоў;
накіруйце па нашаму адрасу – накіруйце на наш адрас – накіруйце ў наш адрас – накіруйце па нашым адрасе;
згодна дамоўленасцей – згодна дамоўленасцям – згодна з дамоўленасцямі;
накіраваць за паперай – накіраваць па паперу.

Заданне 103. *Перакладзіце словазлучэнні на беларускую мову.*

1. Пошутить над коллегой, поехать за билетами на поезд, пойти за малиной, беспокоиться о родителях, забыть о друге, поблагодарить преподавателя, простите меня, три интересных учебника, работать по вечерам, учиться по субботам, заведующий кафедрой, два студента, две страны, оба словаря, обе подруги, два давних друга, две новые программы, сто сорок три рубля, второе января, пиджак отца, платье сестры, поехать на заработки, выбраць по своему вкусу, создан по образцу, по всем направлениям, по выбору, по моему мнению, рассказать по секрету, подобрать по своему размеру, по направлению к реке, по праздникам, жить по-соседству, по случаю праздника, дым идёт по ветру, по сообщению радио, идти по самому берегу, большой по размеру, здание в девять этажей, свидетельствовать в пользу друга, два раза в неделю, петь в два голоса, в пять часов, в полседьмого, в пяти километрах от города, километрах в пяти от города, похож на отца, ухаживать за девушкой, пойти к директору, увидеть сквозь туман, споткнуться о камень, с обеих сторон дороги, солнце клонится к лесу, слышать своими ушами, вдохнуть полной грудью, более сорока лет, топить печку, у него болит нога, стоять у микрофона, к праздничному столу, умнее сестры, сделать больше всех, задание на дом, читать про себя.

2. Смеяться над взятодателем, удивляться цене, беспокоиться о приватизации, знать о финансовом плане, ходить по инстанциям, отдыхать по воскресеньям, радоваться успеху, поблагодарить бизнесмена, не сделать из-за конкурента, обращаться за помощью, купить три деревянных стола, сделать работу быстрее всех, идти за выручкой, простить менеджера, послать за деньгами, спрашивать о государственном заказе, бегать по кабинетам, построить четыре одинаковых дома, говорить о готовой продукции, забыть про денежные фонды, по причине занятости диспетчера, удивляться темпам экономического развития, заведующий хозяйством.

Заданне 104. *Складзіце словазлучэнні, раскрыўшы дужкі і выбраўшы правільную форму.*

Зыходзячы (наяўная патрэба), у адпаведнасці (прынятае рашэнне), дзякуючы (намаганні супрацоўнікаў), згодна (загад кіраўніка), у адносінах (затрыманы работнік), каб пазбегнуць (рэзкі рост цэн), насуперак (песімістычныя прагнозы спецыялістаў), з боку (канкурэнты фірмы), пры пасрэдніцтве (трэці бок), незалежна (вынікі работы камісіі), у суправаджэнні (загадчык лабараторыі), на працягу (каляндарны год), у мэтах (паляпшэнне

сітуацыі), пераадолець у (сабе, сябе) нерашучасць, тры (рублі, рубля), вярнуцца (па ключы, за ключамі), ночы сталі (даўжэй, даўжэйшыя).

Заданне 105. *Падбярыце да прыведзеных тлумачэнняў адпаведныя назвы (сінтаксічна-непадзельныя словазлучэнні).*

Гладкі, без выступаў вугал хаты; агульная назва рознага віду петляў і спосабаў завязвання тросаў; бясколерны гаручы газ, які ўтвараецца ад гніення раслінных рэшткаў; бясколерны газ, які ўтвараецца пры поўным згаранні кіслароду; горная парода, якая складаецца з рэшткаў водарасцей; цёмна-жоўтая фарба, якая скарыстоўваецца ў жывапісе; сістэма летазлічэння, уведзеная ў 1582 г. пры папе Грыгорыю XIII замест юліянскага календара, або так званага старога стылю; сістэма летазлічэння, уведзеная ў 46 г. да н. э. рымскім імператарам Юліем Цэзарам; бясколерны празрысты мінерал, выкарыстоўваецца для аптычных і ювелірных вырабаў; група машын, якія аўтаматычна выконваюць ў пэўнай тэхналагічнай паслядоўнасці ўвесь цыкл аперацый па апрацоўцы вырабаў; перарывістая лінія, якая складаецца з кропак або кароткіх рысак; аптычная прылада для разглядвання дробных дэталяў двума вокамі адначасова; адзінка марскіх адлегласцей; тэмпература – 273,16 °С, пры якой спыняецца хаатычны цеплавы рух малекул у цэле; адпрацаваная пара ў машынах; нябачныя прамяні, якія складаюць частку спектра, што працягваецца далей бачнай часткі ад чырвонага яго канца; найдрабнейшыя часцінкі пылу, якія падаюць на паверхню Зямлі з касмічнай прасторы; стан звёнаў механізма, калі яны знаходзяцца ў імгненнай раўнавазе; пастаяннае радыяльнае сцяканне плазмы з паверхі Сонца.

Словы для даведак: сонечны вецер, мёртвы пункт, касмічны пыл, інфрачырвоныя прамяні, мятая пара, абсалютны нуль, марская міля, бінакулярная лупа, контурная лінія, аўтаматычная лінія, горны крыштал, Юліянскі каляндар, Грыгарыянскі каляндар, сіенская зямля, інфузорная зямля, вуглякіслы газ, балотны газ, марскі вузел, нямецкі вугал.

Заданне 106. *Выберыце правільную форму ў дужках.*

1. З часу заснавання прадпрыемства (прайшло, прайшлі) тры гады.
2. Сотня лепшых выпускнікоў (атрымала, атрымалі) размеркаванні ў прыбытковыя гандлёвыя арганізацыі сталіцы.
3. Шмат кіраўнікоў (было запрошана, былі запрошаны) на сустрэчу з міністрам.
4. Заяву на адпачынак у лютым (напісала, напісалі) тры чалавекі.
5. Большасць маладых спецыялістаў нашага ўпраўлення на працягу апошніх пяці гадоў (стажыравалася, стажыраваліся) за мяжой.
6. Апошнія двое наведвальнікаў (увайшло, увайшлі) у кабінет за пяць мінут да канца прыёму.
7. Каля пятнаццаці чалавек (стаяла, стаялі) у чарзе.
8. Толькі пяць ветэранаў (атрымала, атрымалі) віншаванні з нагоды прафесійнага свята ад былых супрацоўнікаў.
9. Частка гарнітураў (не адпавядала, не адпавядалі) патрабаванням якасці.

10. Дваццаць сем кватэр (засталося, засталіся) без электрычнасці на некалькі гадзін.

11. Большасць магазінаў абутку – “Мегатоп”, “Аксіс”, “Рэспект”, “Вероні” і іншыя – (паменшыла, паменшылі) цэны на зімовую калекцыю ў перадсвяточныя дні.

12. Частка супрацоўнікаў (адмовілася, адмовіліся) ад удзелу ў карпаратыўным мерапрыемстве.

Заданне 107. *Вызначце, якія памылкі дапушчаны ў сказах.*

1. Новыя журы конкурсу аказаліся вельмі строгімі і прынцыповымі.
2. Пры складанні гэтага пратакола можна было выкарыстаць гатовы клішэ.
3. Па гэтым пытанні ўжо сабраны вялікі дасье.
4. У адзеле прадаж не хапае супрацоўнікаў.
5. Подпіс на дакуменце павінна быць разборлівай.
6. У кожным ВНУ адбылася сустрэча з абітурэнтамі.
7. ААН выступіў з чарговай ініцыятывай.
8. ЗАТ “Будаўнік” пераехаў у новы будынак.
9. СП “Глобус” аб’явіў аб сваёй ліквідацыі.

ТЭМА 4. **ФУНКЦЫЯНАЛЬНЫЯ СТЫЛІ МАЎЛЕННЯ.** **НАВУКОВЫ СТЫЛЬ**

Заданне 108. *Прачытайце і вызначце стыль тэкстаў. Зрабіце іх стылістычны аналіз па наступным плане: 1) сфера выкарыстання; 2) мэты зносін; 3) стылёвыя рысы; 4) моўныя сродкі.*

I. Груша цвіла апошні год.

Усе галіны яе, усе вялікія расохі, да апошняга прущіка, былі ўсыпаны бурным бела-ружовым цветам. Яна кіпела, млела, раскашавалася ў пчаліным звоне, цягнула да сонца сталыя лапы і распасцірала ў яго ззянні маленькія, кволыя пальцы новых парасткаў. І была яна такая магутная і свежая, так утрапёна спрачаліся ў яе ружовым раі пчолы, што, здавалася, не будзе ёй зводу, не будзе канца.

I, аднак, надыходзіла яе апошняя часіна.

Дняпро падбіраўся да яе спакваля, патроху, як разбойнік. У вечным сваім імкненні скрышыць правы бераг, ён падступаў у палавень зусім блізка да яго, руйнаваў адхоны, зносіў, каб пасадзіць у другім месцы, лазу, гвалтоўна вырываў кавалкі берага або асцярожна падмываў яго, каб раптам абурьць у ваду цэлыя брылы зямлі. Потым адступаў, да наступнай вясны, і трава літасціва старалася залячыць раны, нанесеныя Дняпром. А ён вяртаўся зноў: дзе руйнаваў, дзе падмываў і з часам абкружыў грушу амаль з усіх бакоў (У Караткевіч).

II. Рызыка – верагоднасць узнікнення страт і недаатрымання даходаў у параўнанні з прагнозным варыянтам па прычыне немагчымасці дасягнуць пастаўленай мэты, нявызначанасці прагнознага выніку і яго суб’ектыўнай ацэнкі.

Рызыка як неад’емны кампанент рынковай эканомікі суправаджае аперацыйную, фінансавую і інвестыцыйную дзейнасць прадпрыемства. Таму кіраўніцтва прадпрыемства або прадпрымальнік павінны ўмець выбіраць з альтэрнатыўных варыянтаў гаспадарчых аперацый або накірункаў укладання капіталу найбольш прымальныя, ацэньваючы іх з пазіцыі апраўданага ўзроўню рызыкі. Паколькі рызыка звязана з усімі відамі дзейнасці прадпрыемства, то яе можна падзяліць на аперацыйную, фінансавую і інвестыцыйную (Паводле А. П. Шаўлюкова).

III. Не дапускаецца ўстанаўленне падаткаў, збораў (пошлін) і льгот па іх аплаце, якія наносзяць шкоду нацыянальнай бяспецы Рэспублікі Беларусь, яе тэрытарыяльнай цэласнасці, палітычнай і эканамічнай стабільнасці, у тым ліку якія парушаюць адзіную эканамічную прастору Рэспублікі Беларусь, абмяжоўваюць свабодны рух фізічных асоб, перамяшчэнне тавараў (работ, паслуг) або фінансавых сродкаў у межах тэрыторыі Рэспублікі Беларусь ці якія ствараюць у парушэнне Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь і прынятых у адпаведнасці з ёю заканадаўчых актаў іншыя перашкоды для ажыццяўлення прадпрымальніцкай і іншай дзейнасці арганізацый і фізічных асоб, акрамя забароненай заканадаўчымі актамі (Падатковы кодэкс Рэспублікі Беларусь № 166-3 ад 19 снежня 2002 г.).

IV. Неўзабаве ў мужчын пайшла гаворка пра цэны на збожжа, пра зямлю і леснікову службу.

– Добра вам, служывым людзям, – казаў Яўхім, звяртаючыся да Міхала Амброжыка і Яся Пальчыка. – Праца, яно, вядома, нялёгка, але заробак ёсць пэўны, а мы, мікалаеўцы, душымся на пяску.

– Зайздросціць вельмі таксама няма чаго, – адказаў гаспадар. – Не ўнаровіш якому чорту – пішы прапала, загоняць у якое балота ці зусім з торбай пусцяць. Іншая рэч сваё: хоць пясок, хоць якая зямелька, але ты сам гаспадар, сам сабе пан.

– Ат, швагер, не прыбядняйся, – прамовіў Карусь Дзівак. – Кавалак хлеба і да хлеба ты маеш, а што больш трэба чалавеку?

– Так-то яно так, – не згаджаўся Міхал, – але ўсё ж, чалавеча, кепска, калі сядзіш на чужым суку... Часам той хлеб упоперак горла становіцца... (С. Александровіч).

V. Добрае слова як лепшае свята. Слова можа даць надзею, зрабіць моцным. Яно можа сагрэць дабынён ды і проста стварыць настрой. Наўрад ці знойдзецца чалавек, які не адчуў аднойчы славетную сілу слова. І гэта адна з самых вялікіх таямніц існавання, бо з біблейскіх часоў вядома, што слова, якое было спачатку, шмат тысячагоддзяў таму ўтварыла жыццё. І адкрыла сэнс рэчаў чалавецтву – кожнаму з народаў у нейкай адмысловай сугучнасці. Нядзіўна, што ў нейкія самыя важныя моманты кожнаму чалавеку бываюць патрэбныя словы яго родных людзей, сказаныя так, як могуць толькі яны. Тыя словы, якія прыходзілі ў сям’ю ад папярэдніх пакаленняў. Яны яднаюць нас і зараз – важна тое, што вялікая частка жыхароў Беларусі ўсведамляе гэта (Паводле матэрыялаў газеты “Звязда”).

Заданне 109. *Вызначце стыль, для якога характэрна наступная лексіка.*

1. Прыняць да ведама, ніжэйпадпісаныя, у адпаведнасці з, парадак дня, прашу прыняць меры.

2. Праблематыка пытання, з аднаго боку, варта адкрэсліць, на мэце даследавання, можна зрабіць вывад, удзельная вага.

3. Цёплы вечар, вострая гарачыня, разгулялася мяцеліца, заціхаюць далі, паніклія галоўкі рамонкаў.

4. Абяцанка-цацанка, хоць да раны прыкладай, газіроўка, крыў божа, зліняў з урока, умела готоваты, ды не ўмела подоваты.

5. Грамадская супольнасць, армія беспрацоўных, культурныя кантакты, мірнае суіснаванне, псеўданавука, рабіць акцэнт.

Заданне 110. *Размяркуйце жанры адпаведна стылю ўжывання: 1) навуковы, 2) афіцыйна-справавы, 3) публіцыстычны, 4) мастацкі, 5) гутарковы.*

Працякол, тэзісы, фельетон, загад, запіска сябру, рэферат, статут, частушка, даведнік, рэпартаж, даверанасць, быліна, міф, акт, даведка, песня, падручнік, замова.

Заданне 111. *Прачытайце значэнні полісемантаў (мнагазначных слоў). Вызначце тых значэнні, у якіх словы могуць ужывацца ў навуковых тэкстах.*

1. **Банкруцтва:** 1) неплацежаздольнасць у выніку разарэння даўжніка; 2) крушэнне, поўная няўдача ў ажыццяўленні чаго-небудзь (*перан.*).

2. **Гандляр:** 1) чалавек, які займаецца прыватным гандлем, купец; 2) чалавек, які займаецца дробным рыначным або вулічным гандлем; 3) чалавек, які вышэй за ўсё ставіць уласную выгаду, карысць, асабісты інтарэс (*пагард.*).

3. **Гаспадарыць:** 1) весці гаспадарку; 2) наводзіць дзе-небудзь парадкі па-свойму (*неадабр.*).

4. **Знешні:** 1) які знаходзіцца звонку, за межамі чаго-небудзь; 2) які праяўляецца толькі з вонкавага боку і не адпавядае ўнутранаму стану; 3) павярхоўны, пазбаўлены глыбіні, унутранага зместу (*перан.*); 4) які адносіцца да зносін з замежнымі дзяржавамі.

5. **Крызіс:** 1) рэзкі, круты пералом у чым-небудзь, абвастрэнне становішча; 2) абумоўлены супярэчнасцямі ў развіцці грамадства разлад эканамічнага жыцця; 3) востры недахоп чаго-небудзь, цяжкае становішча.

6. **Фіксаваць:** 1) адзначаць на паперы, замацоўваць што-небудзь у свядомасці (запісваць, запамінаць); 2) канчаткова ўстанаўліваць; 3) сканцэнтраваны, накіроўваць; 4) замацоўваць у пэўным становішчы; 5) апрацоўваць (матэрыял) хімічным рэчывам для замацавання саставу, формы (*спец.*).

7. **Эканомны:** 1) які ашчадна расходуюе што-небудзь; 2) сціплы ў расходах, які садзейнічае эканоміі; 3) які патрабуе невялікіх затрат, дазваляе абысціся меншай колькасцю чаго-небудзь; эканамічны.

Заданне 112. *Спішыце тэкст, устаўляючы прапушчаныя літары. Да якога стылю ён адносіцца? Назавіце словы іншамоўнага паходжання. Карыстаючыся “Слоўнікам іншамоўных слоў” А.М. Булыкі (у 2 т.; Мінск, 1999), растлумачце іх значэнне.*

Пас...род брукаванага рынку ў гэтым п...цьдзсятвулічным заштатным гара...ку стаяў змрочны будынак – два паверхі і вежа. Першы паверх быў схаваны за п...ўкругам дробных крам, з якіх гандляры, небаракі, прыкаваныя да рысы аседласці, напямілуй бог заклікалі да сябе людзей. Гармідар у свята ці кірмашны дзень быў страшэн...ы. Над ж...лезным крамным дахам узвышаўся верх будынка і вежа, не лішне высокая, але гэткая, якая яна і павінна быць паводле таго, на што яе каліс...ці будавалі: малюсен...кія акенцы, як у астрозе, адно над адным, з якіх і страляць льга і наглядаць, ці далёка ад горада стаў варожы аблог, і верх – готыка. З сярэдн...ве...а захавалася за гэтай будынінай назва – ратуша. Аблупле...ная змураваная цэгла прастаяць можа яшчэ не мала часу (К. Чорны).

Заданне 113. *Дакажыце, што тэксты належаць да навуковага стылю. Ад выдзеленых назоўнікаў утварыце і запішыце прыметнікі.*

I. Менеджарызм – тэорыя навуковага кіравання вытворчасцю; кірунак эканамічнай думкі, які вывучае і разглядае ролю кіравання ў эканоміцы праз **менеджараў**. Узнік у 1880–90-я гады ў ЗША. Заснавальнік – Ф. Тэйлар. Распрацаваная ім сістэма кіравання была першай і ўдалай спробай стварэння навукі менеджменту. А. Файль, Г. Эмерсан, Г. Форд і іншыя абгрунтавалі неабходнасць падзелу працы ў апарце кіравання, яго іерархічную структуру і ролю, аўтарытэту **кіраўніка** для матэрыяльнага і маральнага стымулявання працы работнікаў. Выкарыстанне навуковага аналізу, эфектыўная сістэма кіравання і дасканалая **арганізацыя** паточна-канвеернага метаду дазвалялі прыхільнікам менеджарызму дамагчыся значнага зніжэння выдаткаў вытворчасці і павышэння прадукцыйнасці працы. Некаторыя **прыхільнікі** менеджарызму прызнавалі значэнне ў кіраванні чалавечага фактару, але іх **рэкамендацыі** зводзіліся пераважна да матэрыяльнага фактару – справядлівай аплаты, матэрыяльнага стымулявання. Гэта абумовіла неабходнасць пошуку новых шляхоў росту эфектыўнасці вытворчасці, што празвызначыла з’яўленне новых школ і тэорый (напрыклад, “школа чалавечых зносін”, “тэорыя індустрыяльнага кіравання” і інш.) (Беларуская энцыклапедыя).

II. Транснацыянальная карпарацыя – гэта буйная карпарацыя, якая мае замежныя актывы, арганізацыйна пабудаваныя на кантролі праз сістэму ўдзелу матчынай арганізацыі над усімі ўваходзячымі структурнымі падраздзяленнямі, якія маюць статус незалежных юрыдычных асоб. Кантроль з дапамогай сістэмы ўдзелу ажыццяўляецца праз набыццё галаўной матчынай арганізацыяй кантрольных пакетаў акцый даччыных арганізацый, якія ў сваю чаргу выступаюць як галаўныя ў дачыненні да новага слоя траюрадных арганізацый. Кансалідаваная **справаздачнасць** транснацыянальных карпарацый можа распрацоўвацца як у валюце дзяржавы, на тэрыторыі якой размешчана галаўная арганізацыя, так і ў іншай свабоднаканверсоўнай валюце, што патрабуе пераліку справаздачнасці даччыных арганізацый у валюту матчынай арганізацыі (А. П. Шаўлюкоў).

Заданне 114. *Перакладзіце тэкст, уставіўшы патрэбныя словазлучэнні. Лічбы запішыце словамі.*

Прирост ... Беларусі за январь – февраль текущего года составил 9,9 %. Результаты двух месяцев свидетельствуют о том, что правительственные отраслевые программы в течение нынешнего года должны дать качественный результат, позволяющий выйти на значительное опережение ... Беларусі. Показатель ... за январь – февраль текущего года составил почти 13 %, что говорит об успешной реализации ... . В прошлом году объём внешней торговли Беларусі составил 58 млрд долларов. В январе 2008 года ... достиг 5 млрд долларов и на 2 млрд долларов превысил уровень аналогичного периода 2007 года. Беларусь увеличила ... продукции машиностроения, сложной техники, а также продукции сельского хозяйства, особенно возросли поставки в Россию, Украину и страны Евросоюза. Инфляция в Беларусі в феврале этого года составила 0,7 %, что является успешным показателем на фоне процессов, которые происходят в мире, таких как ..., ... (Па матэрыялах інтэрнэта).

Словы для даведак: ипотечный кризис, внутренний валовой продукт, темпы развития экономики, инвестиционные программы, прирост промышленного производства, товарооборот, экспорт, рост цен на продукты питания.

Заданне 115. *Пранумаруйце словы ў правільным парадку і адгадайце тэрмін, зашыфраваны гэтымі словамі:*

- 1) юрыдычных у параграф дакуменах розных;
- 2) нерухомай на дамовы карыстанне падставе часовае маёмасцю;
- 3) аперацыі ўстанова з ажыццяўляе што крэдытна-фінансавая звязаныя сродкаў акумуляцыяй грашовых;
- 4) дзейнасць на першапачатковага накіраваная прадпрымальніцкая капіталу павелічэнне;
- 5) розных прапорцыя краін валют абмену;
- 6) звязаная тавараў з дзейнасць абаротам;
- 7) пагадненне ўзаемныя пра вуснае абавязацельствы пісьмовае або;
- 8) распараджэнне сваёй на каго-небудзь афіцыйнае наконт выпадак маёмасці смерці;
- 9) узаемнымі дамова з абодвух для пагадненне абавязацельствамі бакоў;
- 10) паслугі каштоўных пад установа робіць ў грамадзянам заклад прадметаў пазык якая выдачы насельніцтву.

Заданне 116. *Прачытайце верш, вызначце, да якога стылю ён адносіцца. Назавіце стылёвыя рысы і моўныя сродкі гэтага стылю. Скажыце, якое значэнне набылі выдзеленыя тэрміны і тэрміналагічныя словазлучэнні, трапіўшы ў дадзены стыль? Перакладзіце выдзеленыя словы на беларускую мову. Назавіце характэрныя моўныя асаблівасці для беларускамоўных адпаведнікаў.*

Формула любви

Студент-математик забросил давно
Зачёты и комнату низкую.
Студент-математик сказал: «Решено!»,
Увлёкшись высокой лингвисткою.
Прекрасное чувство не может расти,
Не может гореть в **неизвестности**,
И вот на бульваре скрестились пути
Биномов Ньютона и русской словесности.
Студент-математик дышал горячо,
Шагая дорожками торными,
И думал: «Какое крутое плечо!
Какие прелестные ... **формулы!**»
Невольно родятся в семействе таком
И терпкая грусть, и глухое томление ...
Четыре затяжки сухим табаком
И – можно идти в наступление!
– Наташа! – сказал он без дальних затей, –
– Наташа, родная, желанная!
Изранил меня **треугольник** страстей,
Заела любовь **многогранная**.
Я целую зиму, в метель и в мороз,
Ходил не своими дорожками,
И бредил я запахом чёрных волос,
Скитаясь у Вас под окошками.
Меня от мороза бросало в озноб,
Лицо принимало окраску кирпичную,
И я начинал вытанцовывать **дробь**,
Сначала простую, потом десятичную.
И часто от странных приёмов таких
Шарахались в сторону мирные жители;
Презрительной кличкой «пропащий жених»
Встречали меня в общежитии.
Хотел я бежать из родной стороны
В леса ли, в болота ли, в степи ли
И видел ночами тревожные сны –
Кошмары в **13 степени**.
И все же я думал о Вас без конца,
Забывши друзей и приятелей,
И все же мечтал, чтобы наши сердца
Свести к одному знаменателю.
Наташа! Мы счастливы будем вдвоём!
Наташа! Любовь моя первая! ...

Лингвистка сказала, что этот приём –
Всего лишь простая **гипербола**.

(М. Исаковский)

Заданне 117. *Падбярыце навуковы артыкул эканамічнай тэматыкі і адкажыце на наступныя пытанні:*

- Якія часціны мовы сустракаюцца ў дадзеным тэксце часцей, якія – рэдка ці зусім не адзначаюцца?
- Якія формы назоўнікаў, дзеясловаў і прыметнікаў пераважаюць?
- Якія сказы па мэце выказвання і па структуры сустракаюцца ў тэксце?
- Знайдзіце ў тэксце тэрміны і ахарактарызуйце іх.

Заданне 118. *Прачытайце тэкст і вызначце яго стыльваю прыналежнасць. Вызначце тып тэксту (апісанне, разважанне ці апавяданне). Перакладзіце тэкст на беларускую мову, запісаўшы лічбы словамі.*

В V веке в Индии появилась система записи, которую мы знаем как арабские цифры и активно используем сейчас. Это был набор из 9 цифр от 1 до 9. Каждая цифра записывалась так, чтобы ей соответствовало количество углов. Например, в цифре 1 – один угол, в цифре 2 – два угла, в цифре 3 – три. И так до 9. Нуля ещё не существовало, он появился позже. Вместо него просто оставляли пустое место.

Далее произошло интересное: арабы переняли индийскую систему счисления и начали всюду применять её.

Математик Мухаммед Аль-Хорезми в IX веке составил руководство об индийской нумерации. Оно в XII веке попало в Европу и эта система счисления получила очень широкое распространение. Интересно, но именно из-за того, что к нам эти цифры пришли от арабов, мы их называем арабскими, а не индийскими. Кстати, и само слово «цифра» – арабского происхождения. Арабы перевели индийское «сунья» и получилось «цифр».

Сейчас используются разные числа. Некоторые страны, как например, арабские страны и Китай, пользуются своими особенными цифрами. Но, всё-таки, наибольшее распространение получили арабские цифры, которые используют и понимают во всем мире.

Заданне 119. *Прачытайце тэкст. Знайдзіце сказы, якія нясуць галоўную інфармацыю. На аснове іх запішыце вывады да тэксту. Якім жанрам навуковай літаратуры вы карысталіся пры складанні вывадаў?*

Дэфекты зроку. Акуляры

Аптычная сістэма нармальнага вока дае відарыс прадмета на сятчатцы, які затым ператвараецца ў зрокавы вобраз.

Але калі адлегласць паміж хрусталікам і сятчаткай ненармальна вялікая, то відарыс аддаленага прадмета ў факальнай плоскасці будзе перад сятчаткай, і вока будзе бачыць аддаленыя прадметы дрэнна, а блізкія прадметы, відарыс якіх знаходзіцца за фокусам, нармальна. А калі адлегласць паміж хрусталікам і сятчаткай нармальна, але сам хрусталік вельмі выпуклы, г. зн. аптычная сістэма вока мае малую фокусную адлегласць? І ў гэтым выпадку відарыс аддаленага прадмета будзе перад сятчаткай, а значыць, дрэнна бачны. Такі дэфект вока называецца блізарукасцю. Блізарукасць бывае прыроджанай і набытай. Прычынай з'яўлення блізарукасці ў дзяцей можа быць празмернае захапленне чытаннем пры блізка размешчанай да вачэй кнізе. Пры напружаным разглядванні блізкіх прадметаў вочны яблык настолькі “прывыкае” падаўжацца, што хрусталік страчвае здольнасць сплюшчвацца пры пераводзе вока на аддалены прадмет.

Як выправіць блізарукасць? З гэтай мэтай выкарыстоўваюць акуляры з рассеіваючымі лінзамі. Рассеіваючая лінза робіць паралельны пучок святла разыходным. Прамяні пасля праламлення ў воку факусіруюцца на сятчатцы.

Калі ж адлегласць паміж хрусталікам і сятчаткай малая або хрусталік ненармальна выцягнуты (сплюшчаны), відарыс блізкага прадмета, які дае аптычная сістэма вока, будзе за сятчаткай. Вока тады дрэнна бачыць блізкія прадметы, хоць далёкія бачыць нармальна. Гэты дэфект вока называецца дальназоркасцю. Выправіць дальназоркасць можна, выкарыстаўшы акуляры са збіраючымі выпуклымі лінзамі. Пасля праламлення ў збіраючай лінзе пучок паралельных прамянёў становіцца сыходным і, прайшоўшы аптычную сістэму вока, факусіруюцца на сятчатцы.

Такім чынам, правесці карэкцыю зроку можна пры дапамозе акуляраў. Часам замест акуляраў выкарыстоўваюць кантактавыя лінзы. Гэта пластмасавыя лінзы, якія накладваюцца непасрэдна на вочны яблык. Асноўным недахопам кантактавых лінзаў з'яўляецца раздражненне вачэй пры працяглым іх нашэнні.

Для любой жывой істоты вока з'яўляецца вельмі каштоўным органам. Валодаючы ўласцівасцю захоўваць зрокавы вобраз на працягу 1/16 с, вока дае магчымасць чалавеку адчуваць, як бесперапынны падзеі, дадзеныя на экране, хоць мы добра ведаем, што ў сапраўднасці на экран праецыруюцца 24 нерухомыя малюнк-кадры ў секунду. Менавіта дзякуючы зроку мы пазнаём навакольны свет.

Для нармальнага зроку мінімальная адлегласць ад вока да прадмета, пры якой вока бачыць дэталі прадмета не напружваючыся, роўна 25 см. Гэта адлегласць найлепшага бачання. Пры меншых адлегласцях да прадмета вока ўжо напружваецца і стамляецца.

Стамляльнасці вока садзейнічае як недастатковае асвятленне прадмета, так і залішняе. Каб вока, як самае адчыненае акно ў свет, праслужыла доўга, неабходна яго берагчы, г. зн. ствараць умовы для яго ненапружанай працы.

Заданне 120. *Напішыце анатацыю на адзін з навуковых тэкстаў (параграф ці раздзел з падручніка, артыкул) па вашай спецыяльнасці. Пры неабходнасці звяртайцеся да клішыраваных выказаў.*

- У рабоце даследуецца (што?)...
- Паказана (што?)...
- Вялікае месца ў даследаванні займае разгляд (чаго?)...
- У рабоце даецца характарыстыка (чаго?)...
- Даследаванне праводзіцца праз разгляд такіх праблем, як...
- У рабоце аналізуецца (што?)...
- Асноўная ўвага звяртаецца (на што?)...
- Адзначаецца, што...
- Падкрэсліваецца, што...
- Асаблівая ўвага надаецца пытанням (чаго?)...
- У рабоце знайшла адлюстраванне распрацоўка праблем (чаго?)...
- Устанаўліваюцца крытэрыі (чаго?)...
- У рабоце падрабязна асвятляюцца (што?)...
- Разглядаецца (што?)...
- Характарызуецца (што?)...

Заданне 121. *Вызначце ў тэкстах асноўную думку, складзіце тэзісы. Адкажыце на пытанні.*

I. Што сабой уяўляюць вэксалі?

Для чаго яны выкарыстоўваюцца?

Вэксаль – гэта каштоўная папера, якая з’яўляецца пісьмовым даўгавым абавязацельствам і дае права яе ўладальніку патрабаваць выплаты абазначанай грашовай сумы ад даўжніка пасля заканчэння тэрміну абавязацельства. Асоба, якая дае вэксаль, называецца вэксалядайцай. Уладальнік вэксалю называецца вэксалетрымальнікам. Вэксаль сведчыць аб безумоўным абавязацельстве выплаціць пасля надыходу тэрміну пэўную суму грошай вэксалетрымальніку. Вэксалі звычайна абслугоўваюць камерцыйныя крэдыты. Перадача вэксалю ад аднаго ўладальніка да другога называецца вэксальным абарачэннем, у выніку якога вэксалі замяшчаюць грошы.

У абарачэнне выпускаюць два віды вэксалю: простыя і пераводныя. Просты вэксаль уяўляе сабой даўгавое абавязацельства, выдадзенае даўжніком крэдытору, у якім вэксалядайца абавязваецца заплаціць вэксалетрымальніку пэўную суму грошай. Пераводны вэксаль выпісваецца крэдыторам і ўяўляе сабой яго пісьмовы загад аб выплаце ў абазначаны тэрмін пэўнай сумы грошай, указанай у вэксалі, трэцяй асобе. У пераводным вэксалі, які яшчэ можа называцца траттай, вэксалядайца (трасант) прапануе трэцяй асобе – плацельшчыку (трасату) ажыццявіць выплату вэксалетрымальніку (рэмітэнту). Плацельшчык становіцца абавязанай асобай па вэксалі толькі ў тым выпадку, калі ён прыме гэта даручэнне, г. зн. акцэптуе вэксаль. Акцэпт афармляецца ў выглядзе надпісу на вэксалі, які сведчыць аб тым, што той, хто зрабіў гэты надпіс, прыняў дакумент да выплаты. Лепш за ўсё, калі акцэпт вэксалю зробіць банк даўжніка, які такім чынам возьме на

сябе абавязацельства аплаціць вэксаль пры надыходзе тэрміну выплаты. Вэксаль можа быць аваліраваны, г. зн. аплата яго можа гарантавацца трэцяй юрыдычнай асобай, якая не з'яўляецца даўжніком ці банкам даўжніка. Аваль даецца як на ўсю вэксальную суму, так і на яе частку. Акцэпт можа быць толькі на ўсю суму вэксяля (А. П. Шаўлюкоў).

II. Што абазначае тэрмін маркетынг?

У чым заключаецца адметная рыса маркетынгу?

Паняцце “маркетынг” паходзіць ад лацінскага *markatus*. У англійскай мове яно запісваецца *marketing* і ўтворана ад слова *market*, якое перакладаецца на беларускую мову як рынак.

Першапачатковым прызначэннем маркетынгу было атрыманне прыбытку ад павелічэння аб'ёму продажу. Сёння маркетынг выступае ў больш складанай ролі – гэта канцэпцыя кіравання прадпрыемствам ці ўстановай. Маркетынг як сістэма ўключае фарміраванне таварнай палітыкі, палітыкі цэн, размеркавання, а таксама фарміраванне попыту і стымуляванне збыту. Усё гэта называецца “комплекс маркетынгу”.

Паняцце “маркетынг” – гэта адначасова і навука, і майстэрства чалавечай дзейнасці ў розных галінах і сферах. Некаторыя замежныя вучоныя выказваюцца больш абагульнена: маркетынг – гэта лад жыцця, стыль мыслення. Той, хто валодае сакрэтамі і ўмела іх выкарыстоўвае, пануе на рынку. Яго культурныя паслугі, вырабы і г. д. карыстаюцца вялікім попытам у спажывоў. Ён ведае, дзе, калі і як даць эфектыўную рэкламу, як стымуляваць збыт, калі і як трэба ўдасканаліць паслугу або змяніць яе на новую, як паводзіць сябе з канкурэнтамі (“душыць” ці супрацоўнічаць) і шмат чаго іншага.

Дэвіз рынку: “У цябе ёсць шанц – выкарыстай яго, а калі няма – наракай на сябе. Май сяброў, бо будзеш на вуліцы”. Хто добра валодае правіламі маркетынгу і хутка рэагуе на змены, той не дапускае хібаў, ловіць свой шанц у жыцці. Выжывае і квітнее ў жыцці ў цывілізаваным рынку той, хто працуе хутка, танна і якасна на канкрэтны сегмент ці “нішу” рынку, г. зн. на тых ці іншых спажывоў, задавальняючы іх попыт (І. Кулік).

Заданне 122. *Выпішыце з навуковай літаратуры выказванні-цытаты, аформленыя рознымі спосабамі. Растлумачце знакі прыпынку пры іх.*

Заданне 123. *Напішыце разнастайныя рэфераты. Складзіце да іх бібліяграфічны спіс выкарыстанай літаратуры.*

1. Моўная сітуацыя ў сучаснай Беларусі.
2. Мова – духоўны скарб народа.
3. “Залаты век” у гісторыі беларускай дзяржавы.
4. Мікалай Радзівіл Чорны – магутны рыцар нашай незалежнасці.
5. Казімір Лышчынскі – выдатны беларускі гуманіст.
6. Тадэўш Касцюшка – выдатны палітычны і ваенны дзеяч Рэчы Паспалітай.
7. Ігнат Дамейка – сын Беларусі і народны герой Чылі.
8. Напалеон Орда і яго знакамітая серыя “Альбомы”.

9. Напалеон Орда і яго знакамітая музычная спадчына.
10. Міхал Клеафас Агінскі – аўтар паланеза “Развітанне з Радзімай”.
11. Міхал Казімір Агінскі – гетман-кларнет.
12. Лёс і трагедыя: Усевалад Ігнатоўскі.
13. Вацлаў Ластоўскі – выдатны палітычны і культурны дзеяч.
14. Кіраванне – навука ці мастацтва?
15. Маркетынг – філасофія бізнесу.
16. Брэнд-менеджар – мадэратар будучыні.
17. Рэклама – рухавік прагрэсу.
18. Як прывабіць спажыўца?
19. Этыкет гандлёва-эканамічных зносін.
20. Гісторыя ўзнікнення грошай.
21. Інтэрнэт-мерчандайзінг.
22. Эканамічнае развіццё Беларусі (сучаснасць).

Заданне 124. *Перакладзіце тэксты з рускай мовы на беларускую з улікам асаблівасцей навуковага стылю (гл. “Дадатак 1. Спецыяльныя тэксты для перакладу”).*

ТЭМА 5. АФІЦЫЙНА-СПРАВАВЫ СТЫЛЬ

Заданне 125. *Прааналізуйце тэкст, аргументуйце яго прыналежнасць да афіцыйна-справавога стылю.*

ПАСТАНОВА Вучонага савета ўніверсітэта права

Заслухаўшы і абмеркаваўшы пытанні стану навуковай працы студэнтаў, Савет універсітэта пастанаўляе:

1. Прызнаць, што ў цэлым дэканаты і кафедры належным чынам арганізуюць навуковую працу. Дзейнасць выкладчыкаў і студэнтаў ажыццяўляецца ў адпаведнасці з Асноўнымі накірункамі навуковай працы ВНУ Рэспублікі Беларусь у цэлым (Кодэксам аб адукацыі Рэспублікі Беларусь, Канцэпцыяй і Праграмай бесперапыннага выхавання дзяцей і навучэнцаў у Рэспубліцы Беларусь) і ўніверсітэта права ў прыватнасці (Праграмай развіцця ўніверсітэта права на 2015–2019 гг., планами навуковай дзейнасці ўніверсітэта права).

2. Загадчыкам кафедраў рэкамендаваць сістэматычна разглядаць на пасяджэннях кафедры пытанні пра якасць навуковых прац выкладчыкаў і студэнтаў.

3. Кантроль за выкананнем пастановы ўскласці на намеснікаў дэканаў факультэтаў універсітэта права.

Старшыня Вучонага савета

П. П. Галерчык

Заданне 126. *Замяніце словы і словазлучэнні афіцыйна-справавога стылю міжстылёвымі.*

Узор выканання: праявіць цікавасць – зацікавіцца.

Ажыццяўляць кіраўніцтва, распачаць вытворчасць, аказаць дапамогу, прымаць удзел, уносіць дапаўненні (змяненні), правесці рамонт, аказаць уплыў, давесці да ведама, даць згоду, праводзіць апрацоўку, даваць тлумачэнне, звярнуцца з прапановай, мабілізаваць сілы, мець месца, мець на мэце, недавыкананне плана, прыняць пад увагу, несці адказнасць, праводзіць кансультацыю.

Заданне 127. *Прачытайце наступныя азначэнні. Да якіх менавіта дакументаў яны адносяцца?*

Дакумент, у якім змешчаны афіцыйныя звесткі пра жыццёвы шлях, напісаныя ад першай асобы.

Дакумент, які змяшчае апісанне і пацвярджанне тых ці іншых фактаў.

Пісьмова аформленае ўпаўнаважанне, якое выдаецца адной асобай (давернікам) другой асобе (даверанаму) для прад'яўлення перад трэцяй асобай з мэтай здзяйснення пэўных юрыдычных дзеянняў.

Пісьмовая просьба адной асобы (ці групы асоб) да афіцыйнай асобы, у арганізацыю, ва ўстанову, на прадпрыемства і інш.

Дакумент, які пацвярджае факт атрымання ўстановай або пэўнай асобай матэрыяльных каштоўнасцей або важных дакументаў на часовае ці сталае карыстанне.

Сучасны жанр афіцыйна-справавога стылю; пісьмовы тэкст з кароткай інфармацыяй пра сябе, што складаецца чалавекам, які шукае працу для наступнай прапановы работадаўцу.

Паведамленне пра мерапрыемства, якое даводзіцца да ўсеагульнага ведама.

Словы для даведак: аб'ява, рэзюмэ, распіска, заява, даверанасць, даведка, аўтабіяграфія.

Заданне 128. *Растлумачце пісьмова значэнні слоў, якія называюць розныя віды службовых дакументаў. Праверце сябе на тлумачальным слоўніку.*

Абанемент, атэстат, загад, інструкцыя, кантракт, ліцэнзія, дыплом, прэйскурант, сертыфікат, справаздача.

Заданне 129. *Напішыце аўтабіяграфію, прытрымліваючыся структуры:*

1) прозвішча, імя і імя па бацьку; 2) дата і месца нараджэння; 3) сацыяльнае становішча; 4) месца працы (заняткі) бацькоў; 5) гады вучобы (службы ў войску); 6) асноўнае з працоўнай і грамадскай дзейнасці; 7) дата (злева) і подпіс (справа).

Заданне 130. *Напішыце заяву на імя дэкана вашага факультэта з просьбай дазволіць датэрмінова здаць зімовую (летнюю) залікова-экзаменацыйную сесію (указаць прычыну).*

Заданне 131. *З якіх справавых папер маглі быць узяты наступныя выразы?*

Адбудзеца сустрэча, прашу прыняць, усё атрыманае вярну, давяраю атрымаць, апаратура ў парадку, справаздача прыкладаецца, выдадзена для прадстаўлення, за справаздачны перыяд, упаўнаважваю распараджацца, прадпрыемства абавязваецца, ацэначная камісія ў складзе, пастанавілі, з'яўляецца студэнтам, даводзім да вашага ведама, слова даецца.

Заданне 132. *Спішыце, выправіўшы дапушчаныя памылкі. Растлумачце правільнасць напісання.*

1. Да 20 лютага выканаў план камбінат будаўнічых матэрыялаў.
2. Прапрацаваўшы толькі два месяцы, у яго ўзнікла ўскладненне з начальнікам цэха.
3. Трэба дакладна вызначыць задачы, пастаўленыя аўтарам у дадзенай рабоце, і якія метады выкарыстоўваліся для дасягнення гэтай мэты.
4. Кіраўніцтва вытворчай практыкі ажыццяўляецца лепшымі спецыялістамі прадпрыемства.
5. Праводзяцца іспыты універсальнага лябёдка-пагрузчыка.
6. Кожны член брыгады адказен за якасць прадукцыі.
7. На завод было дастаўлена да васемсот пяцьдзясят тон металалома.
8. Забяспечце дзіцячаму садку пастаянную няню і шасцімесячную прыбіральшчыцу.
9. Размясціце камандзіровачных у нашай гасцініцы.
10. Неабходна як мага хутчэй пабудаваць сцены, узвесці хлёў.
11. На прадмет Вашага пісьма паведамляем, што мы скарацілі тэрмін дастаўкі дэталей на адзін месяц.
12. Накіроўваем Вам варыянт праекта. Просім яго абмеркаваць і зацвердзіць.
13. Просім выказаць заўвагі, якія, магчыма, будуць карысныя для работы.
14. У гэтым месяцы прэмію атрымалі 23 рабочых з горнага цэху і 27 рабочых з электрацэху.

Заданне 133. *Якім тыпам справавых лістоў належаць наступныя сінтаксічныя канструкцыі?*

1. ... Пацвярджаю даным паведамленнем, што ваш турыстычны маршрут поўнасьцю забраніраваны згодна з нашай перапіскай... .

2. Накіроўваем копію пратакола нарады па пытанні абмеркавання плана выдавецтва на 2016 год і таксама заяўку на выпуск 5000 дадатковых экзэмпляраў вучэбна-метадычнага дапаможніка для студэнтаў нефілалагічных спецыяльнасцей “Беларуская мова (прафесійная лексіка)” А. П. Макарэвіча... .

3. Гарантуем, што пастаўленае па заказе № 22 ад 26 лістапада 2019 года абсталяванне поўнасьцю адпавядае апісанню, тэхнічным умовам і спецыфікацыі заказу... .

4. Напамінаем Вам, што згодна з планам сумесных работ па напісанні падручніка для студэнтаў эканамічных спецыяльнасцей Вы павінны закончыць работы не пазней за 15 кастрычніка 2020 года... .

5. Накіроўваем 3 экзэмпляры падпісанага намі пагаднення № 1-23 аб пастаўцы Вам будаўнічых матэрыялаў... .

6. Прашу ўключыць у план інфармацыйных выданняў на 2021 год вучэбны дапаможнік для эканамічных спецыяльнасцей “Беларуская мова (прафесійная лексіка)” С. У. Іванюковіч... .

7. У адказ на Ваша пісьмо ад 3 чэрвеня 2017 года паведамляем, што затрымка пры афармленні гарантыйнага ліста адбылася з прычыны хваробы дырэктара нашага прадпрыемства... .

8. Навучальнай установай “Брэсцкі дзяржаўны тэхнічны ўніверсітэт” плануецца 18 лістапада 2019 года правесці Міжнародную навукова-практычную канферэнцыю на тэму “Актуальныя праблемы сучасных эканамічных сістэм – 2019”... .

Заданне 134. *Перакладзіце з рускай мовы на беларускую афіцыйна-справавыя тэксты.*

Варыянт I

КОНСТИТУЦИЯ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

РАЗДЕЛ IV ПРЕЗИДЕНТ, ПАРЛАМЕНТ, ПРАВИТЕЛЬСТВО, СУД

ГЛАВА 5 ПРАВИТЕЛЬСТВО – СОВЕТ МИНИСТРОВ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Статья 106. Исполнительную власть в Республике Беларусь осуществляет Правительство – Совет Министров Республики Беларусь – центральный орган государственного управления.

Правительство в своей деятельности подотчётно Президенту Республики Беларусь и ответственно перед Парламентом Республики Беларусь.

Правительство слагает свои полномочия перед вновь избранным Президентом Республики Беларусь.

Правительство Республики Беларусь состоит из Премьер-министра, его заместителей и министров. В состав Правительства могут входить и руководители иных республиканских органов государственного управления.

Премьер-министр назначается Президентом Республики Беларусь с согласия Палаты представителей. Решение по этому вопросу принимается Палатой представителей не позднее чем в двухнедельный срок со дня внесения предложения по кандидатуре Премьер-министра. В случае двукратного отказа в даче согласия на назначение Премьер-министра Палатой представителей Президент Республики Беларусь вправе назначить исполняющего обязанности Премьер-министра, распустить Палату представителей и назначить новые выборы.

Работой Правительства руководит Премьер-министр.

Премьер-министр:

1) осуществляет непосредственное руководство деятельностью Правительства и несёт персональную ответственность за его работу;

2) подписывает постановления Правительства;

3) в двухмесячный срок после своего назначения представляет Парламенту программу деятельности Правительства, а в случае её отклонения представляет повторную программу деятельности Правительства в течение двух месяцев;

4) информирует Президента об основных направлениях деятельности Правительства и о всех его важнейших решениях;

5) выполняет другие функции, связанные с организацией и деятельностью Правительства.

Правительство или любой член Правительства вправе заявить Президенту о своей отставке, если считают невозможным дальнейшее осуществление возложенных на них обязанностей. Правительство заявляет Президенту об отставке в случае выражения Палатой представителей вотума недоверия Правительству.

Премьер-министр может поставить перед Палатой представителей вопрос о доверии Правительству по представленной программе или по конкретному поводу. Если Палата представителей в доверии отказывает, Президент вправе в десятидневный срок принять решение об отставке Правительства или о роспуске Палаты представителей и назначении новых выборов. При отклонении отставки Правительство продолжает осуществлять свои полномочия.

Президент вправе по собственной инициативе принять решение об отставке Правительства и освободить от должности любого члена Правительства.

В случае отставки или сложения полномочий Правительство Республики Беларусь по поручению Президента продолжает осуществлять свои полномочия до формирования нового Правительства.

Варьянт II

ВСЕОБЩАЯ ДЕКЛАРАЦИЯ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА

Принята и провозглашена резолюцией 217 А (III) Генеральной Ассамблеи от 10 декабря 1948 года

ПРЕАМБУЛА

Принимая во внимание, что признание достоинства, присущего всем членам человеческой семьи, и равных и неотъемлемых прав их является основой свободы, справедливости и всеобщего мира; и

принимая во внимание, что пренебрежение и презрение к правам человека привели к варварским актам, которые возмущают совесть человечества, и что создание такого мира, в котором люди будут иметь свободу слова и убеждений и будут свободны от страха и нужды, провозглашено как высокое стремление людей; и

принимая во внимание, что необходимо, чтобы права человека охранялись властью закона в целях обеспечения того, чтобы человек не был вынужден

прибегать, в качестве последнего средства, к восстанию против тирании и угнетения; и

принимая во внимание, что необходимо содействовать развитию дружественных отношений между народами; и

принимая во внимание, что народы Объединённых Наций подтвердили в Уставе свою веру в основные права человека, в достоинство и ценность человеческой личности и в равноправие мужчин и женщин и решили содействовать социальному прогрессу и улучшению условий жизни при большей свободе; и

принимая во внимание, что государства-члены обязались содействовать, в сотрудничестве с Организацией Объединённых Наций, всеобщему уважению и соблюдению прав человека и основных свобод; и

принимая во внимание, что всеобщее понимание характера этих правил и свобод имеет огромное значение для полного выполнения этого обязательства,

Генеральная Ассамблея

провозглашает настоящую Всеобщую декларацию прав человека в качестве задачи, к выполнению которой должны стремиться все народы и все государства с тем, чтобы каждый человек и каждый орган общества, постоянно имея в виду настоящую Декларацию, стремились путём просвещения и образования содействовать уважению этих прав и свобод и обеспечению, путём национальных и международных прогрессивных мероприятий, всеобщего и эффективного признания и осуществления их как среди народов государств – членов Организации, так и среди народов территорий, находящихся под их юрисдикцией.

ТЭМА 6. КУЛЬТУРА ПРАФЕСІЙНАГА МАЎЛЕННЯ

Заданне 135. *Прааналізуйце наступныя азначэнні культуры маўлення. Што іх аб'ядноўвае? Што значыць культура маўлення для вас? Запішыце свой варыянт адказу.*

1. *Культура маўлення* – гэта ўменне дакладна, зразумела і яркава выражаць свае думкі і пачуцці.

2. *Культура маўлення* – гэта ўсвядомленая маўленчая дзейнасць па стварэнні правільнай мэтазгоднай этычна-карэктнай прамовы ў зададзеных умовах зносін.

3. *Культура маўлення* – гэта павага і любоў да мовы.

4. *Культура маўлення* – гэта дадзеная ў працэсе доўгага развіцця грамадства дысцыпліна, якая вызначае магчымасць і правілы ўжывання моўных сродкаў з улікам канкрэтнай сітуацыі і ў адпаведнасці з задачай, пастаўленай прамоўцам.

Заданне 136. *Прачытайце словы і спалучэнні слоў у адпаведнасці з арфаэпічнымі нормамі беларускай літаратурнай мовы. Адзначце марфемы, у якіх назіраюцца несупадзенні ў напісанні і вымаўленні.*

Бегчы, без хмар, снег, вучышся, год ад году, спелы, горад, грамадскі, грыб, зверху, звярынец, лодка, гузік, не быў, перакладчык, пясчынка, сліва, стужка, суседка, сшытак, лічба, подзвіг, носьбіт, цвісці.

Заданне 137. *Прачытайце словы, правільна расставіўшы націск. Пры сумненні звярніцеся да слоўніка.*

Адкрыццё, выпадак, высокаразвіты, паліграфія, к(о,а)ледж, крыху, занятасць, на Беларусі, вусы, індустрыя, л(а,о)гін, наспех, навіна, пасланец, першынство, процівага, даследаванне, ступень, спіна, удалы, хаос, каўчук, шэсцьдзясят, экспертны, фено(а)мен.

Заданне 138. *Раскрыйце дужкі, пастаўце назоўнік у патрэбным склоне. Там, дзе неабходна, далучыце прыназоўнік.*

Узор выканання: заняць (пасада) – заняць пасаду; прыехаць (цягнік) – прыехаць цягніком, прыехаць на цягніку.

Атрымаць (узнагарода), аказваць (дапамога), аб'явіць (падзяка), выконваць (абавязак), весці (барацьба), затрымацца (работа), зрабіць (заўвага), затрымаць (злачынец), клапаціцца (дзеці), ляцець (самалёт), імкнуцца (перамога), прыслухацца (просьба), палюбацца (цяжкасць), радавацца (сустрэча), спалохацца (пагроза), спяшацца (сход), чакаць (прыезд), удзельнічаць (алімпіяда), плыць (вадасховішча), спаборнічаць (плаванне), шукаць (прычына).

Заданне 139. *Ацаніце правільнасць выкарыстання формаў адзіночнага і множнага ліку назоўнікаў.*

1. Праяўляючы клопаты аб пакупніку, дырэкцыя ўнівермага запланавала шэраг карысных мерапрыемстваў.

2. Пытанні, якія патрабуюць узгадненняў і дазволаў Дзяржаўтаінспекцыі, вывучаюцца загадзя.

3. Не ўсе распрацоўкі калектываў інстытута адпавядаюць патрэбе сённяшніх і заўтрашніх дзён.

4. Значныя сумы складаюць даходы ад прыбыткаў прадпрыемстваў мясцовага значэння.

5. Школьная сталовая атрымала 20 кг макаронаў і 30 кг крупы.

Заданне 140. *Падбярыце правільную форму асобы жаночага роду.*

1. Загадчык выклікаў да сябе (сакратара, сакратаршу, сакратарку).

2. (Прафесар, прафесарша) прапанавала гасцям выпіць гарбаты.

3. Раней яна працавала (кантралёршай, кантралёркай, кантралёрам) па якасці прадукцыі.

4. (Дыктарша, дыктарка, дыктар) абвясціла праграму на наступны дзень.

5. Маладая (касір, касірка, касірша) з панядзелка пойдзе ў адпачынак.

6. На сустрэчу была запрошана (дэпутат, дэпутатка, дэпутатша) Т. Кавалёва.

Заданне 141. *Выберыце патрэбную форму ступені параўнання прыметнікаў.*

1. У новай мадэлі трактара (магутнейшы, больш магутны) рухавік.
2. У справаздачы адзначаныя (найважнейшыя, самыя важныя) дасягненні ў рабоце аддзела.
3. Чым (слабейшы, самы слабы) арганізм, тым лягчэй ён паддаецца захворванням.
4. Полацк – адзін з (старажытнейшых, самых старажытных) гарадоў нашай краіны.
5. На канферэнцыі абмяркоўвалася адна з (важнейшых, самых важных) праблем сучаснай вытворчасці – тэхнічная эстэтыка.
6. Аб тым, як дасягнуць (вышэйшых, больш высокіх) паказчыкаў у працы, гаварылі ўсе ўдзельнікі нарады.

Заданне 142. *Адзначце памылкі ва ўжыванні дзеепрыметнікавых зваротаў.*

1. Нічога істотнага, рушаўшага справу наперад, ніхто з прысутных не прапанаваў.
2. Накіроўваемых студэнтаў на практыку неабходна забяспечыць падрабязнай праграмай праходжання практыкі.
3. Трывогу адміністрацыі выклікаюць павялічыўшыся выпадкі траўматызму на прадпрыемстве.
4. У дэлегацыю павінны ўвайсці людзі, любячыя сваю справу, якія карыстаюцца аўтарытэтам і павагай у калектыве.
5. Прайшоўшыя днямі справаздачныя сходы паказалі, што работа ў галіне палепшылася.

Заданне 143. *Перакладзіце сказы на беларускую мову, звяртаючы ўвагу на асаблівасці ўжывання беларускіх дзеепрыметнікаў.*

1. Число туристов, отдохнувших в белорусских усадьбах в нынешнем году, увеличилось по сравнению с прошлым годом.
2. Последствия для экономики Беларуси от вступления во Всемирную торговую организацию (ВТО) могут оказаться хуже, чем в России, уже присоединившейся к этой международной структуре.
3. Интерес аналитиков вызвала дискуссия, развернувшаяся в социальных сетях по этому поводу.
4. С учётом предложений, высказанных заинтересованными органами, определён круг вопросов, подлежащих анализу с целью совершенствования законодательства, регулирующего риэлтерскую деятельность.
5. Национальное богатство – один з важнейших показателей экономической мощности страны, представляющий собой денежное выражение всей

совокупности потребительских стоимостей, накопленных обществом за весь предшествующий период.

6. Специалисты, участвующие в обсуждении, договорились о следующей встрече через неделю.

7. Национальный банк ввёл ограничения, касающиеся выдачи кредитов юридическим лицам.

8. Требования рынка являются постоянно меняющимися, движущимися под воздействием научно-технических и социальных факторов.

9. Важной чертой современного мирового хозяйства является деятельность его субъектов в условиях жёсткой конкуренции, обусловленной, в первую очередь, непрекращающейся борьбой за рынки сбыта.

10. Для любой фирмы, желающей включиться в международные экономические отношения, первостепенной задачей становится обеспечение успешного выхода на внешний рынок, как правило, уже заполненный предлагаемыми товарами и услугами.

11. В последние годы целевой принцип реализуется через различные программы, охватывающие совокупность материальных, трудовых, финансовых ресурсов, направленных на достижение определённых целей.

12. Центр сотрудничает с целым рядом компаний, осуществляющих обслуживание выставочных мероприятий и предлагающих сопутствующие услуги различного характера.

Заданне 144. *Перабудуйце складаныя сказы ў простыя, замяніўшы даданыя канструкцыі словазлучэннямі.*

1. Калі будзе дасягнута двухбаковая дамоўленасць, магчыма змяненне ўмоў дагавора.

2. Калі падаткі не будуць заплачаны да вызначанага тэрміну, чалавек страчвае магчымасць прэтэндаваць на атрыманне крэдыта.

3. Калі плацеж будзе затрымлівацца, верагоднасць штрафу ўзрастае.

4. Каб рашэнне было прынята, неабходна правесці незалежную экспертызу.

5. Паколькі дакументы не былі пададзены ў вызначаны тэрмін, прадпрыемства не было дапушчана да ўдзелу ў тэндары.

6. Паколькі затрымка пастаўкі груза перавысіла трохдзённы тэрмін, мы не можам адказваць за якасць тавараў.

7. Каб паскорыць працэдуру банкруцтва, неабходна звярнуцца да адваката.

8. Каб падрыхтаваць студэнтаў да прафесійнай працоўнай дзейнасці, неабходна больш увагі ўдзяляць практыцы на прадпрыемствах.

Словы для даведак: у сувязі са спазненнем падачы дакументаў, з-за трохдзённай затрымкі пастаўкі груза, у мэтах паскарэння працэдуры банкруцтва, па двухбаковай дамоўленасці, у мэтах падрыхтоўкі студэнтаў да прафесійнай працоўнай дзейнасці, пры несвоечасовай выплаце падаткаў, у выпадку затрымкі плацяжа, для прыняцця рашэння.

Заданне 145. *Выпраўце памылкі, дапушчаныя ва ўжыванні аднародных членаў сказа.*

1. У паляўнічых гаспадарках вядзецца падрыхтоўка паляўнічых для знішчэння ваўкоў і асоб, адказных за правядзенне гэтага мерапрыемства.

2. За кароткі тэрмін у горадзе пабудаваны не толькі новая школа, бальніца, а таксама драматычны тэатр і бібліятэка.

3. Была створана камісія, якой было даручана каардынаваць і кіраваць усімі работнікамі.

4. Удзельнікі сходу прынялі наступныя абавязацельствы: знізіць сабекошт прадукцыі; павысіць прадукцыйнасць працы; палепшыць якасць прадукцыі.

5. Гэта пытанне асвятляецца ў кнігах і лекцыях, газетах і брашурах, дакладах і часопісах.

Заданне 146. *Назавіце словазлучэнні, у якіх парушана лексічная спалучальнасць слоў. Патлумачце свой адказ.*

Меншая палова – меншы хлопчык, купіць абанемент – купіць абанент, ажыццявіць подзвіг – здзейсніць подзвіг, утвараць дзеянне – утвараць уздзеянне, іграць вялікае значэнне – іграць важную ролю, распаўсюджваць рэкламныя аб’явы – распаўсюджваць беларускую асвету, карычневыя вочы – карычневы касцюм, кніжная выстава – кніжная бібліятэка, першы дэбют – першыя няўдачы, аўтабіяграфія мастака – свой аўтапартрэт, найлепшы вораг – найлепшы сябар, круглая дата – круглы юбілей, кахаць радзіму – кахаць дзяўчыну – кахаць мову, адчыніць вочы – адчыніць кнігу – адчыніць дзверы – адчыніць фірму, заснуць надвячоркам – паснедаць надвячоркам, зрабіць поспех – зрабіць памылку, урачыстае свята – урачысты дзень.

Заданне 147. *Выпраўце і патлумачце лексічныя памылкі.*

1. Дэкада ўзбекскай кухні ў рэстаране будзе праходзіць пяць дзён: з 1 па 5 верасня.

2. Прымаемыя меры маральнага і матэрыяльнага заахвочвання да нядбайных працаўнікоў жаданага выніку не прынеслі.

3. На працягу лютага на Міншчыне працягласць сутак узрасце на 2 гадзіны.

4. Стараных працаўнікоў на нашым прадпрыемстве ўзнагароджваюць Дошкай гонару.

5. За апошнія гады ўрадавыя арганізацыі ўзмацнілі ўвагу развіццю супрацоўніцтва ў галіне выпрацоўкі мер для абароны біясферы ад забруджвання.

6. Вялікае значэнне ў дзейнасці гэтай арганізацыі іграюць яе адносінны да працы.

7. Камбінат “Ждановічы” круглы год забяспечвае насельніцтва сталіцы маладой гароднінай, зелянінай.

8. Настаўнік павінен даваць парады і заўвагі сваім вучням.

9. Мяне скарацілі таму, што на прадпрыемстве адбылося скарачэнне штатаў.

10. Будзем спадзявацца, што новая мэбля ў аўдыторыях будзе служыць даўгавечна.

Заданне 148. У наступных прыкладах адзначце выпадкі скажэння сэнсу і недарэчнага камізму ў выніку няўдалага выкарыстання амонімаў і блізказначных слоў. Прапануйце правільны варыянт.

1. Не ўтрымаў мяч галкіпер, а дабіць яго не было каму.
2. Многія людзі губляюцца з-за адсутнасці інфармацыі на транспарце, вуліцы, у краме.
3. Рукамі маладых пасаджаны дрэвы, разбіты клумбы.
4. За гады вучобы мы страцілі шэсць студэнтаў.
5. Грып вельмі заразны, таму яго нельга пераносіць на нагах.
6. Не варта спадзявацца на тое, што мы накормім краіну аднымі фермерамі.

Заданне 149. З наступнымі парамі слоў (паронімамі) складзіце словазлучэнні.

Гліністы – гліняны, дзелавіты – дзелавы, пясочны – пясчаны, кваліфікаваны – кваліфікацыйны, эфектны – эфектыўны, генеральны – генеральскі, інжынерны – інжынерскі, эканамічны – эканомны, расчыніць – рашчыніць, планаваць – планіраваць.

Заданне 150. Выпраўце маўленчыя памылкі ў словазлучэннях. Адкажыце, у выніку чаго яны ўзніклі?

Свабодная вакансія, свая аўтабіяграфія, вялікі супермаркет, карэнны абарыген, новы эксперымент, памятны сувенір, прэйскурант цэнаў, малады юнак, турыстычны кемпінг, вядомая папулярнасць, першая прэм'ера, станоўчы поспех.

Заданне 151. Выпраўце памылкі ў наступных сказах. Як называецца такая з'ява?

1. Патрабаванні заказчыка патрабуецца выканаць на працягу месяца.
2. Глядзельная зала была поўнасцю запоўнена.
3. Працягласць працэсу цягнецца некалькі гадзін.
4. У матчавай сустрэчы сустрэліся дзве каманды.
5. Шмат твораў стварыў Я. Купала для дзяцей.
6. Кожную секцыю ўзначальвае загадчык секцыі.
7. Бацька замкнуў дзверы на замок.

Заданне 152. Прачытайце і дайце азначэнне наступным устойлівым выразам. У тэкстах якіх стыляў мовы звычайна яны ўжываюцца?

Несці адказнасць, дагаворныя бакі, накласці спагнанне, прызначыць на пасаду, у мэтах забеспячэння, за справаздачны перыяд, матэрыяльныя каштоўнасці, даводзіць да ведама, скажам так, ставіць пытанне, у прынцыпе, прыняць меры, на самай справе, засяродзіць увагу.

Заданне 153. *Выявіце недакладнасці ў сказах, выпраўце іх. Запішыце правільны варыянт.*

1. Супрацоўнікамі нашага ўпраўлення вынайздзена і канфіскавана чарговая партыя фальшывых грошай.
2. Иван Пятровіч загадаў шафёру пад'ехаць да сваёй хаты.
3. У адзенні не абслугоўваем.
4. Боты вырабляюцца са скуры заказчыка.
5. Патрабуецца на пастаянную работу супрацоўнік для аддзела, які мае вышэйшую адукацыю.
6. Ён быў адзеты ў грамадзянскую вопратку.
7. Арганізатары фестывалю разлічваюць атрымаць грошы ад продажу білетаў і спонсараў.
8. Мы купілі абанент у басейн.
9. Немалаважную ролю тут мае актывізацыя работы з тымі, хто накіраваны на вучобу сельскагаспадарчымі прадпрыемствамі.

Заданне 154. *Напішыце сказы, выправіўшы лагічныя памылкі.*

1. Большая палова аўдыторыі слухала, а меншая не маўчала.
2. У нашым аграгарадку гадуець свіней, курэй, кароў і іншых птушак.
3. Школьнікі нясуць кветкі з вясёлымі тварамі.
4. Пастух прыгнаў кароў ў нецвярозым стане і са спазненнем.
5. Я пайшоў да суседа рэзаць парсюка, з якім дамовіўся пра гэта раней.
6. У вагоны апошнія селі камандзіры.
7. Больш за трыццаць гадоў таму адбылася Чарнобыльская катастрофа.
8. Рыхтаваўшыся да выступленняў, у нас быў прыўзняты настрой.

Заданне 155. *Падзяліце тэкст на абзацы, вызначце асноўныя сродкі сувязі паміж сказамі, абзацамі. Выпраўце арфаграфічныя, марфалагічныя, лексічныя, стылістычныя, пунктуацыйныя памылкі. Вызначце тып тэксту, адказ абгрунтуйце.*

Грамадства ўяўляе сабой сукупнасць людзей, якія аб'яднаныя на пэўнай ступені гістарычнага развіцця тымі ці іншымі эканамічнымі адносінамі, і якія вызначаюць усе іншыя грамадскія адносіны. Эканамічнае жыццё грамадства складаецца з разнастайных з'яў і працэсаў, сутнасць якіх неабходна шукаць у грамадскай вытворчасці. Паняцце “эканоміка” часцей спажываецца для характарыстыкі грамадскай вытворчасці. Існуюць розныя падыходы да вызначэння зместу эканоміцы. Па-першае эканоміка разглядаецца як сукупнасць вобласцей і відаў матэрыяльнай вытворчасці і невытворчай сферы. У ёй ствараюцца даброты і паслугі, без якіх чалавечае грамадства не можа існаваць і развівацца. Па-другое з эканомікай звычайна асацыіруецца сукупнасць эканамічных зносін, якія складаюцца ў сістэме вытворчасці, размеркавання, абмену і спажывання. Гэтыя адносіны ствараюць эканамічны базіс грамадства, над якім размяшчаюцца ідэалагічныя і палітычныя надбудовы. Па-трэцяе пад эканомікай разумецца вобласць навукі, што вывучае функцыянальныя або галіновыя аспекты эканамічных адносін. Па-чацвёртае

даследчыкі маюць на ўвазе эканоміку, калі вылучаюць мікра- і макра-эканамічны ўзровень вытворчасці і інтэрэканоміку. Мікра-эканоміка выступае як адасобленая вытворчасць або прадпрыемства, макра-эканоміка паўстае як нацыянальная эканоміка, інтэрэканоміка характарызуе заканамернасці ўзнікнення і развіцця сусветнай гаспадаркі. Па пятае вылучаюць розныя формы эканомікі: рыначную, змяшаную і інш. Эканоміка разглядаецца як гаспадарка раёна, краіны, групы краін або ўсяго свету (сусветная эканоміка) (Паводле І. І. Куліка).

Заданне 156. *Прачытайце сказы. Якія “недарэчнасці” з пункту гледжання стылёвай арганізацыі, правільнасці ўжывання слоў, іх формаў, словазлучэнняў вы заўважылі? Выпраўце іх і запішыце свой варыянт.*

1. На нашым прадпрыемстве кульгае ўлік выкарыстання тэхналагічнага абсталявання.
2. У сінявокую прыбылі прэм’ер-міністры краін СНД.
3. Непрыкметнай птушкай праляцелі заняткі ў Брэсцкім дзяржаўным тэхнічным універсітэце.
4. Чалавек, які заўсёды паводзіць сябе ветліва і тактоўна, – крэатыўны.
5. Рэспубліка ахоўвае гонар, здароўе, правы і законныя інтарэсы сваіх грамадзян, як на сваёй квітнеючай усімі краскамі тэрыторыі, так і за яе межамі.
6. Члены парламента ўселіся на свае месцы і працягнулі абмеркаванне законапраекта.
7. Этыкетныя нормы не дазвалялі яму перабіваць суразмоўцу.
8. У адпаведнасці з праграмай візіту дэлегацыя наведала парачку прадпрыемстваў.
9. На складах скапілася – ні мала ні многа – звыш 120 тон дробных трохсантыметровых ласкуцікаў футра.
10. К. Каліноўскі быў адданы Камуністычнай партыі.
11. Не сакрэт, што і заводскія службы нясуць не апошнюю віну за склаўшыся ў гэтым калектыве становішча.
12. Бацька загадаў сыну закрыць зяпу.
13. Гэтак жа эфектна ў будаўніцтве выкарыстанне зборных канструкцый.
14. Прэм’ер пакінуў дзуржальную запіс у кнізе ганаровых гасцей.

Заданне 157. *Замяніце недарэчна ўжытыя запазычаныя словы ўласнымі адпаведнікамі.*

1. Перапынкі ў пастаўках дробных дэталей лімітуюць работу ў рамонтных майстэрнях.
2. Нельга нівеліраваць аплату брыгадам, якія працуюць у абсалютна розных умовах.
3. Дэфекты ў падрыхтоўцы спецыялістаў будуць відавочныя ў першыя месяцы іх працоўнай дзейнасці.
4. Прынятае рашэнне варта кваліфікаваць як несвоечасовае.

5. У дакладзе былі канстатаваныя факты парушэння рэгламенту работы вязальных машын.

6. Мы на ўсё лета імігравалі на дачу.

7. Дэфіцыт аўдыторый вымушае адміністрацыю арганізаваць заняткі ў дзве змены.

8. Пакоі інтэрната прыемна здзіўлялі хатнім камфортам.

9. У дзіцячыя гады ён спрабаваў займацца версіфікацыяй.

10. На выпускны вечар мы вырашылі ангажаваць прафесійны музычны калектыў.

11. Як прыемна жыць і працаваць у кансэнсусе з усімі!

12. Варта імкнуцца, каб наша прадукцыя карысталася канстантным попытам на рынку.

13. Паколькі памылак у рабоце было мала, іх карэкцыя не заняла шмат часу.

14. Толькі ў сталым узросце выявілася аналогія характараў братоў.

15. У мяне няма патэнцыялу, каб выканаць гэта.

16. Маці наклала вета на рашэнне бацькі купіць сыну камп'ютар.

Заданне 158. Пра які від дарэчнасці маўлення гаворыцца ў вершы С. Грахоўскага “Словы”?

Над намі словы ўладараць.

Мы чуем і гаворым іх.

Яны то здружаць, то пасвараць

Сяброў і ворагаў маіх.

Бо словы розныя бываюць.

Адны – агню стрымаюць шквал,

Другія словы забіваюць

Усё жывое напавал.

Ад слова сэрца халадзе,

Праходзіць сон і забыццё,

Ад слова рушацца надзеі,

Ад слова свеціцца жыццё.

Ад слова вырастаюць крылы,

А ў сэрца грукае любоў,

Ад слова прыбываюць сілы,

Дык не шкадуйце шчырых слоў!

А здатным толькі на дакоры

І гучна словамі грымець,

Каб не прыносіць людзям гора,

Было б найлепей анямець.

Заданне 159. *Складзіце сінанімічныя пары.*

Узор выканання: Тэмп – хуткасць.

Гіпербала, фрагмент, апагей, нюанс, антытэза, дэфект, ілюстрацыя, асістэнт, мадэрнізацыя, кампетэнтны, энергічны, праект, інцыдэнт, баталія, глабальны, кур’ёзны, манументальны, карэкцыя, лідар, інтэрвал.

Словы для даведак: удасканаленне, проціпастаўленне, буйны, прыклад, здарэнне, бой, перавелічэнне, кіраўнік, загана, план, смешны, адценне, дзейны, урывак, адлегласць, папраўка, росквіт, усеагульны, памочнік, дасведчаны.

Заданне 160. *Растлумачце значэнне фразеалагізмаў. Вызначце ролю фразеалагізмаў у мове чалавека.*

Збіць з панталыку, навастрыць вушы, заварыць кашу, блытацца пад нагамі, вадой не разліць, біць лынды, пераліваць з пустога ў парожняе, як кот наплакаў, даць маху, ахілесавы пяты, сем пятніц на тыдні, стаць на ногі, вачэй не зводзіць, чэрці адной шэрсці.

Заданне 161. *Прачытайце прыказкі і сфармулюйце правілы, якіх раіць прытрымлівацца народная мудрасць падчас гутаркі.*

1. Са свайго языка спусціш – на чужым не зловіш. Слоўка як птушка: выпусціў – не зловіш. Выказанага слова да губы не вернеш.

2. Усё знай – ды не ўсё бай. Многа ведай ды мала гавары. Трэба знаць, што казаць. Не ўсё тое казаць, што на рот лезе.

3. Ліхое слова пракаўтні. Як брыдкае слова сказаць, лепш язык выплюнуць. Перакусі, што маеш сказаць.

4. Слухаць добрай рады не шкодзіць. Хто ў другіх пытае, той розум мае.

5. Сказаў, як цвік у сэрца ўбіў.

Заданне 162. *Прачытайце ўрывак з кнігі Б. А. Плотнікава “Кіраўніку аб мове”. Пра якія якасці маўлення ідзе гаворка? Як вы разумееце выдзелены ў тэксце выраз? Растлумачце лексічнае значэнне тэрмінаў **сілагізм, індукцыя, дэдукцыя, аналіз, сінтэз**.*

Для таго каб аптымальна і ўсебакова выкарыстаць свае здольнасці, інтэлектуальны патэнцыял і духоўныя рэсурсы, умела прымяняць іх у сваёй штодзённай дзейнасці, кіраўнік павінен не толькі інтуітыўна, аўтаматычна, спантанна эксплуатаваць наяўныя ў яго свядомасці моўныя сродкі, але і тэарэтычна ведаць экспрэсіўныя ўласцівасці мовы, яе магчымасці ўплываць на іншых людзей, пераконваць іх, рабіць сваімі аднадумцамі ў канкрэтнай справе, знаць **арганізацыйныя і мабілізацыйныя асаблівасці мовы**, якія здольныя яднаць людзей і мэтанакіравана выкарыстоўваць іх агульныя магчымасці на карысць інтарэсаў фірмы, калектыву, прадпрыемства, установы і г. д.

Надзвычай істотным фактарам для маўленчай дзейнасці кіраўніка служыць аргументацыя асноўных момантаў, палажэнняў, частак свайго выступлення ці даклада, ці справаздачы і г. д. Чым больш шырока, разнастайна, дарэчна

ўжывае кіраўнік розныя спосабы доказаў для сказанага ці напісанага, тым больш эфектыўным і пераканальным будзе яго маўленчы акт (вусны ці пісьмовы).

У якасці аргументацыі вербальных дзеянняў прамойцы служаць выкарыстанне канкрэтных фактаў (па магчымасці іх наглядная дэманстрацыя ці непасрэдна, ці праз малюнак, схему, іншыя ілюстрацыі), ужыванне сілагізмаў, а таксама іншых лагічных пасылак і заключэння (індукцыі, дэдукцыі, аналізу, сінтэзу і інш.), статыстычныя дадзеныя, гістарычныя экскурсы, вынікі спецыяльных апытанняў, думкі эксперта і ўвогуле аўтарытэтных і кампетэнтных асоб у пэўнай галіне ведаў, дарэчныя цытаты вядомых вучоных, дзеячоў культуры, палітыкі і інш.

Толькі на карысць выступлення можа паслужыць умелае выкарыстанне крылатых выразаў, афарызмаў, прыказак і прымавак, фразеалагізмаў, усяго спектра моўных тропай (параўнанні, метафары, эпітэты і інш.).

Неад’емнай часткай агульнай культуры, іміджу, аўтарытэту кіраўніка служаць граматынае і правільнае афармленне ім дзелавых папер, дакументаў, анкет і да т. п.; своечасовы і канструктыўны адказ на ўсе службовыя пісьмы, запыты, уведамленні, запрашэнні, віншаванні, рэкламацыі.

Заданне 163. *Перакладзіце тэксты на беларускую мову. Падрыхтуйцеся да публічнага выступлення на тэму “Маўленчы этыкет: правілы і парады”.*

I. Один из самых верных способов произвести впечатление опытного и профессионального человека – правильно выстроить структуру своего выступления. Нет ничего хуже оратора, который перескакивает с одной темы на другую, туда и обратно, пересыпает свою речь замечаниями типа “Ах, да, я забыл упомянуть...” и “Вообще-то, давно следовало бы сказать...” и т.п.

Когда времени у вас мало, то грамотная структура облегчит вам жизнь: проще будет подготовить выступление и не потерять хода рассуждений во время самого доклада. Логичная стройная композиция убедит членов аудитории, что подготовке выступления вы уделили немало времени и отнеслись к этому ответственно.

Существует простая структура, которую можно использовать в любых выступлениях независимо от темы, к кому бы вы не обращались. В таком виде вся ваша речь делится на четыре основных раздела, обрамляемых одной вводной и заключительной частями: введение, отправная точка, проблема, перспективы, предложение, резюме (Паводле матэрыялаў інтэрнэта).

II. Избегайте многословия в любой ситуации общения. Если вы хотите донести до слушателя какую-то мысль, не нужно лишних слов, отвлекающих внимание от главного предмета речи.

Перед тем как вступить в разговор, чётко сформулируйте для себя цель предстоящего общения.

Старайтесь всегда говорить кратко, понятно и точно.

Стремитесь к речевому разнообразию. Для каждой конкретной ситуации общения вы должны находить подходящие слова, отличные от тех, которые

применимы в других ситуациях. Чем больше комплексов разнообразных слов для отдельных ситуаций у вас будет, тем выше станет ваша речевая культура. Если человек не умеет подбирать слова, отвечающие требованиям той или иной ситуации общения, значит, он не владеет культурой речи.

Научитесь находить общий язык с любым собеседником. Независимо от манеры общения визави, соблюдайте принципы культуры речи, будьте вежливы и дружелюбны (Паводле матэрыялаў інтэрнэта).

Заданне 164. *Падбярыце да рускіх этыкетных формул беларускія адпаведнікі. Раскажыце, у якіх абставінах камунікацыі яны ўжываюцца.*

Приятного аппетита! Приветствую вас! Добро пожаловать! Как вы себя чувствуете? Как жизнь? Что слышно у вас? Счастливого пути! До скорой встречи!

Заданне 165. *Па матэрыялах айчынных і сусветных сродкаў масавай інфармацыі падрыхтуйце паведамленні пра эканамічныя падзеі ў Рэспубліцы Беларусь. Пры адказе імкніцеся захаваць высокую культуру прафесійнага маўлення.*

СПЕЦИАЛЬНЫЕ ТЭКСТЫ ДЛЯ ПЕРАКЛАДУ

I. Профессия экономиста является одной из наиболее популярных в настоящее время. Правда, многие под этим термином нередко понимают различные специальности – экономику и управление на предприятии (по отраслям), экономическую теорию, экономику труда, мировую экономику, национальную экономику, математические методы в экономике, социальную экономику, статистику и т.д. Стоит отметить, что на 80 % учебные планы по этим специальностям одинаковые. Фактически, обучившись по одной из них, выпускник не имеет проблем с устройством на работу в любой из экономических областей. Однако почивать на лаврах – удел избранных. Как говорил об экономике выдающийся английский экономист Дж. Кейнс: «Предмет лёгок, но малочисленны те, кто добивается в нём успеха. Парадокс состоит в том факте, что экономист должен обладать редкой комбинацией талантов... Он должен быть математиком, историком, государственным деятелем, философом...».

II. Как в трудах классиков экономической теории, так и в современной литературе нет однозначного определения такого понятия, как предпринимательство, хотя оно вошло в экономический оборот в конце XVII века и, пока существует рыночная экономика, не сойдёт со сцены.

Рынок – среда существования предпринимателей, без предпринимательской деятельности невозможно функционирование современной рыночной экономики. В узком смысле слова под предпринимательством следует понимать особую инициативную экономическую активность дееспособных граждан, направленную на удовлетворение потребностей общества и населения и извлечение личной прибыли.

Предпринимательство – процесс создания чего-либо нового, обладающего ценностью; процесс, поглощающий время и силы, предполагающий принятие на себя финансовой, моральной и социальной ответственности; процесс, приносящий денежный доход и личное удовлетворение достигнутым.

III. Для того чтобы выполнять свои функции, государству необходимы средства. Конкретным их воплощением является бюджет. Основным источником доходов бюджета выступают налоги. Налоги – обязательные платежи, взимаемые государством с юридических и физических лиц с целью удовлетворения общественных потребностей.

Если в период рабовладения налоги взимались в виде натуральных вещественных податей, то по мере развития товарно-денежных отношений налоги приобретают денежную форму. С помощью налогов государство регулирует многие, в том числе и экономические процессы. Они помогают управлять различными видами деятельности: сдерживают развитие одних

и поощряют развитие других, воздействуют на экономическую активность предпринимателей, регулируют платёжеспособный спрос и предложение.

Принято различать две основные функции налогов: фискальную и экономическую.

Фискальная функция выражается в формировании государственных денежных доходов. Они идут на содержание государственного аппарата, армии, здравоохранения, социальной сферы и т. д.

Экономическая функция налогов состоит в воздействии через налоги на общественное воспроизводство.

Значительное повышение налогов может сдерживать или делать бессмысленной предпринимательскую деятельность. Высокие налоги на сверхприбыль регулируют цены.

IV. Заработная плата представляет собой один из основных факторов социально-экономической жизни каждой страны, коллектива, человека. Высокий уровень заработной платы может оказать благотворное влияние на экономику в целом, обеспечивая высокий спрос на товары и услуги. При общем высоком уровне заработной платы и тенденции к её повышению растёт спрос на большую часть товаров и услуг, которые покупают трудящиеся. Принято считать, что это явление ведёт к созданию новых и развитию уже существующих предприятий, способствует достижению полной занятости. Сторонники экономики с высокими заработками добавляют, что в развитых промышленных странах заработная плата одновременно является и основным источником доходов, и основным источником существования основной массы населения. Стимулирующее воздействие, которое она оказывает, не только более значительно, чем могут оказывать другие доходы, но и затрагивает всю экономику в целом.

Заработная плата должна быть достаточно высока, чтобы стимулировать спрос. Но если она будет чрезмерно высока, то есть опасность, что спрос превысит возможности производства, а это приведёт к росту цен, т. е. породит инфляцию.

V. В практике планирования наиболее часто применяются показатели годовой, месячной, дневной и часовой выработки, исчисленные по товарной продукции в стоимостном выражении.

Годовая (месячная) выработка рассчитывается путём деления запланированного объёма продукции (работ, услуг) на плановую среднесписочную численность промышленно-производственного персонала за планируемый период (год, месяц). Годовая (месячная) выработка характеризует использование рабочего времени за год, месяц.

Дневная выработка рассчитывается путём деления объёма продукции (работ, услуг) в планируемом периоде (год, месяц) на количество человеко-дней, которые должны быть отработаны промышленно-производственным

персоналом в плановом периоде. Она характеризует эффективность использования рабочего времени.

Часовая выработка определяется путём деления объёма продукции (работ, услуг) на планируемый суммарный фонд времени промышленно-производственного персонала. Она характеризует часовую эффективность труда.

Необходимо отметить, что при расчёте дневной выработки в состав отработанных человеко-дней не включаются целодневные простои и невыходы, а при расчёте часовой выработки в состав отработанных человеко-дней не включаются внутрисменные простои.

VI. В странах с развитой рыночной экономикой маркетинговая деятельность подчинила себе деятельность предприятий, заставляя их быть активными в сфере не только предложения товара, но и спроса, что способствует укреплению связей между производством, обращением и потребителем.

Постоянно меняющаяся ситуация на рынке, успешная организация маркетинга требуют творческого подхода, особых навыков и знаний организации хозяйственной деятельности предприятия в рыночной системе. На первый план маркетинг в своём развитии выдвигает проблему менеджмента. Маркетинг как порождение рыночной экономики является в определённом смысле философией производства и полностью подчинён условиям и требованиям рынка. При этом сам рынок, его требования являются постоянно меняющимися, движущимися под воздействием научно-технических и социальных факторов.

VII. Организуя маркетинговую деятельность в своей фирме, её руководители применяют определённую стратегию маркетинга. Толковый терминологический словарь-справочник «Маркетинг» предлагает ей такое определение: «Стратегия маркетинга (англ. *Strategy of marketing*). Формирование и реализация целей и задач предприятия – производителя и экспортёра – по каждому отдельному рынку (сегменту рынка) и каждому товару на определённый период времени (долгосрочный, среднесрочный) для осуществления производственно-коммерческой деятельности в полном соответствии с рыночной ситуацией и возможностями предприятия. Разрабатывается на основе исследований и прогнозирования конъюнктуры товарного рынка, изучения товаров, покупателей, конкурентов».

Стратегия выхода на рынок определённой страны с определённым товаром является одной из наиболее распространённых стратегий международного маркетинга.

«В зависимости от принятой стратегии формулируются мероприятия маркетинговых программ. Они могут быть ориентированы: на максимум эффекта независимо от степени риска; на минимум риска без ожиданий большого эффекта; на различные комбинации этих двух подходов».

VIII. Менеджер – руководитель, лидер, старший управляющий, человек, который эффективно с минимальными потерями реализует увиденную или поставленную кем-то цель, имеющий, как правило, необходимую подготовку для осуществления деятельности в сфере управления, способный нести ответственность за принятие решения, за эффективное использование ресурсов, сырья и материалов, обладающий определённой хозяйственной самостоятельностью. Основные качества менеджера – компетентность, профессионализм.

Менеджер является координатором, организатором, администратором, плановиком, политиком, экспертом, представителем, регулятором, источником поощрений и наказаний, судьёй, лицом группы, диктатором, «отцом», человеком, отвечающим за всё. Для освоения работы менеджеру нужны знания в области планирования и организации производства, экономики, права, техники управления, контроля исполнения, диспетчирования, руководства людьми.

Согласно японской концепции менеджмента для управляющего важны не только экономические цели, но и средства их достижения, поэтому этика и нравственность менеджера играют не менее важную роль, чем его знания.

IX. Менеджмент можно разделить на административный и оперативный. Административный в большей степени занимается постановкой задач, а затем уже планированием, организацией работы, укомплектованием штата, руководством и контролем. Оперативный менеджмент в основном занимается надзором, мотивацией и взаимоотношением с работниками, чтобы привести их к хорошим результатам. Различные уровни менеджмента наглядно можно изобразить в виде пирамиды, где количество людей уменьшается по мере продвижения от неуправленческого уровня вверх. Венчает пирамиду главное должностное лицо – руководитель организации.

Менеджеры низшего уровня управления (начиная со старших рабочих) основное своё время отводят непосредственно работе с подчинёнными и контролю за их деятельностью.

Менеджеры среднего звена управления являются связующим звеном между руководителями высшего и низшего уровня управления. Они готовят информацию для принятия решений руководителями высшего звена и передают эти решения в виде конкретных заданий низовым линейным руководителям. Менеджеры высших звеньев управления больше занимаются постановкой задач, определением политики и программ, установлением оперативных задач и стандартов, составляют бюджет и контролируют его, составляют долгосрочные прогнозы.

X. Труд менеджера (или управленческий труд) выделился из общего процесса производства в результате разделения, специализации и кооперации производства. Управленческий труд направлен на организацию всех

производственных процессов и обеспечение эффективного функционирования хозяйственной системы в целом.

В отличие от труда рабочего, занятого непосредственно в производстве материальных благ, труд менеджера имеет свои особенности. Во-первых, результаты труда менеджера в большинстве своём невозможно измерить прямо, например количеством выпущенных деталей, погонных метров материи, тонн стали и т. п. Труд руководителя цеха, мастера, директора, главного инженера невозможно оценить достаточно точно, потому что он проявляется в показателях работы руководимого ими подразделения, предприятия. Во-вторых, в сфере управленческого труда мы имеем дело со специфическими предметами, орудиями, продуктами труда. Предметом труда в сфере управления выступает информация. Орудиями труда аппарата управления является организационная и вычислительная техника, используемая для обработки информации, продуктом является также информация в форме документов, решений, распоряжений.

XI. Система управления предприятием подразделяется на подсистемы и элементы, находящиеся между собой в определённых отношениях. Например, подсистемы производственных процессов; ресурсов (материальных, трудовых, денежных); поставщиков и потребителей продукции.

Система управления является иерархической, т. е. многоуровневой: в её структуре есть подсистемы различных уровней. Например, управление производством включает управление отдельными цехами, в состав которых входят производственные участки, образуя трёхуровневую систему управления.

Важнейшим свойством системы управления является её динамизм, т. е. способность воспринимать управляющее воздействие и переходить в новое состояние, а также её устойчивость, нечувствительность к некоторым посторонним влияниям.

В создании эффективной системы управления важная роль отводится человеческому фактору. Эффективная система управления строится с учётом ряда специфических требований, основные из которых: адекватность, адаптивность, гибкость, надёжность, пропорциональность.

XII. Управленческое решение служит средством разрешения проблемы. В обобщённом виде оно представляет собой предписание к действию, перечень мер, позволяющих привести систему в требуемое состояние или изменить само требуемое состояние. Под решением понимают подход к рациональному выбору как минимум из двух вариантов.

Принятие решений представляет собой подфункцию функций управления. Это процесс, который начинается с возникновения проблемной ситуации и заканчивается выбором решения – действия по устранению проблемной ситуации.

Выполнение функций управления можно представить в виде последовательно сменяющихся друг друга этапов действий: сбора, обработки

и анализа информации о состоянии объекта управления и системы управления им; определения цели функционирования и выработки управленческого решения; доведения решения до исполнителя; реализации решения и изменений в системе.

XIII. Факторинг – вид услуг, предназначенный в основном для вновь входящих на рынок мелких и средних фирм в области финансирования. Суть факторинга заключается в покупке фирмой-фактором у поставщиков товаров краткосрочных обязательств по товарным поставкам. При проведении факторинга поставщик сообщает компании-фактору список своих торговых партнёров и предполагаемый объём поставок товаров. Фактор проверяет платёжеспособность каждого из покупателей и объявляет поставщику величину возможного кредитного лимита по каждому из них. В рамках этого лимита поставщик может осуществлять поставки товаров без риска неполучения платежа, так как если должник в установленный срок не погасит задолженность, то это сделает компания-фактор. По отгрузке товара продавец немедленно получает 70–90 % суммы, а остальное предоставляется клиенту, после того как покупатель оплатит счёт за вычетом процента за кредит и комиссии за услуги.

XIV. Бенчмаркинг – сбор и анализ информации о деятельности лучших предприятий партнёров и конкурентов, об используемых ими методах управления. Цель бенчмаркинга – повышение эффективности собственной деятельности и завоевание конкурентных преимуществ. Предметом бенчмаркинга являются технологии, производственные процессы, методы организации производства и сбыта продукции. Результаты бенчмаркинга наряду с результатами маркетинговых исследований используются при выработке целей и стратегий деятельности организаций. Термин “бенчмаркинг”, характеризующий самостоятельный вид деятельности, появился в 70-е годы XX в., хотя и ранее успешно действующие организации активно изучали и брали на вооружение передовой опыт предприятий, партнёров и конкурентов, в частности использовали функционально-стоимостной анализ.

XV. Ноу-хау – знания и практический опыт технического, управленческого и финансового характера, которые представляют коммерческую ценность, применимы в производстве и профессиональной деятельности. Эта информация включает в себя незапатентованные технологические процессы и прочую информацию производственного и торгового характера, недоступную широкой общественности. Она может быть представлена в виде руководства, спецификации, формулы, рецепта, схемы организации производства, технологического процесса и других видах. Особенностью этого вида информации является его конфиденциальность и секретность. Ноу-хау широко используется в мировой практике при заключении договоров о техническом

сотрудничестве, обмене и передаче технологии, лицензионных соглашений, инженерно-консультационных услуг.

Включение в договоры пунктов о передаче ноу-хау ведёт к увеличению доходов продавца и к ускорению усвоения предмета соглашения.

XVI. Фирменный стиль – совокупность приёмов, обеспечивающих определённое единство выпускаемой продукции, имеющей отличие от изделий конкурентов. В систему фирменного стиля входят следующие элементы: товарный знак, зарегистрированный в установленном порядке и служащий для отличия товаров одной фирмы от другой; логотип – оригинальное начертание полного или сокращённого наименования фирмы; фирменный блок – объединённые в композицию знак и логотип. Фирменный стиль является особой разновидностью языка, на котором фирма обращается к своим реальным и потенциальным покупателям.

Логотип фирмы и наименование товара должны хорошо запоминаться и выглядеть привлекательно, благозвучно, не ассоциироваться с чем-либо неприличным. Это требование особо важно при переводе наименования на иностранные языки. Фирменный стиль помогает завоевать популярность, а значит, и обеспечить сбыт новых партий товара.

XVII. Услуги на мировом рынке – потребительские стоимости, которые поступают на внешние рынки и не приобретают овеществлённой формы. Мировой рынок услуг распадается на более узкие рынки – лицензий, ноу-хау, инженерно-консультационных услуг, транспортных, банковских, туристических и иных видов услуг. В состав услуг на мировом рынке включают транспорт, связь, торговлю, материально-техническое снабжение, бытовые, жилищные и коммунальные услуги, общественное питание, гостиничное хозяйство, туризм, финансовые и страховые услуги, финансы, науку, образование, здравоохранение, физкультуру и спорт, культуру и искусство, а также информационно-вычислительные, инженерно-консультационные, юридические биржевые и посреднические услуги, операции с недвижимостью, аренду оборудования, услуги по изучению рынка, организацию маркетинговой деятельности, рекламы и др.

В настоящее время более 23 % торговли приходится на транспортные услуги и столько же на туризм. Отмечается быстрый рост торговли на услуги по обмену научно-техническим и производственным опытом.

XVIII. Создание интернет-представительств в наши дни уже давно является нормой. Заявляя о себе или о своём новом продукте, компании необходимо создавать его максимальное информационное присутствие на рынке. И веб-сайт зачастую становится первоисточником информации, тем ресурсом, который даёт самое первое представление о компании или её продукте. Интернет-сайт как официальный источник информации будет способствовать установлению

и поддержке взаимовыгодных отношений между компанией и общественностью.

Особый интерес для компании, использующей интернет-технологии, представляют онлайн-интервью. Вопросы могут задавать не только представители СМИ, но и любые желающие. Данный процесс сложен в техническом отношении, но даёт большой резонанс, не зря к этой тактике прибегали многие политики.

XIX. ОАО «АСБ Беларусбанк» прекратил выдачу кредитов на покупку жилья только до конца года. В банке напомнили, что кредиты выдаются гражданам, нуждающимся в улучшении жилищных условий. Они предоставляются сроком до 20 лет, процентная ставка 20 % годовых за фактическое время пользования кредитом. Гражданам, не нуждающимся в улучшении жилищных условий, кредиты предоставляются сроком до 15 лет до 75 % стоимости строительства (реконструкции) или приобретения общей площади жилого помещения: ставка рефинансирования Нацбанка на дату заключения кредитного договора плюс 3 % годовых. В кредитном договоре указывается размер процентной ставки в абсолютном значении на дату заключения кредитного договора. При изменении ставки рефинансирования Национального банка размер процентной ставки по ранее заключённым кредитным договорам не изменяется, если иное не предусмотрено кредитным договором.

Многодетным семьям, имеющим трёх и более несовершеннолетних детей, нуждающимся в улучшении жилищных условий, кредиты предоставляются сроком до 20 лет по ставке 17 % годовых за фактическое время пользования кредитом. Совокупный размер предоставленного кредита на строительство (реконструкцию) или приобретение жилого помещения не должен превышать 90 % стоимости строительства (реконструкции) или приобретения жилого помещения (для многодетных семей – 95 %).

XX. Национальный банк ввёл ограничения, касающиеся выдачи кредитов юридическим лицам. Напомним, что ранее Нацбанк ввёл запрет на выдачу кредитов в валюте физическим лицам, предупредив, что вскоре ограничительные меры будут приняты и по валютным кредитам для юрлиц. Запрещать их, конечно, не предполагалось, а только ввести ограничения по выдаче.

Белорусские банки больше не смогут в полном смысле выдавать валютные кредиты юридическим лицам. Они лишь смогут оплачивать за них валютные счета. Это позволит Национальному банку взять под более жёсткий контроль валютный рынок страны и избежать спекулятивных махинаций на нём.

Суть документа заключается в том, что валютные кредиты компании-резиденты могут получить только для осуществления экспортно-импортных операций и для крайне ограниченного законодательством перечня случаев при внутренних расчётах в инвалюте. Широко распространённая практика получения валютного кредита с целью продажи валюты на бирже для получения белорусских рублей на осуществление текущей деятельности теперь полностью прекращена.

XXI. Белорусские банки получили право на оказание новой услуги для физических лиц: проводить проверку подлинности банкнот. Как сообщает управление информации Нацбанка, соответствующее решение принято постановлением Правления Национального банка в связи с многочисленными обращениями граждан.

Напомним, о готовящемся новшестве Нацбанк сообщил в конце декабря прошлого года. Проверить можно как белорусские рубли, так и иностранную валюту. Услуга не является обязательной, и каждый банк сам будет решать, оказывать её или нет. Чтобы определить, настоящие у вас деньги или фальшивые, необходимо обратиться в банк с заявлением. Его нужно написать в произвольной форме, кроме того, необходимо предъявить документ, удостоверяющий личность, и внести в кассу банка сумму вознаграждения (плату) за оказываемую услугу. Сколько будет стоить проверка денег на подлинность, каждый банк будет определять самостоятельно. Приносить деньги нужно в отделения банков, обменники такую услугу оказывать не будут. В случае выявления банкнот, имеющих явные признаки подделки, либо банкнот, подлинность которых вызывает сомнения, кассовый работник сообщает об этом руководителю подразделения, а руководитель сообщает об этом в территориальные органы внутренних дел. Физическому лицу выдадут справку о выявлении сомнительных банкнот.

XXII. В конце 2014 года Нацбанк изменил принципы денежно-кредитной политики, и в частности взгляды на вклады в белорусских рублях. Были поставлены задачи существенно снизить ставки на депозитно-кредитных рынках и переориентировать вкладчиков на более длительные сроки. И если с решением первой задачи пока что проблем не возникает, то над второй Нацбанку ещё предстоит потрудиться. Свою роль в этом сыграет и гибкий обменный курс, который после перевода торгов в режим непрерывного двойного аукциона уже не будет таким предсказуемым, как курс доллара в прошлом году. Раньше вкладчики имели хороший ориентир для оценки доходности вкладов в белорусских рублях и время для принятия решения о том, продолжать ли хранить сбережения в национальной валюте. Но при гибком курсе, который может существенно как прибавить, так и убавить всего за несколько дней, делать это будет сложнее. В такой ситуации очевидно, что вклады на 1–3 месяца скоро станут более рискованными на коротких дистанциях и, возможно, невыгодными на длинных, учитывая падающую доходность по ним. Банковская же система получит более низкие и стабильные ставки и избавит себя от постоянных шоков в виде массовых переливов их клиентов из валюты в валюту. Но чтобы этого добиться, Нацбанку необходимо как минимум: сделать выгодными вклады на длительные сроки и рискованными на коротких сроках; лишить население надежды на возможное повышение ставок в будущем (до 40–50 %); быть готовым к возможному повышенному спросу на валюту.

УЗОРЫ АФАРМЛЕННЯ СПІСА ЛІТАРАТУРЫ

Прыклады апісання самастойных дакументаў*Выданні з адным, двума і трыма аўтарамі*

Дробышевский, Н. П. Ревизия и аудит : учеб.-метод. пособие / Н. П. Дробышевский. – Минск : Амалфея : Мисанта, 2013. – 415 с.

Гринин, Л. Е. Социальная макроэволюция: генезис и трансформации Мир-Системы / Л. Е. Гринин, А. В. Коротаев. – Изд. 2-е. – М. : URSS, 2013. – 567 с.

Выданні з чатырма і больш аўтарамі

Инвестиции: системный анализ и управление / К. В. Балдин [и др.] ; под ред. К. В. Балдина. – 4-е изд., испр. – М. : Дашков и К°, 2013. – 287 с.

Закономерности формирования и совершенствования системы движений спортсменов (на примере метания копья) / В. А. Боровая [и др.]. – Гомель : Гомел. гос. ун-т, 2013. – 173 с.

Выданні з калектыўным аўтарам

Национальная стратегия устойчивого социально-экономического развития Республики Беларусь на период до 2020 г. / Нац. комис. по устойчивому развитию Респ. Беларусь ; редкол.: Л. М. Александрович [и др.]. – Минск : Юнипак, 2004. – 202 с.

Сборник правил перевозок и тарифов железнодорожного транспорта общего пользования / Белорус. ж. д. ; сост. Е. А. Гопова. – Минск : Пересвет, 2013. – 46 с.

Шматтомныя выданні ў цэлым

Багдановіч, М. Поўны збор твораў : у 3 т. / М. Багдановіч. – 2-е выд. – Мінск : Беларус. навука, 2001. – 3 т.

Гісторыя Беларусі : у 6 т. / рэдкал.: М. Касцюк (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Соврем. шк. : Экоперспектива, 2007–2011. – 6 т.

Асобныя тамы ў шматтомным выданні

Вялікае Княства Літоўскае : ВКЛ : энцыклапедыя : у 2 т. / Беларускі навук.-даслед. ін-т дакументазнаўства і арх. справы ; рэдкал.: Г. П. Пашкоў (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Беларус. Энцыкл., 2005–2006. – Т. 1. – 2005. – 684 с.

Гісторыя Беларусі : у 6 т. / рэдкал.: М. Касцюк (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Соврем. шк. : Экоперспектива, 2007–2011. – Т. 3 : Беларусь у часы Рэчы Паспалітай (XVII–XVIII стст.) / Ю. Бохан [і інш.]. – 2007. – 344 с. ; Т. 6 : Беларусь у 1946–2009 гг. / Н. Васілеўская [і інш.]. – 2011. – 727 с.

Зборнік артыкулаў, прац

Инновационное развитие общества в условиях интеграции правовых систем : сб. науч. ст. / Гродн. гос. мед. ун-т ; редкол.: Н. В. Сильченко (гл. ред.) [и др.]. – Гродно : ГрГМУ, 2013. – 454 с.

Марксизм: очерки марксистской политической экономии : сб. ст. / Междунар. ассоц. политэкономов-марксистов ; под ред. А. А. Ковалёва, А. П. Проскурина. – М. : Канон+, 2013. – 335 с.

Российское общество: социологические перспективы : сб. тр. / Рос. акад. наук, Ин-т систем. анализа ; редкол.: Б. В. Сазонов (отв. ред.) [и др.]. – М. : Эдиториал УРСС, 2000. – 342 с.

Матэрыялы канферэнцый

Информационные технологии и управление : материалы 49 науч. конф. аспирантов, магистрантов и студентов, Минск, 6–10 мая 2013 г. / Белорус. гос. ун-т информатики и радиоэлектроники ; редкол.: Л. Ю. Шилин [и др.]. – Минск : БГУИР, 2013. – 103 с.

Международная научно-техническая конференция «Техника и технология защиты окружающей среды», Минск, 9–11 октября 2013 г. : материалы конф. / Белорус. гос. технол. ун-т ; редкол.: И. М. Жарский (гл. ред.) [и др.]. – Минск : БГТУ, 2013. – 208 с.

Методология и принципы ценообразования в строительстве. Инновационные технологии в строительной отрасли и их внедрение : материалы I Междунар. науч.-практ. конф., Минск, 23–24 мая 2013 г. / Респ. науч.-техн. центр по ценообразованию в стр-ве ; редкол.: Г. А. Пурс [и др.]. – Минск : РНТЦ, 2013. – 153 с.

Дысертацыі

Врублеўскі, Ю. У. Гістарыяграфія гісторыі ўзнікнення і развіцця гарадоў на тэрыторыі Беларусі ў IX–XIII стст. : дыс. ... канд. гіст. навук : 07.00.09 / Ю. У. Врублеўскі. – Мінск, 2013. – 148 с.

Швачкина, М. В. Судебное рассмотрение дел по заявлениям на нотариальные действия и отказ в их совершении : дис. канд. юрид. наук : 12.00.15 / М. В. Швачкина. – М., 2013. – 221 с.

Аўтарэфэраты дысертацый

Горянов, А. В. Эволюция сельской дворянской усадьбы в конце XVIII – начале XX в.: по материалам усадеб князей Голицыных : автореф. дис. ... канд. ист. наук : 07.00.02 / А. В. Горянов ; Рос. акад. наук, Ин-т рос. истории. – М., 2013. – 40 с.

Сидоров, А. В. Функциональная активность нервных центров при объёмной передаче сигнала : автореф. дис. ... д-ра биол. наук : 03.03.01 ; 03.03.06 / А. В. Сидоров ; Ин-т физиологии НАН Беларуси. – Минск, 2013. – 44 с.

Падручнікі, вучэбна-метадычныя матэрыялы:

Агапов, Е. П. Методы исследования в социальной работе : учеб. пособие / Е. П. Агапов. – 2-е изд. – М. : Дашков и К° ; Ростов н/Д : Наука-Спектр, 2013. – 223 с.

Амасович, Н. В. Моя семья : метод. рекомендации / Н. В. Амасович, Т. Г. Завадская. – Витебск : Витеб. гос. ун-т, 2013. – 27 с.

Экономика организации (предприятия) : метод. указания / Витеб. гос. технол. ун-т ; сост.: Л. И. Китаева, В. А. Пожарицкая. – Витебск : ВГТУ, 2014. – 57 с.

Архіўныя матэрыялы

Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь (НАРБ). – Ф. 4п. – Оп. 1. – Д. 4329. Л. 2. Подлинник.

Государственный архив Гродненской области (ГАГр). – Ф. 125. – Оп. 2. – Д. 223–228.

Дэпаніраваныя навуковыя працы

Кузнецов, Ю. С. Измерение скорости звука в холодильных расплавах / Ю. С. Кузнецов, Н. Н. Курбатов, Ю. Ф. Червинский ; Моск. хим.-технол. ун-т. – М., 1982. – 10 с. – Деп. в ИНИОН РАН 10.03.2005, № 59159.

Шибко, Н. Л. Методика обучения русскому языку как иностранному [Электронный ресурс] / Н. Л. Шибко ; Белорус. гос. ун-т. – Минск, 2011. – 1 электрон. опт. диск (CD-ROM). – Деп. в ГУ «БелИСА» 28.02.2011, № 3-Б2011.

Аглядная інфармацыя

Настоящее и будущее осушенных болот Беларуси / В. С. Аношко [и др.]. – Минск : Белорус. науч.-исслед. центр «Экология», 2005. – 45 с. – (Обзорная информация / М-во природ. ресурсов и охраны окружающей среды Респ. Беларусь, БелНИЦ «Экология»).

Каталогі

Каталог древесных растений основных коллекционных фондов Беларуси / Центр. ботан. сад НАН Беларуси ; сост.: И. М. Гаранович [и др.] ; науч. ред. В. В. Титок. – Минск : Право и экономика, 2013. – 133 с.

Серыяльныя выданні

Дыяспара. Культуралогія. Гісторыя : матэрыялы IV Міжнар. кангр. беларусістаў «Беларуская культура ў кантэксце культур еўрапейскіх краін», Мінск, 6–9 чэрв. 2005 г. / Міжнар. асац. беларусістаў [і інш.] ; пад рэд. А. Мальдзіса, А. Смаленчука. – Мінск : Голас Радзімы, 2006. – кн. 28 – 359 с.

Нехорошева, Л. Н. Инновационные системы современной экономики / Л. Н. Нехорошева, Н. И. Богдан. – Минск : Белорус. гос. экон. ун-т, 2003. – Вып. 9 : Экономика. – 209 с.

Эрингсон, Л. Тартуский университет в 1905 году / Л. Эрингсон ; редкол.: Г. Мосберг (отв. ред.) [и др.]. – Тарту : Тартус. гос. ун-т, 1957. – вып. 56. – 62 с.

Электронныя рэсурсы лакальнага доступу

Идеологическая и воспитательная работа в учреждениях высшего образования: традиции и инновации [Электронный ресурс] : материалы заоч. науч.-метод. конф., 15–17 мая 2013 г., в рамках XV Респ. выст. науч.-метод. лит., пед. опыта и творчества учащейся молодежи «Я – грамадзянін Беларусі» / Респ. ин-т высш. шк. – Минск : РИВШ, 2013. – 1 электрон. опт. диск (CD-ROM).

Сапегіана: книжное собрание рода Сапег [Электронный ресурс] = Сапегіяна: кнігазбор роду Сапегаў / Нац. б-ка Беларусі, Рос. нац. б-ка ; сост.: Л. Г. Кирюхина, К. В. Суша ; под науч. ред. Н. В. Николаева, Т. И. Роциной. – Минск : Нац. б-ка Беларусі, 2011. – 1 электрон. опт. диск (DVD-ROM).

Электронныя рэсурсы аддаленага доступу

Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.pravo.by>. – Дата доступа: 28.05.2019.

Национальный статистический комитет Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://belstat.gov.by/>. – Дата доступа: 28.05.2019.

Карты

Европа [Карты] : [полит.-адм. карта] : полит. устройство на 1 мая 2013. – 1 : 10 500 000, 105 км в 1 см. – М. : АГТ Геоцентр, 2013. – 1 к.

Минск [Карты] : пл. города / сост. и подгот. к печ. Респ. унитар. предприятием «Белкартография» в 2005 г. – Обновлена в 2012 г. – 1 : 80 000, 800 м в 1 см. – Минск : Белкартография, 2013. – 1 к.

Тэхнічныя рэгламенты

О безопасности оборудования, работающего под избыточным давлением : ТР ТС 032/2013 : принят 02.07.2013 : вступ. в силу 01.02.2014 / Евраз. экон. комис. – Минск : Экономэнерго, 2013. – 38 с.

Тэхнічныя кодэксы ўсталяванай практыкі

Здания и сооружения объектов нефтехимической и нефтеперерабатывающей промышленности. Противопожарные нормы проектирования = Будынкi і збудаваннi аб'ектаў нафтахімічнай і нафтаперапрацоўчай прамысловасці. Супрацьпажарныя нормы праектавання : ТКП 455-2012 (09100). – Введ. 01.04.13 (с отменой на территории РБ ВУПП-88). – Минск : Белнефтехим, 2013. – 38 с.

Стандарты

Промышленные каталоги. Общие требования = Прамысловыя каталогі. Агульныя патрабаваннi : ГОСТ 7.22-2003. – Взамен ГОСТ 7.22-80 ; введ. РБ 01.07.04. – Минск : Белорус. гос. ин-т стандартизации и сертификации, 2004. – 3 с. – (Система стандартов по информации, библиотечному и издательскому делу).

Узел крепления крановых рельсов к стальным подкрановым балкам. Технические условия : СТБ 2135-2010. – Введ. 01.07.11 (с отменой на территории РБ ГОСТ 24741-81). – Минск : Белорус. гос. ин-т стандартизации и сертификации, 2011. – 6 с.

Кіруючыя дакументы. Тэхніка-эканамічныя нарматывы і нормы

Государственная система стандартизации Республики Беларусь. Порядок проведения экспертизы стандартов : РД РБ 03180.53–2000 : введ. 01.09.00. – Минск : Госстандарт : Белорус. гос. ин-т стандартизации и сертификации, 2000. – 6 с.

Нормативы расхода ресурсов в натуральном выражении на реставрационно-восстановительные работы по материальным историко-культурным ценностям. Сб. 115. Реставрационные работы по озеленению и благоустройству территории, садов, парков = Нарматывы расхода рэсурсаў у натуральным выражэннi на рэстаўрацыйна-аднаўленчыя работы па матэрыяльных гісторыка-культурных каштоўнасцях. Зб. 115. Рэстаўрацыйныя работы па азеляненню і добраўпарадкаванню тэрыторыі, садоў, паркаў : НРР 8.03.5115-2012 : утв. М-вом архитектуры и стр-ва Респ. Беларусь 23.10.11 : введ. 01.01.12. – Минск : Минстройархитектуры, 2013. – 27 с.

Аўтарскія пасведчанні

Аспирационный счётчик ионов : а. с. SU 935780 / Б. Н. Блинов, А. В. Шолух. – Оpubл. 15.06.1982.

Карысныя мадэлі

Унифицированный тренажёр лётных экипажей летательных аппаратов : полез. модель RU 14689 / М. С. Данилов, Ю. А. Косарев, В. Ю. Луканичев, М. М. Сильвестров, В. В. Сомик. – Оpubл. 10.08.2000.

Заяўкі на вынаходства

Устройство для вычисления полиномиальных симметрических булевых функций : заявка ВУ 20120452 / В. П. Супрун. – Оpubл. 30.10.2012.

Патэнты на вынаходства

Способ определения содержания белка в семенах льна масличного : пат. ВУ 13275 / В. В. Титок, Л. В. Хотылева, Л. В. Корень, С. И. Вакула, В. Н. Леонтьев, Л. М. Шостак. – Оpubл. 30.06.2010.

Прэпрынты

Велесницкий, В. Ф. Конечные группы с заданными свойствами критических подгрупп / В. Ф. Велесницкий, В. Н. Семенчук. – Гомель : ГГУ, 2013. – 15 с. – (Препринт / Гомел. гос. ун-т ; № 2).

Картографирование структур белков и нуклеиновых кислот / И. В. Бедняков [и др.]. – Дубна : ОИЯИ, 2013. – 11 с. – (Препринт / Объед. ин-т ядер. исслед. ; P10-2012-138).

Прамысловыя каталогі, прэйскуранты

Открытое акционерное общество «Экзон» = Open joint-stock company «Ekzon» : кат. продукции. – [Б. м. : б. и., б. г.]. – 142 с.

Оптовые цены на редукторы и муфты соединительные : утв. Госкомцен Рос. Федерации 12.08.80 ; введ. в действие 01.01.82. – М. : Прейскурантиздат, 1981. – 60 с.

Прыклады апісання састаўных частак дакументаў

Састаўныя часткі кніг

Абросимова, М. А. Направления автоматизации / М. А. Абросимова // Информационные технологии в государственном и муниципальном управлении : учеб. пособие / М. А. Абросимова. – 2-е изд., стер. – М., 2013. – С. 44–46.

Бек, У. Перспектива космополитизма: социология второй эпохи модернити / У. Бек // Информационное общество: экономика, власть, культура : хрестоматия : в 2 т. / Новосиб. гос. техн. ун-т ; сост.: В. И. Игнатъев, Е. А. Салихова. – Новосибирск, 2004. – Т. 2. – С. 5–36.

Главы з кніг

Борхард, Ю. Восстановление производства / Ю. Борхард // Накопление капитала : пер. с нем. / Ю. Борхард ; под ред. Г. Б. Гермаидзе. – Изд. 2-е. – М., 2013. – Гл. 9. – С. 253–271.

Лемешевский, И. М. Экономическая безопасность Беларуси / И. М. Лемешевский // Национальная экономика Беларуси: основы стратегии

развития : курс лекций / И. М. Лемешевский. – Минск, 2012. – Гл. 18. – С. 523–540.

Асобныя творы ў зборах твораў, выбраных творах

Белинский, В. Г. Рассуждение / В. Г. Белинский // Полн. собр. соч. : в 13 т. – М., 1953. – Т. 1 : Статьи и рецензии. Художественные произведения, 1829–1835. – С. 15–17.

Гілевіч, Н. Сон у бяссоніцу / Н. Гілевіч // Зб. тв. : у 23 т. – Мінск, 2003. – Т. 1. – С. 382–383.

Артыкулы са зборнікаў

Божанов, П. В. Направления развития транспортного комплекса Беларуси / П. В. Божанов // Современные концепции развития транспорта и логистики в Республике Беларусь : сб. ст. / Ин-т бизнеса и менеджмента технологий Белорус. гос. ун-та ; сост.: В. В. Апанасович, А. Д. Молокович. – Минск, 2014. – С. 56–64.

Пухнарэвіч, Т. Індустрыяльны турызм у Беларусі / Т. Пухнарэвіч // Гуманітарызация і культура : зб. студэнц. навук. пр. / Брэсц. дзярж. ун-т ; рэдкал.: У. П. Люкевіч (старш.) [і інш.]. – Брэст, 2013. – С. 9–11.

Шаўроў, С. Рэформа зямельнага адміністравання ў Беларусі / С. Шаўроў // На шляху да эканамічнага росту: патэнцыял развіцця рынкавых інстытутаў у Беларусі : зб. арт. / рэд.-склад. У. Валетка. – Мінск, 2013. – С. 213–234.

Артыкулы з матэрыялаў канферэнцый, семінараў, тэзісаў дакладаў

Лукашевич, М. М. Текстуальный анализ. Алгоритм вычисления текстурных признаков / М. М. Лукашевич // Компьютерные системы и сети : материалы 48 науч. конф. аспирантов, магистрантов и студентов, Минск, 7–11 мая 2012 г. / Белорус. гос. ун-т информатики и радиоэлектроники ; редкол.: В. А. Прытков (гл. ред.) [и др.]. – Минск, 2012. – С. 12.

Мойсак, О. И. Концепции логистики в управлении материальными потоками / О. И. Мойсак // Наука – образованию, производству, экономике : материалы Девятой междунар. науч.-техн. конф., Минск, 27–29 янв. 2011 г. : в 4 т. / Белорус. нац. техн. ун-т ; редкол.: Б. М. Хрусталёв, Ф. А. Романюк, А. С. Калиниченко. – Минск, 2011. – Т. 2. – С. 278.

Сёмин, А. А. Проблемы квалификации преступлений с административной преюдицией / А. А. Сёмин // Проблемы борьбы с преступностью и подготовки кадров для органов внутренних дел Республики Беларусь : междунар. науч.-практ. конф., посвящ. Дню белорус. науки, Минск, 25 янв. 2008 г. : тез. докл. / Акад. М-ва внутр. дел Респ. Беларусь ; ред.: Н. И. Минич [и др.]. – Минск, 2008. – С. 263–264.

Артыкулы з даведачных выданняў

Аляхновіч, М. М. Электронны мікраскоп / М. М. Аляхновіч // Беларуская энцыклапедыя : у 18 т. / Беларус. Энцыкл. ; рэдкал.: Г. П. Пашкоў [і інш.]. – Мінск, 2004. – Т. 18, кн. 1. – С. 100.

Багадзяж, М. К. Радзівіл Альбрэхт Станіслаў / М. К. Багадзяж // Мысліцелі і асветнікі Беларусі, X–XIX стагоддзі : энцыкл. давед. / склад. Г. А. Маслыка ; гал. рэд. Б. І. Сачанка. – Мінск, 1995. – С. 277.

Водовозов, В. Социалистические партии / В. Водовозов // Энциклопедический словарь : [в 86 т.] / изд.: Ф. А. Брокгауз, И. А. Ефрон ; под ред. К. К. Арсеньева, О. О. Петрушевского. – СПб., 1900. – Т. 31 (61). – С. 35–62.

Артыкулы з часопісаў

Валатоўская, Н. А. Традыцыйны і сучасны вясельны абрад беларусаў і ўкраінцаў: агульнае і рознае ў сямейнай абраднасці славянскіх народаў / Н. А. Валатоўская // Нар. асвета. – 2013. – № 5. – С. 88–91.

Влияние магнитного поля на скорость ионной компоненты пучка частиц, образующихся при наносекундном вакуумном перекрытии диэлектриков / А. С. Гилев [и др.] // Изв. вузов. Физика. – 2012. – Т. 55, № 6. – С. 3–6.

Полоник, С. С. Теоретико-методологические основы обеспечения внешнеэкономической безопасности Республики Беларусь в условиях усиления международной конкуренции / С. С. Полоник, Э. В. Хоробрых, А. А. Литвинчук // Вестн. Полоц. гос. ун-та. Сер. Д, Экон. и юрид. науки. – 2013. – № 5. – С. 7–16.

Артыкулы з газет

Дубаневич, Л. Партизанский десант в Германию : [о комиссаре партизан. отряда А. Андрееве] / Л. Дубаневич // Белорус. лес. газ. – 2014. – 13 февр. – С. 10.

«Нацыянальную культуру нельга разумець спрошчана» : [Указам Кіраўн. дзяржавы А. Лукашэнкі прысуджаны пяць прэмій «За духоўнае адраджэнне»] / паводле паведамл. прэс-службы Прэзідэнта Рэсп. Беларусь // Культура. – 2014. – 11 студз. – С. 1, 2.

Артыкулы з выданняў, якія працягваюць выдавацца

Ерицов, А. М. Глобальные природные пожары / А. М. Ерицов // Сб. науч. тр. / НАН Беларуси, Ин-т леса. – Гомель, 2013. – Вып. 73 : Проблемы лесоведения и лесоводства. – С. 512–518.

Сільчанка, М. У. Праблемы тэорыі крыніц беларускага права / М. У. Сільчанка // Право и демократия : сб. науч. тр. / Белорус. гос. ун-т. – Минск, 2013. – Вып. 24. – С. 5–14.

Састаўныя часткі архіўных матэрыялаў

Об усилении использования научно-технических методов и средств в борьбе с преступностью : приказ М-ва внутр. дел СССР, 26 окт. 1948 г., № 454 // Архив Министерства внутренних дел Республики Беларусь. – Ф. 51. – Оп. 3. – Д. 14. – Л. 236.

Описание синагоги в г. Минске (план части здания синагоги 1896 г.) // Центральный исторический архив Москвы (ЦИАМ). – Ф. 454. – Оп. 3. – Д. 21. Л. 18–19.

Састаўныя часткі CD, DVD-ROM

Введенский, Л. И. Судьбы философии в России [Электронный ресурс] / Л. И. Введенский // История философии : собр. тр. крупнейших философов по истории философии. – М., 2002. – 1 электрон. опт. диск (CD-ROM).

Кирюхина, Л. Г. Национальная библиотека Беларуси как координационный и методический центр [Электронный ресурс] / Л. Г. Кирюхина, Л. А. Демешко // Публічныя бібліятэкі на пачатку ХХІ ст. : зб. арт. / Нац. б-ка Беларусі ; склад. В. А. Рынкевіч ; рэд.: М. Г. Алейнік, А. Я. Іванова. – Мінск, 2008. – 1 электрон. апт. дыск (CD-ROM).

Састаўныя часткі электронных рэсурсаў адаленага доступу

Жданухин, Д. Ю. Коллекторские агентства: основные черты деятельности, история появления и зарубежный опыт [Электронный ресурс] / Д. Ю. Жданухин // Юридическая Россия : Федер. правовой портал. – Режим доступа: <http://law.edu.ru/doc/document.asp?docID=1233648>. – Дата доступа: 22.06.2016.

Загорец, В. Демографический переход: понятие, этапы и социально-экономическое значение [Электронный ресурс] / В. Загорец // Журн. междунар. права и междунар. отношений. – 2013. – № 1. – Режим доступа: http://www.evolutio.info/images/journal/2013_1/2013_1_zaharets.pdf. – Дата доступа: 22.06.2016.

Прыклады апісання афіцыйных дакументаў

Канстытуцыі

Конституция Республики Беларусь : с изм. и доп., принятыми на респ. референдумах 24 нояб. 1996 г. и 17 окт. 2004 г. – Минск : Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь, 2016. – 62 с.

Конституция Российской Федерации : принята всенар. голосованием 12 дек. 1993 г. : офиц. текст : с изм. от 30 дек. 2008 г. – М. : Айрис-пресс, 2013. – 63 с.

Кодэксy

Кодекс внутреннего водного транспорта Российской Федерации [Электронный ресурс] : 7 марта 2001 г., № 24-ФЗ : принят Гос. Думой 7 февр. 2001 г. : одобр. Советом Федерации 22 февр. 2001 г. : в ред. Федер. закона от 09.03.2016 г. // КонсультантПлюс. Россия / ЗАО «Консультант Плюс». – М., 2016.

Кодекс Республики Беларусь о земле [Электронный ресурс] : 23 июля 2008 г., № 425-3 : принят Палатой представителей 17 июня 2008 г. : одобр. Советом Респ. 28 июня 2008 г. : в ред. Закона Респ. Беларусь от 31.12.2014 г. // ЭТАЛОН. Законодательство Республики Беларусь / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2016.

Дэкрэты, Указы

О Парке высоких технологий [Электронный ресурс] : Декрет Президента Респ. Беларусь, 22 сент. 2005 г., № 12 : в ред. Декрета Президента Респ. Беларусь от 03.11.2014 г. // ЭТАЛОН. Законодательство Республики Беларусь / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2016.

Об утверждении Директивы о стиле и методах работы Совета Министров Республики Беларусь по решению вопросов социально-экономического развития страны : Указ Президента Респ. Беларусь, 14 янв. 2000 г., № 18 // Нац. реестр правовых актов Респ. Беларусь. – 2000. – № 8. – 1/931.

Законы

Аб ратыфікацыі Пагаднення паміж Урадам Рэспублікі Беларусь і Урадам Кітайскай Народнай Рэспублікі аб паветраных зносінах : Закон Рэсп. Беларусь, 26 лют. 1997 г., № 22-3 // Ведамасці Нац. сходу Рэсп. Беларусь. – 1997. – № 16. – Арт. 297–298.

О защите прав потребителей : Закон Респ. Беларусь от 9 янв. 2002 г. № 90-3 : в ред. от 8 июля 2008 г. № 366-3 : с изм. и доп. от 2 мая 2012 г. № 353-3. – Минск : Амалфея, 2013. – 59 с.

Пастановы

О принятии в собственность Республики Беларусь имущества [Электронный ресурс] : постановление Совета Министров Респ. Беларусь, 18 февр. 2014 г., № 137 // Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь. – Режим доступа: <http://pravo.by/main.aspx?guid=12551&p0=C21400137&p1=1&p5=0>. – Дата доступа: 22.06.2016.

Об утверждении основных показателей развития лесного хозяйства на 2014 год [Электронный ресурс] : постановление Совета Министров Респ. Беларусь, 24 дек. 2013 г., № 1124 // ЭТАЛОН. Законодательство Республики Беларусь / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2016.

Канвенцыі, дагаворы, пагадненні, канцэпцыі

Конвенция Организации Объединённых Наций о договорах международной купли-продажи товаров [Электронный ресурс] : [заключена в г. Вене 11.04. 1980 г.] // КонсультантПлюс. Россия / ЗАО «Консультант Плюс». – М., 2016.

Договор о нераспространении ядерного оружия [Электронный ресурс] : одобр. резолюцией 2373 (XII) Генер. Ассамблеи, 12 июня 1968 г. // Организация Объединённых Наций. – Режим доступа: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/npt.shtml. – Дата доступа: 05.07.2016.

Соглашение между Правительством Республики Беларусь и Правительством Итальянской Республики о сотрудничестве в области образования [Электронный ресурс] : [заключено в г. Триесте 10.06.2011 г.] // КонсультантПлюс. Беларусь / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2016.

Концепция качества образования столичного региона на 2014–2018 годы (проект) / Ком. по образованию Мингорисполкома, Мин. гор. ин-т развития образования. – Минск : [б. и.], 2013. – 26 с.

Загады, рашэнні, распараджэнні

О ведении государственной статистики в 2016 году [Электронный ресурс] : приказ Нац. стат. ком. Респ. Беларусь, 17 дек. 2015 г., № 367 // Национальный статистический комитет Республики Беларусь. – Режим доступа: http://www.belstat.gov.by/upload-belstat/upload-belstat-pdf/prikaz-o_vedenii_sttastiki_22_2_2016.pdf. – Дата доступа: 22.06.2016.

О признании утратившими силу некоторых решений Минского областного исполнительного комитета [Электронный ресурс] : решение Мин. обл. исполн. ком., 11 нояб. 2011 г., № 1571 // ЭТАЛОН. Решения органов местного

управления и самоуправления / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2016.

О сроках исполнения документов [Электронный ресурс] : распоряжение Гос. ком. по стандартизации, метрологии и сертификации Респ. Беларусь, 19 сент. 1997 г., № 12р // КонсультантПлюс. Беларусь / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2016.

Палажэнні

Типовое положение о мобилизационных структурах [Электронный ресурс] : утв. постановлением Правительства Респ. Таджикистан, 30 марта 2013 г., № 145 // Законодательство стран СНГ / ООО «СоюзПравоИнформ». – Режим доступа: http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=60039. – Дата доступа: 21.06.2016.

Положение о порядке разработки, принятия, внесения изменений и отмены технического регламента Таможенного союза [Электронный ресурс] : [принято в г. Санкт-Петербурге 20.06.2012 г.] // КонсультантПлюс. Беларусь / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2016.

Пасланні, лісты

Лукашенко, А. Г. Обновление страны – путь к успеху и процветанию : послание Президента белорус. народу и Нац. собр., 19 апр. 2013 г. / А. Г. Лукашенко // Совет. Белоруссия. – 2013. – 20 апр. – С. 1–7.

О применении положений Указа Президента Республики Беларусь [Электронный ресурс] : письмо М-ва по налогам и сборам Респ. Беларусь, 20 нояб. 2013 г., № 2-2-12/422 // КонсультантПлюс. Беларусь / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2016.

Інструктыўна-нарматыўныя дакументы

Инструкция по делопроизводству в государственных органах, иных организациях : утв. М-вом юстиции Респ. Беларусь 19.01.09 : по состоянию на 22 апр. 2013 г. – Минск : Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь, 2013. – 109 с.

Инструкция по определению энтомологических показателей эпидемического сезона малярии : утв. М-вом здравоохранения Респ. Беларусь 02.05.13. – Минск : Респ. центр гигиены, эпидемиологии и обществ. здоровья, 2013. – 15 с.

Каментарыі да нарматыўна-прававых актаў

Воробей, Г. А. Комментарий к изменениям и дополнениям, внесённым в Бюджетный кодекс Республики Беларусь Законом Республики Беларусь от 15 октября 2010 г. № 175-З / Г. А. Воробей. – Минск : Амалфея, 2012. – 96 с.

Привалов, И. Комментарий к постановлению Министерства финансов Республики Беларусь от 6 мая 2013 г. № 27 / И. Привалов // Консультант бухгалтера. – 2013. – № 9. – С. 17–23.

КАРОТКІ РУСКА-БЕЛАРУСКІ ТЭРМІНАЛАГІЧНЫ СЛОЎНІК

А

Агентский – агенцкі

Агентство по купле-продаже иностранной валюты – агенцтва па куплі-продажы замежнай валюты

Аккредитив – акрэдытыў

Акциз – акцыз

Анализ качества продукции – аналіз якасці прадукцыі

Аннулирование – ануляванне

Апеллировать – апеляваць

Арендодатель – арэндадаўца

Аттестация – атэстацыя

Аукционист – аўкцыяніст

Б

Базар – рынак, базар, кірмаш

Банковские услуги – банкаўскія паслугі

Банкрот – банкрут

Барышник – перакупшчык, гандляр

Безвозмездно – бязвыплатна, дармова

Безналичный (расчёт) – безнаяўны (разлік)

Безработица – беспрацоўе

Безрасчётный – неашчадны

Безрезультатный – безвыніковы

Безубыточность – бясстратнасць, няўтратнасць

Бесхозяйственный – безгаспадарчы

Биеннале (бьеннале) – біенале (б'енале)

Биржа труда – біржа працы

Благо – даброты

Благоприятные условия – спрыяльныя ўмовы

Благоприятствовать – спрыяць

Благосостояние – дабрабыт

Блицролик – бліцролік

Бойкотировать – байкатаваць

Бонусные скидки – бонусныя зніжкі (скідкі)

Брендинг – брэндынг

Брифинг – брыфінг

Бросать жребий – кідаць жэрабя

Бросовой (демпинговый) экспорт – стратны (дэмпінгавы) экспарт

Бывший – былы

Бюджет – бюджэт

В

В виде исключения – як выключэнне

Ведомство по вопросам оплаты труда – ведамства па пытаннях аплаты працы

Вексель – вэксаль

Веритель – давернік

Взимание – збіранне, спагнанне

Взятка – хабар

Видеореклама – відэарэклама

Визитная карточка (визитка) – візітная картка (візітка), візітоўка

Вице-президент – віцэ-прэзідэнт

Вкладчик – укладчык

Влияние – уплыў

Внедрение – укараненне

Внедряют – укараняць

Внепроизводственный – пазавытворчы

Внешнеторговый – знешнегандлёвы

Вовлечение в потребление – далучэнне да спажывання

Возглавлять – узначальваць

Возмещение – пакрыццё

Возможность – магчымасць

Вознаграждение – узнагарода

Взросший (спрос) – узрослы (попыт)

Волокита – цяганіна

Воплощение – увасабленне

Воспроизводство – узнаўленне

Воссоздание – узнаўленне, аднаўленне

Восстановительный – аднаўленчы

Восстановление – аднаўленне

(В) отношении – у адносінах

Вразвес (*прост.*) – на вагу

(В) розницу; враздробь (*прост.*) – у розніцу; ураздроб (*разм.*)

Всемирный банк – Сусветны банк

Вскрыть – выявіць

Вследствие – з прычыны (*чаго*), праз (*што*)

Вспомогательный – дапаможны

Вторичный доход – другасны даход (прыбытак)

Втридорого (*разг.*) – вельмі (надта) дорага

Выгодный контракт – выгадны кантракт

Выполнение – выкананне

Выпускаемая продукция – выпускаемая прадукцыя

Выручка – выручка, угандляваныя грошы

Высокий уровень работоспособности – высокі ўзровень працаздольнасці

Высокооплачиваемый – високааплатны
Высокопроизводительный – високапрадукцыйны
Вычисление (исчисление) – вылічэнне
Вычислительный центр – вылічальны цэнтр

Г

Гарантирование – гарантаванне
Гарантия производства – гарантыя вытворчасці
Генеральный подрядчик – генеральны падрадчык
Гибкий – гібкі, гнуткі
Глава учётного аппарата – кіраўнік апарату ўліку
Главбух – галоўбух
Годичный – гадавы
Годный – прыгодны, прыдатны
Горячая дискуссия – гарачая дыскусія
Государственно-административная деятельность – дзяржаўна-адміністрацыйная дзейнасць
Гражданский – грамадзянскі

Д

Датировать – датаваць
Движимость – рухомая маёмасць; рухомасць
Двойная запись – падвойны запіс
Двусторонний обмен – двухбаковы абмен
Дебитор – дэбітор
Дебиторская задолженность – дэбіторская запазычанасць (завінавачанасць)
Девальвация – дэвальвацыя
Дееспособность – дзеяздольнасць
Действующее лицо – дзеючая (дзейная) асоба
Деловая активность – дзелавая актыўнасць
Деловой визит – дзелавы візіт
Деловые бумаги – справавыя паперы
Делопроизводство – справаводства
Демпинг – дэмпінг
Денежная ссуда – грашова пазыка
Денежное обращение – грашовае абарачэнне (абарот)
Денежное пособие – грашова дапамога
Деноминация – дэнамінацыя
Депозит – дэпазіт
Депонент – дэпанент
Держатель акций – трымальнік акцый
Дешевизна – таннасць
Деятельность в области прогнозирования – дзейнасць у галіне прагназавання

Дивиденд – дывідэнд
Дилер – дылер
Дилетантство – дылетанцтва
Директ-маркетинг – дырэкт-маркетынг
Длительность – працягласць
Добротность – дыхтоўнасць (абл.)
Довести до банкротства – давесці да банкруцтва
Договор – дагавор, дамова
Договорная цена – дагаворная цана
Доджер – доджар
Долговое обязательство – пазыковае (даўгавое) абавязацельства
Долгосрочный – доўгатэрміновы
Должность – пасада
Дополнительное ассигнование – дадатковае асігнаванне
Дополнительные льготы – дадатковыя льготы
Допустимый предел – дапушчальная мяжа
Достижение цели – дасягненне мэты
Достоинство – вартасць
Досуг – вольны час
Дотация – датацыя
Доход – даход, прыбытак
Дочерняя компания – даччыная кампанія

Е

Евродоллары – еўрадоллары
Еврооблигация – еўрааблігацыя
Единовременное пособие – аднаразовая дапамога
Единоначалие – адзіначалле
Ежегодно – штогод
Ежегодный – штогадовы
Ежедневный – штодзённы
Ежеквартальный – штоквартальны
Естественная убыль – натуральная страта

Ж

Жалоба – скарга
Жалобщик – скаржнік
Желаемое – жаданае
Жертва – ахвяра
Жизненный цикл товара – жыццёвы цикл тавару
Жиро – жыра
Журнал – часопіс (перыядычнае выданне); журнал

З

Заведующий складом – загадчык склада

Заверенный документ – засведчаны, завераны дакумент.

Зависимость – залежнасць

Задаток – задатак

Заём – пазыка

Заимодавец – пазыкадаўца

Заказ – заказ, замова

Закрывать счета – закрыць рахункі

Заместитель – намеснік

Запрет – забарона

Заработная плата (зарплата), заработок – заработная плата (зарплата), заработок, заробак (*разм.*)

Заседание совета руководителей – пасяджэнне савета (рады) кіраўнікоў

Затраты – затраты, выдаткі

Защита – абарона

Знак сертификации – знак сертыфікацыі

Значительное количество – значная колькасць

И

Играть на бирже – гуляць на біржы

Избыток – лішак.

Извещение (авизо) – паведамленне (авіза)

Извлекать пользу – атрымліваць карысць

Изготовление (*производство*) – выраб (*вытворчасць*)

Изделие (*продукт, производство*) – вырабы (*нераважна мн. л.*), выраб (*вырабленыя рэчы, прадукт працы*)

Издержки – выдаткі

Износ – знос, зношванне

Изобилие (достаток) – багацце, дастатак

Изобретение – вынаходніцтва, вынаходства

Изъятие из обращения – зняцце з абарачэння

Изымать – знімаць, выключаць, забіраць

Имеющийся спрос – наяўны попыт

Имущество – маёмасць

Индоссамент – індасамент

Иностранное предприятие – замежнае прадпрыемства

Интерактивная реклама – інтэрактыўная рэклама

Информация – інфармацыя

Искусное изделие – майстэрскі выраб

Исполнительный – выканаўчы

Использование – выкарыстанне

Испытание – выпрабаванне

Исследование рынка – даследаванне рынку

Истец – ісцец

Источник доходов – крыніца даходаў (прыбытку)

К

Казна – казна (грошы), скарб (маёмасць)

Качество – якасць

Клиринг – клірынг

Ключевые позиции – ключавыя пазіцыі

Колебание цен – хістанне цэнаў

Колесо маркетинга – кола маркетынгу

Количество – колькасць

Коммерческий – камерцыйны

Коммершале – камершале

Коммивояжёр – коміваяжор

Компаньон – кампаньён

Конкуренция – канкурэнцыя

Коносамент – канасамент

Контракт – кантракт

Контролировать – кантраляваць

Контрпредложение – кантрпрапанова

Косвенный – ускосны

Котировка – каціроўка

Кругооборот – кругаабарот, кругааварот

Крупный – буйны

Куртаж – куртаж

Л

Лавка – крама

Лицензирование – ліцэнзаванне

Личная собственность – асабістая ўласнасць

Личное дело – асабістая справа

Лоббизм – лабізм

Лотерея – латарэя

Льгота – ільгота (*пасля зычных*), льгота (*пасля галосных*)

М

Магазин – магазін, крама

Маркетинговые коммуникации – маркетынгавыя камунікацыі

Мастер – майстар

Масштаб цен – маштаб цэнаў

Материально ответственное лицо – матэрыяльна адказная асоба

Мегамаркетинг – мегамаркетинг

Международные счётные единицы – міжнародныя падліковыя адзінкі

Межотраслевой – міжгаліновы

Межхозяйственный – міжгаспадарчы
Мелкий чиновник – дробны чыноўнік
Местное (кустарное) производство – мясцовая (саматужная) вытворчасць
Мировой – сусветны
Младший компаньон – малодшы кампаньён
Модератор – мадэратар
Мошенничество – ашуканства, махлярства
Мощность – магутнасць

Н

Наблюдатель – наглядальнік
Надбавка – надбаўка
Надлежащий – належны, адпаведны
Наёмный рабочий – наёмны рабочы, найміт (*устар.*)
Назначенное лицо – прызначаная асоба
Наказание – пакаранне
Накопительные документы – накапляльныя (намнажальныя) дакументы
Накопление капитала – накапленне (назапашванне) капіталу
Наличность – наяўнасць, гатоўка, наяўныя грошы
Наличный расчёт – наяўны разлік
Налоговая скидка – падатковая зніжка (скідка)
Налоговое ведомство – падатковае ведамства
Налогообложение – падаткаабкладанне
Наложный платёж – накладная плата
Наниматель – наймальнік
Наносит ущерб (урон) – наносіць урон (страту)
Направление (*документ*) – накіраванне (*дакумент*)
Наследство – спадчына
Насыщенный – насычаны
Начислять – налічваць
Недостаток – недахоп, нястача, брак
Недостаточное употребление – недастатковае спажыванне
Независимый участник – незалежны ўдзельнік
Неофициальная беседа – неафіцыйная размова (гутарка)
Непредвиденный случай – непрадбачаны выпадак
Нетто – нета
Не удовлетворяющий спросу населения – не задавальняльны попыту насельніцтва
Неукоснительно – няўхільна
Носитель данных – носьбіт даных
Нужда – патрэба

О

Обеспечение – забяспячэнне

Обнаружить – выявіць
Обобществление – абагуленне, аграмаджанне
Оборотные средства – абаротныя сродкі
Оборудование – абсталяванне
Обоснование эффективности – абгрунтаванне эфектыўнасці
Обратимость валюты – абарачальнасць валюты
Обратиться к собранию – звярнуцца да сходу
Общение – зносіны
Общественный (социальный) успех – грамадскі (сацыяльны) поспех
Общество (*компания*) – таварыства (*кампанія*)
Обязательство – абавязацельства
Односторонний – аднабаков
Оживлённая конкуренция – ажыўленая канкурэнцыя
Окончательная цена – канчатковая цана
Окупаемость – акупнасць
Опись – вопіс
Определённый – пэўны
Опросный лист – апытальны ліст
Оптом – оптам
Опыт (эксперимент) – дослед (эксперымент)
Опыт эксплуатации – вопыт (досвед) эксплуатацыі
Основательный – грунтоўны
Остаток – рэшта
Осуществить руководство – ажыццявіць кіраўніцтва
Ответный – у адказ
Отрасль – галіна
Отрицательные последствия – адмоўныя вынікі
Отчёт – справаздача
Отчисления – адлічэнні
Оферта – аферта
Охрана здоровья – ахова здароўя

П

Паблик-рилейшнз – паблік-рылэйшнз
Паблисители – паблісіці
Партия изделий – партыя вырабаў
Первоочередная цель – першачарговая мэта
Переименовывать фирму – пераймяноўваць фірму
Перераспределение – пераразмеркаванне
Перерасход – перарасход, перавыдатак
Перерасчёт – пераразлік
Платёж – плацеж, выплата
Повременная оплата – пачасовая аплата
Повышение жизненного уровня – павышэнне жыццёвага ўзроўню

Поглощение – паглыннанне
 Поддерживать преимущество перед конкурентами – падтрымліваць перавагу перад канкурэнтамі
 Подлинный – сапраўдны, аўтэнтычны, арыгінальны
 Подразделение – падраздзяленне
 Подчинить – падпарадкаваць, падначаліць
 Поимённое голосование – пайменнае галасаванне
 Показатель – паказчык
 Покровитель – апякун
 Полномочия – паўнамоцтвы
 Положительный – станоўчы
 Получать заём – атрымліваць пазыку
 Поместить объявление – змясціць аб’яву
 Помощник (ассистент) – памочнік (асістэнт)
 Поощрительная премия – заахвочвальная прэмія
 Поощрять – заахвочваць
 Поприще – поле дзейнасці
 Поручение – даручэнне
 Поручитель – паручыцель
 Посетитель – наведвальнік
 Последствие – вынік, наступства
 Пособие – дапамога
 Постановление – пастанова
 Постоянные издержки – пастаянныя (нязменныя) выдаткі
 Постфактум – пастфактум
 Потери – страты
 Потребительские товары – спажывецкія тавары
 Потребляемый – спажываны
 Пошлинный – пошлінны
 Предел цены – мяжа цаны
 Предложение – прапанова (прапанаванне)
 Предоставить скидку – даць зніжку (скідку)
 Предотвратить – прадухіліць
 Предполагаемый – які (што) маецца (мае) быць, які (што) маецца на ўвазе;
 меркаваны
 Предприимчивость – прадпрымальнасць, прадпрыемлінасць
 Предприниматель – прадпрымальнік, прадпрыемец
 Предприятие – прадпрыемства
 Председатель – старшыня
 Предусмотренный – прадугледжаны, прадбачаны
 Преимущество – перавага
 Премировать – прэміраваць
 Препятствие – перашкода
 Пресс-кит – прэс-кіт

Прибыль – прыбытак
Привлечь – прыцягнуць
Признательность – удзячнасць
Приказ – загад
Прикладной – прыкладны, ужытковы
Принудительная ликвидация – прымусовая ліквідацыя
Приобретать – набываць, купляць
Причитающаяся сумма – належная сума
Проверить отчётность – праверыць справаздачнасць
Проверка исполнения – праверка выканання
Продажа – продаж
Продвигаться по службе – прасоўвацца, рухацца па службе
Продовольствие – харчаванне, харчы (харч), прадукты
Производительность – прадукцыйнасць
Производство – вытворчасць
Промоушн – прамоўшн
Промышленность – прамысловасць
Проситель – просьбіт
Профессиональный – прафесіянальны, прафесійны
Процент – працэнт (адсотак)

Р

Работа по найму – праца па найме
Рабочий механизм – рабочы механізм
Разгосударствление – раздзяржаўленне
Разделение труда – падзел працы
Размер – памер, велічыня
Размер зарплаты – велічыня зарплаты
Разнообразный – разнастайны
Разрешение – дазвол
Распределение доходов – размеркаванне даходаў (прыбыткаў)
Распространить – распаўсюдзіць, пашырыць
Расторгать договор – касаваць дагавор (дамову)
Расход – расход, выдатак
Расценки – расцэнкі
Расчёт – разлік
Результат – вынік
Реклама в интернете – рэклама ў інтэрнэце
Рекламодатель – рэкламадаўца
Ремесло – рамяство
Репутация – рэпутацыя
Решающий голос – голас, які (што) рашае; голас, які (што) вырашае;
рашаючы (вырашальны) голас
Риск – рызыка

Рисковать – рызыкаваць
Ростовщик – ліхвяр
Руководитель – кіраўнік
Ручательство – парука
Рынок – рынак
Рыночный – рыначны, рынкавы
Ряд – рад; шэраг

С

Самоуправляющийся – самакіравальны
Сберегательная книжка – ашчадная кніжка
Световая реклама – светлавая рэклама
Свидетельство (*показание; документ*) – сведчанне (*паказанне*); пасведчанне
(*дакумент*)
Свойство – уласцівасць
Сдача – здача, рэшта
Сделать карьеру – зрабіць кар’еру
Сделка – здзелка (гешэфт, угода)
Себестоимость – сабекошт
Скидка – зніжка, скідка
Следовательно – такім чынам, значыць
Следствие – вывад, вынік
Служащий – служачы, службовец
Смета – каштарыс
Сметная стоимость – каштарысная вартасць
Снабженец – забеспячэнец, дастаўшчык
Снабжение – забеспячэнне, дастаўка
Снижать цену (налог) – зніжаць цану (падатак)
Сноровка – спрыт
Собеседник – суразмоўца
Собрание – сход
Собственность – уласнасць
Собственный капитал – уласны капітал
Совершенный – дасканалы
Совершить – здзейсніць
Совет директоров – Совет (Рада) дырэктараў
Совещание – нарада
Совещательный голос – дарадчы голас
Совместное предприятие – сумеснае прадпрыемства
Совместный – сумесны
Совокупный – сукупны
Современный тип руководителя – сучасны тып кіраўніка
Согласованность – узгодненасць
Соглашение о финансировании – пагадненне аб фінансаванні
Содержательность работы – змястоўнасць працы

Создание – стварэнне
Создать себе имя – стварыць сабе імя
Сокрытие – утойванне
Состязаться – спаборнічаць
Соучастие – саўдзел
Спичрайтер – спічрайтар
Способный – здольны
Способствовать – спрыяць, садзейнічаць
Спрос – попыт
Среда – асяроддзе, асяродак
Средства – сродкі
Срок – тэрмін
Срочный – тэрміновы (спешны, неадкладны)
Ссуда – пазыка
Старший управляющий – старшы кіраўнік
Стоимостная база цен – вартасная база цэнаў
Стоимость – вартасць, кошт
Стоимость инвестиционных мероприятий – вартасць інвестыцыйных
мерапрыемстваў
Страховщик – страхоўшчык
Существенный – істотны
Счёт – рахунак
Счёт издержек – рахунак выдаткаў
Сырьё – сыравіна

Т

Таможня – мытня
Текущий год – бягучы (гэты) год
Теневой – ценявы
Товар – тавар
Товарищество, общество (*арганізацыя*) – таварыства (*арганізацыя*)
Толчок – штуршок
Торговля – гандаль
Торговый – гандлёвы
Точно – дакладна
Точный – дакладны
Требование – патрабаванне
Триеннале – трыенале
Трудоёмкость – працаёмкасць
Трудоустройство – працаўладкаванне

У

Убедительный аргумент – пераканаўчы аргумент
Убыток – страта
Убыточность – стратнасць

Удержания из зарплаты – вылічэнні (утрымання) з зарплаты
Удержанный – вылічаны (утрыманы)
Удешевление – патаненне
Удобный – зручны
Умение спорить – уменне весці спрэчку
Умственный труд – разумовая праца
Уполномоченный агент – упаўнаважаны агент
Употребление – ужытак (ужыванне)
Управление – кіраванне (*дзеянне*); упраўленне (*установа*)
Управление имуществом – упраўленне маёмасцю
Управление кадрами – упраўленне кадраў
Управление по сбыту – упраўленне па збыце
Управленческая деятельность – кіраўніцкая дзейнасць
Управленческий – кіраўніцкі
Управляющий – кіраўнік
Управляющий делами – кіраўнік спраў
Упразднение должности – скасаванне (ліквідаванне) пасады
Усилие – намаганне
Условия поставки – умовы пастаўкі
Устав – статут
Устав акционерной компании – статут акцыянернай кампаніі
Утверждение повестки дня – зацвярджэнне парадку дня
Участник – удзельнік
Учёт – улік
Учредитель – заснавальнік, фундатар
Учреждение – установа

Ф

Фактически – фактычна
Фактор – фактар, чыннік
Филиал – філіял
Финансирование – фінансаванне
Финансовая выгода – фінансавая выгада
Финансовая смета – фінансавы каштарыс

Х

Хозяин – гаспадар
Хозяйство – гаспадарка
Хранение – захаванне
Хранилище – сховішча
Хранитель – захавальнік

Ц

Целевой – мэтавы
Целесообразность – мэтазгоднасць

Цель – мэта

Ценные бумаги – каштоўныя паперы

Ценообразование – цэнаўтварэнне

Цепочка подчинения – ланцужок падначалення

Цивилизованный – цывілізаваны

Ч

Частный капитал – прыватны капітал

Чрезвычайное положение – надзвычайнае становішча

Э

Экономическая основа – эканамічная аснова

Экономический подъём – эканамічны ўздым

Эффективное снабжение – эфектыўнае забеспячэнне

Я

Ярмарка – кірмаш

Ярмарочный – кірмашовы

ЛІТАРАТУРА

Асноўная

1. Абабурка, М. В. Культура беларускай мовы / М. В. Абабурка. – Мінск : Выш. шк., 1994. – 122 с.
2. Асіпчук, А. М. Беларуская мова. Прафесійная лексіка : дапаможнік / А. М. Асіпчук, В. В. Маршэўская, А. С. Садоўская. – Гродна : Гродзен. дзярж. ун-т, 2008. – 272 с.
3. Беларуская мова : вучэб. дапам. / Э. Д. Блінава [і інш.] ; пад рэд. М. С. Яўневіча. – Мінск : Выш. шк., 1991. – 351 с.
4. Беларуская мова: гістарычныя этапы фарміравання і развіцця. Лексікалогія. Лексікаграфія. Культура прафесійнага маўлення : метады ўказанні / склад.: В. В. Рагаўцова, Л. У. Пікула, В. В. Курган. – Брэст : Брэсц. дзярж. тэхн. ун-т, 2012. – 63 с.
5. Беларуская мова (прафесійная лексіка) : вучэб.-метады. комплекс / Брэсц. дзярж. ун-т ; склад.: Т. А. Кісель, Н. Р. Якубук. – Брэст : БрДУ, 2018. – 99 с.
6. Беларуская мова (прафесійная лексіка) : вучэб.-метады. комплекс / Мін. ін-т кіравання ; склад. Л. І. Шпакоўская. – Мінск : МІК, 2009. – 245 с.
7. Беларуская мова: прафесійная лексіка : вучэб.-метады. рэкамендацыі / Брэсц. дзярж. тэхн. ун-т ; склад. Я. Р. Самуйлік. – Брэст : Брэсц. дзярж. тэхн. ун-т, 2012. – 43 с.
8. Беларуская мова. Прафесійная лексіка. Прыродазнаўства : вучэб. дапам. / М. Р. Прыгодзіч [і інш.] ; пад. рэд. М. Р. Прыгодзіча, У. І. Куліковіча. – Мінск : Рэсп. ін-т выш. шк., 2015. – 260 с.
9. Беларуская мова. Прафесійная лексіка. Сацыяльна-гуманітарныя навукі : вучэб. дапам. / М. Р. Прыгодзіч [і інш.] ; пад. рэд. М. Р. Прыгодзіча, У. І. Куліковіча. – Мінск : Рэсп. ін-т выш. шк., 2015. – 258 с.
10. Беларуская мова: Фанетыка. Арфаэпія. Графіка. Арфаграфія. Лексікалогія. Лексікаграфія. Фразеалогія. Марфемная будова слова. Словаўтварэнне. Марфалогія. Сінтаксіс. Пунктуацыя : вучэб. дапам. / Г. Ф. Андарала [і інш.] ; пад агул. рэд. Л. М. Грыгор'евай. – Мінск : Выш. шк., 1994. – 367 с.
11. Беларускі правапіс : вучэб. дапам. / І. Л. Бурак [і інш.] ; пад навук. рэд. Д. В. Дзятко. – Мінск : Беларус. дзярж. пед. ун-т, 2010. – 212 с.
12. Блінава, Э. Д. Беларуская дыялекталогія : вучэб. дапам. / Э. Д. Блінава, Е. С. Мяцельская. – 2-е выд., дапрац. і дап. – Мінск : Выш. шк., 1980. – 304 с.
13. Бордович, А. М. Сопоставительный курс русского и белорусского языков : учеб. пособие / А. М. Бордович, А. А. Гируцкий, Л. В. Чернышова. – Минск : Універсітэцкае, 1999. – 223 с.
14. Вялюга, С. А. Беларуская мова (прафесійная лексіка) : вучэб.-метады. комплекс / С. А. Вялюга, А. І. Зянько. – Наваполацк : Полац. дзярж. ун-т, 2011. – 263 с.

15. Губкіна, А. В. Беларуская мова. Эканамічная лексіка : вучэб. дапам. / А. В. Губкіна, В. А. Зразікава. – Мінск : Изд-во Гревцова, 2009. – 199 с.
16. Зразікава, В. А. Беларуская мова. Прафесійная лексіка для эканамістаў : вучэб. дапам. / В. А. Зразікава, А. В. Губкіна. – Мінск : Выш. шк., 2016. – 383 с.
17. Кароткая граматыка беларускай мовы : у 2 ч. / НАН Беларусі, Ін-т мовазнаўства ; навук. рэд. А. А. Лукашанец. – Мінск : Беларус. навука, 2007. – Ч. 1 : Фаналогія. Марфаналогія. Марфалогія. – 351 с.
18. Каценка, А. В. Беларуская мова (прафесійная лексіка) : вучэб.-метадапам. / А. В. Каценка, В. К. Мароз. – Мінск : Акад. М-ва ўнутр. спраў Рэсп. Беларусь, 2016. – 106 с.
19. Клундук, С. С. Беларуская мова: усе складаныя тэмы: тэорыя і практыкаванні / С. С. Клундук, Н. Р. Якубук. – Мінск : Аверсэв, 2010. – 112 с.
20. Красней, В. П. Практыкум па гісторыі беларускай літаратурнай мовы : вучэб. дапам. / В. П. Красней, Л. М. Шакун. – 2-е выд., дапрац. – Мінск : Універсітэцкае, 1986. – 208 с.
21. Крывіцкі, А. А. Дыялекталогія беларускай мовы : дапаможнік / А. А. Крывіцкі. – Мінск : Выш. шк., 2003. – 293 с.
22. Куліковіч, У. І. Новае ў беларускай арфаграфіі: правілы, заданні, тэсты, даведачны матэрыял / У. І. Куліковіч ; пад рэд. М. Р. Прыгодзіча. – 3-е выд., дап. – Мінск : Новое знанне, 2010. – 126 с.
23. Куліковіч, У. І. Сучасная беларуская арфаграфія: правілы, трэніровачныя заданні, кантрольныя работы, заліковыя тэсты, даведкі : вучэб. дапам. / У. І. Куліковіч. – Мінск : Новое знанне, 2011. – 506 с.
24. Культура маўлення : вучэб.-метада. комплекс : у 2 ч. / Брэсц. дзярж. ун-т ; склад.: Т. А. Кісель, С. С. Клундук, Н. Р. Якубук. – Брэст : БрДУ, 2013. – Ч. 1. – 102 с.
25. Курдзека, Ж. П. Афіцыйна-справавы стыль і яго асаблівасці : вучэб.-метада. дапам. / Ж. П. Курдзека, Ю. У. Баўшына. – Віцебск : Віцеб. дзярж. акад. ветэрынар. медыцыны, 2017. – 31 с.
26. Лапкоўская, А. М. Беларуская мова (прафесійная лексіка) : вучэб. дапам. / А. М. Лапкоўская. – Гродна : Гродзен. дзярж. ун-т, 2009. – 271 с.
27. Леванцэвіч, Л. В. Гісторыя беларускай літаратурнай мовы : вучэб. дапам. / Л. В. Леванцэвіч. – Мінск : РІВШ, 2020. – 192 с.
28. Лепешаў, І. Я. Практыкум па беларускай мове : вучэб. дапам. / І. Я. Лепешаў, Г. М. Малажай, К. М. Панюціч. – Мінск : Універсітэцкае, 2001. – 320 с.
29. Ляшчынская, В. А. Беларуская мова. Тэрміналагічная лексіка : вучэб. дапам. / В. А. Ляшчынская. – Мінск : Рэсп. ін-т выш. шк. Беларус. дзярж. ун-та, 2001. – 255 с.
30. Ляшчынская, В. А. Студэнту аб мове: прафесійная лексіка : вучэб. дапам. / В. А. Ляшчынская. – Мінск : ІВЦ Мінфіна, 2003. – 243 с.
31. Маршэўская, В. В. Беларуская мова. Прафесійная лексіка : вучэб. дапам. / В. В. Маршэўская. – Гродна : Гродзен. дзярж. ун-т, 2003. – 274 с.

32. Мяцельская, Е. С. Беларуская дыялекталогія : практыкум : вучэб. дапам. / Е. С. Мяцельская, Э. Д. Блінава. – Мінск : Выш. шк., 1991. – 287 с.

33. Правілы беларускай арфаграфіі і пунктуацыі : Закон Рэсп. Беларусь, 23 ліп. 2008 г., № 420-З. – Мінск : Нац. цэнтр прававой інфарм. Рэсп. Беларусь, 2008. – 143 с.

34. Практыкум па беларускай мове : вучэб. дапам. / М. М. Аляхновіч [і інш.] ; пад агул. рэд. Г. М. Малажай. – Мінск : Выш. шк., 1993. – 329 с.

35. Савко, И. Э. Русский язык. От фонетики до текста : пособие / И. Э. Савко. – 2-е изд. испр. и доп. – Минск : Харвест, 2010. – 526 с.

36. Самуйлік, Я. Р. Адметнасці ўжывання назоўніка ў тэрміналогіі [Электронны рэсурс] / Я. Р. Самуйлік // Беларускае слова: тэрміналогія і тэрміназнаўства : зб. арт. па матэрыялах навук. чытанняў, прысвеч. 70-годдзю з дня нараджэння прафесара Л. А. Антанюк, Мінск, 26 крас. 2019 г. / Беларус. дярж. ун-т, Акад. кіравання пры Прэзідэнце Рэсп. Беларусь, НАН Беларусі, Ін-т мовазнаўства ; рэдкал.: М. І. Свістунова (адк. рэд.) [і інш.] ; пад агул. рэд. М. Р. Прыгодзіча. – Мінск, 2020. – Рэжым доступу: <https://elib.bsu.by/bitstream/123456789/242195/1/Беларускае%20слова%20тэрміналогія%20і%20тэрміназнаўства.pdf>. – Дата доступу: 05.12.2021.

37. Самуйлік, Я. Р. Адметнасці ўжывання прыметніка ў тэрміналогіі / Я. Р. Самуйлік // Аспекты преподавания профессиональной лексики : сб. науч. ст. / Брест. гос. техн. ун-т, Брест. гос. ун-т ; редкол.: Я. Г. Самуйлик, Н. Л. Макаренко ; под ред. Н. Л. Макаренко. – Брест, 2013. – С. 105–109.

38. Самуйлік, Я. Р. Асаблівасці словаўтварэння беларускай тэрміналогіі / Я. Р. Самуйлік // Теория и практика обучения русскому языку как иностранному и другим лингвистическим дисциплинам в высшей школе : сб. науч. ст. / Брест. гос. ун-т, Брест. гос. техн. ун-т ; редкол.: Л. А. Годуйко, Т. М. Лянцевич ; под общ. ред. О. Б. Переход. – Брест, 2017. – С. 105–115.

39. Самуйлік, Я. Р. Асаблівасці ўжывання дзеепрыметнікаў ў беларускай мове / Я. Р. Самуйлік // Коммуникативное пространство и информационное поле в языке и речевой деятельности : сб. материалов Респ. науч.-практ. конф., Брест, 25 марта 2021 г. / Брест. гос. ун-т ; науч. ред. Г. М. Концевая. – Брест, 2021. – С. 98–104.

40. Самуйлик, Я. Г. Лингвистическая интерференция и особенности преподавания РКИ в техническом вузе [Электронный ресурс] / Я. Г. Самуйлик // Теория и практика обучения русскому языку как иностранному и другим лингвистическим дисциплинам в высшей школе : электрон. сб. науч. ст. / Брест. гос. ун-т, Брест. гос. техн. ун-т ; редкол.: Т. М. Лянцевич, О. Б. Переход ; под общ. ред. О. Б. Переход. – Брест, 2020. – Режим доступа: <http://lib.brsu.by/node/1822>. – Дата доступа: 05.12.2021.

41. Самуйлік, Я. Р. Моўная інтэрферэнцыя і асаблівасці выкладання лінгвістычных дысцыплін у Рэспубліцы Беларусь / Я. Р. Самуйлік // Коммуникативное пространство и информационное поле в языке и речевой деятельности : сб. материалов Респ. науч.-практ. конф., Брест, 21 марта 2020 г. / Брест. гос. ун-т ; науч. ред. Г. М. Концевая. – Брест, 2020. – С. 109–115.

42. Самуйлік, Я. Р. Навуковы тэкст: структурна-семантычны і функцыянальны-сэнсавы аспекты / Я. Р. Самуйлік // Тэкст у парадыгме філалагічнай адукацыі : зб. навук. арт. / Брэсц. дзярж. ун-т ; пад агул. рэд. Л. І. Яўдошынай. – Брэст, 2021. – Вып. 2. – С. 79–83.

43. Самуйлік, Я. Р. Некаторыя асаблівасці перакладу з рускай мовы на беларускую эканамічнай лексікі іншамоўнага паходжання / Я. Р. Самуйлік // Проблемы преподавания русского языка как иностранного и других лингвистических дисциплин в вузе : сб. науч. ст. / Брест. гос. ун-т ; редкол.: Л. А. Годуйко, Н. М. Гурина ; под общ. ред. О. Б. Переход. – Брест, 2012. – С. 103–106.

44. Самуйлик, Я. Г. Некоторые аспекты изучения русских и белорусских лексических единиц с национально-культурной спецификой в практике преподавания РКИ в техническом вузе / Я. Г. Самуйлик // Теория и практика обучения русскому языку как иностранному и другим лингвистическим дисциплинам в высшей школе : сб. науч. ст. / Брест. гос. техн. ун-т, Брест. гос. ун-т ; редкол.: Н. Н. Борсук, З. М. Заика ; под общ. ред. Н. Н. Борсук. – Брест, 2019. – С. 58–68.

45. Самуйлік, Я. Р. Спецыфіка ўжывання тэрмінаў-словазлучэнняў у беларускай мове / Я. Р. Самуйлік // Теория и практика обучения русскому языку как иностранному и другим лингвистическим дисциплинам в высшей школе : сб. науч. ст. / Брест. гос. ун-т, Брест. гос. техн. ун-т ; редкол.: Т. Н. Рахуба, З. М. Заика ; под общ. ред. Т. Н. Рахубы. – Брест, 2015. – С. 70–78.

46. Семянькевіч, А. В. Беларуская мова: правілы арфаграфіі, граматыкі і пунктуацыі / А. В. Семянькевіч. – Мінск : Харвест, 2006. – 175 с.

47. Сіўковіч, В. М. Беларуская мова ў пытаннях і адказах / В. М. Сіўковіч. – Мінск : Аверсэв, 2011. – 765 с.

48. Смольская, Т. М. Беларуская мова: юрыдычная лексіка : вучэб. дапам. / Т. М. Смольская, Л. У. Хрышчановіч. – Мінск : ТетраСистемс, 2006. – 240 с.

49. Старавойтава, Н. П. Беларуская мова: гісторыя і сучаснасць : вучэб.-метад. дапам. / Н. П. Старавойтава. – Мінск : Беларус. дзярж. экан. ун-т, 2006. – 182 с.

50. Сучасная беларуская літаратурная мова : вучэб. дапам. / Д. В. Дзятко [і інш.] ; пад рэд. Д. В. Дзятко. – Мінск : Выш. шк., 2017. – 588 с.

51. Сучасная беларуская мова : вучэб. дапам. / Л. М. Грыгор’ева [і інш.] ; пад агул. рэд. Л. М. Грыгор’евай. – Мінск : Выш. шк., 2006. – 558 с.

52. Сцяцко, П. Культура мовы / П. Сцяцко. – Мінск : Тэхналогія, 2002. – 444 с.

53. Сямешка, Л. І. Беларуская мова: уводзіны ў навуку аб мове. Фанетыка. Арфаэпія. Графіка. Арфаграфія : вучэб. дапам. / Л. І. Сямешка. – Мінск : Сучас. слова, 1999. – 224 с.

54. Тарашкевіч, Б. Беларуская граматыка для школ / Б. Тарашкевіч. – 5-е выд., перапрац. і пашыр. – Вільня : Беларус. друк. ім. Ф. Скарыны, 1929. – 136 с.

55. Тэорыя і практыка беларускай тэрміналогіі / Г. У. Арашонкава [і інш.] ; навук. рэд. А. І. Падлужны. – Мінск : Беларус. навука, 1999. – 175 с.

56. Функцыянальныя стылі мовы. Навуковы стыль, афіцыйна-справавы стыль: тэарэтычныя звесткі і практычныя заданні / Брэсц. дзярж. тэхн. ун-т ; склад.: Т. М. Мхаян, Г. І. Кірыенка. – Брэст : Брэсц. дзярж. тэхн. ун-т, 2009. – 51 с.

57. Цікоцкі, М. Я. Стылістыка беларускай мовы : вучэб. дапам. / М. Я. Цікоцкі. – 2-е выд., перапрац. і дап. – Мінск : Універсітэцкае, 1995. – 294 с.

58. Янкоўскі, Ф. М. Гістарычная граматыка беларускай мовы : вучэб. дапам. / Ф. М. Янкоўскі. – 2-е выд., выпр. і дап. – Мінск : Выш. шк., 1983. – 271 с.

Дадатковая

1. Аняменне: з хронікі знішчэння беларускай мовы : зб. арт. / Т-ва беларус. мовы ; рэдкал.: М. Майсеня (старш.) [і інш.]. – Вільня : Gudas, 2000. – 319 с.

2. Арлоў, У. Дзесяць вякоў беларускай гісторыі 862–1918: Падзеі. Даты. Ілюстрацыі / У. Арлоў, Г. Сагановіч. – 3-е выд. – Вільня : Наша Будучыня, 2002. – 222 с.

3. Гончарова, Н. А. Латинский язык : учебник / Н. А. Гончарова. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Остожье, 1999. – 351 с.

4. Караткевіч, У. Збор твораў : у 8 т. / У. Караткевіч. – Мінск : Маст. літ., 1987–1991. – Т. 4 : Каласы пад сярпом тваім : раман : [у 2 кн., кн. 1.] / рэд. тома Г. В. Кісялёў. – 1989. – 397 с.

5. Конституция Республики Беларусь : с изм. и доп., принятыми на респ. референдумах 24 нояб. 1996 г. и 17 окт. 2004 г. – Минск : Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь, 2017. – 64 с.

6. Кривицкий, А. А. Белорусский язык: для говорящих по-русски / А. А. Кривицкий, А. Е. Михневич, А. И. Подлужный. – Минск : Выш. шк., 2008. – 383 с.

7. Нарысы гісторыі Беларусі : у 2 ч. / Акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі ; рэдкал.: М. П. Касцюк (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Беларусь, 1994–1995. – Ч. 1. – 1994. – 527 с.

8. Нарысы гісторыі Беларусі : у 2 ч. / Акад. навук Беларусі, Ін-т гісторыі ; рэдкал.: М. П. Касцюк (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Беларусь, 1994–1995. – Ч. 2. – 1995. – 560 с.

9. Руденко, Е. Н. Белорусский язык. Профессиональная лексика : учеб. пособие / Е. Н. Руденко, А. А. Кожинова, Е. Г. Задворная. – Минск : ТетраСистемс, 2005. – 381 с.

Інтэрнэт-рэсурсы

1. Аб вызваленні А. В. Пухава, назначэнні К. М. Іванчанкі і С. М. Харланава [Электронны рэсурс] : пастанова Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь, 18 ліп.

2019 г., № 470 // Национальный правовой Интернет-портал. – Режим доступа: <https://pravo.by/document/?guid=12551&p0=C21900470&p1=1&p5=0>. – Дата доступа: 17.07.2020.

2. Аніськова, С. М. Тэхнічны тэрмін у спектры сістэмных адносін [Электронны рэсурс] / С. М. Аніськова // Вісн. Дніпропетр. ун-ту. Сер.: Мовознавство. – 2013. – Т. 21, вып. 19. – Рэжым доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdumo_2013_21_19\(1\)_6](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdumo_2013_21_19(1)_6). – Дата доступа: 15.07.2020.

3. Беларуская мова (прафесійная лексіка) [Электронны рэсурс] : курс лекцый // Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт. – Режим доступа: <https://www.bsu.by/Cache/pdf/472993.pdf>. – Дата доступа: 28.01.2018.

4. Беларускі клясычны правапіс [Электронны рэсурс] : звод правілаў: сучасная нармалізацыя : праект / падрыхт. З. Саўка. – [Б. м. : б. в.], 2005. – Рэжым доступу: <http://knihi.com/storage/pravapis2005.html>. – Дата доступа: 15.07.2020.

5. Марозава, Я. Н. Марфалогія [Электронны рэсурс] : лекцыі па сучас. беларус. мове : у 2 ч. / Я. Н. Марозава. – Віцебск : Віцеб. дзярж. ун-т, 2011. – Ч. 2 : Дзеяслоў. Дзеепрыметнік. Дзеепрыслоўе. Прыслоўе. БПС. Мадальныя словы. Звязкі. Прыназоўнік. Злучнік. Часціца. Выклічнік і гукаперайманне. – Рэжым доступу: <https://lib.vsu.by/jspui/handle/123456789/2319>. – Дата доступа: 16.07.2020.

6. Наўроцкая, І. В. Беларуская мова: культура маўлення [Электронны рэсурс] : электрон. вучэб.-метад. дапам. / І. В. Наўроцкая. – Мінск : Беларус. дзярж. ун-т інфарматыкі і радыёэлектронікі, 2013. – Рэжым доступу: <https://studfiles.net/preview/2230474/>. – Дата доступа: 16.07.2020.

7. Skarnik: моўны скарб [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу: <https://www.skarnik.by>. – Дата доступа: 04.06.2022.

8. Тэорыя і практыка мовы. Аканне і яканне [Электронны рэсурс] // Мова нанова. – Рэжым доступу: <http://www.movananova.by/zaniatki/pravapis-akanne-i-yakanne-2.html>. – Дата доступа: 17.07.2020.

9. Тэорыя і практыка мовы. Германізмы ў беларускай мове [Электронны рэсурс] // Мова нанова. – Рэжым доступу: <https://www.movananova.by/zaniatki/teoryya-i-praktyka-movy-germanizmu-u-belaruskaj-move.html>. – Дата доступа: 17.07.2020.

10. Тэорыя і практыка мовы. Дзеканне і цеканне [Электронны рэсурс] // Мова нанова. – Рэжым доступу: <https://www.movananova.by/zaniatki/zanyatki-141/teoryya-i-praktyka-movy-dzekanne-i-cekanne.html>. – Дата доступа: 17.07.2020.

11. Тэорыя і практыка мовы. Лузер з вачыма панды, лайкні СПА! [Электронны рэсурс] // Мова нанова. – Рэжым доступу: <http://www.movananova.by/zaniatki/leksika-luzer-z-vachyuma-pandy-lajkni-spa.html>. – Дата доступа: 17.07.2020.

12. Тэорыя і практыка мовы. Поўнагалоссе [Электронны рэсурс] // Мова нанова. – Рэжым доступу: <https://www.movananova.by/zaniatki/zanyatki-182/teoryya-i-praktyka-movy-pounagalosse.html>. – Дата доступа: 17.07.2020.

Слоўнікі. Даведнікі. Энцыклапедыі

1. Алабугина, Ю. В. Самый полный орфографический словарь русского языка / Ю. В. Алабугина, Ф. С. Алексеев. – М. : АСТ, 2020. – 640 с.
2. Арашонкава, Г. У. Кароткі слоўнік беларускай мовы: Правапіс. Вымаўленне. Націск. Словазмяненне. Словаўжыванне / Г. У. Арашонкава, В. П. Лемцюгова ; пад рэд. В. І. Рабкевіча. – Мінск : Маст. літ., 1994. – 367 с.
3. Арашонкава, Г. У. Слоўнік цяжкасцей беларускай мовы / Г. У. Арашонкава, В. П. Лемцюгова ; пад рэд. М. В. Бірылы, А. І. Падлужнага. – Мінск : Выш. шк., 1987. – 210 с.
4. Арашонкава, Г. У. Слоўнік цяжкасцей беларускай мовы: правапіс, вымаўленне, націск, словазмяненне, словаўжыванне / Г. У. Арашонкава, В. П. Лемцюгова – Мінск : Радыёла-плюс, 2005. – 446 с.
5. Арфаэпічны слоўнік беларускай мовы / НАН Беларусі [і інш.] ; уклад.: В. П. Русак [і інш.] ; рэдкал.: В. П. Русак, Ю. С. Гецэвіч, С. І. Лысы. – Мінск : Беларус. навука, 2017. – 757 с.
6. Асветнікі зямлі беларускай, X – пачатак XX ст. : энцыкл. давед. / рэдкал. Г. П. Пашкоў (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Беларус. Энцыкл., 2001. – 492 с.
7. Аўласевіч, М. А. Словаўтваральны слоўнік беларускай мовы : дапам. для навучэнцаў і студэнтаў / М. А. Аўласевіч, Т. І. Якубовіч. – Магілёў : Магілёўс. дзярж. ун-т, 2002. – Ч. 1 : [А–К]. – 242 с.
8. Бардовіч, А. М. Марфемны слоўнік беларускай мовы / А. М. Бардовіч, Л. М. Шакун. – 2-е выд., перапрац. і дап. – Мінск : Выш. шк., 1989. – 718 с.
9. Бардовіч, А. М. Словаўтваральны слоўнік беларускай мовы : дапаможнік / А. М. Бардовіч, М. М. Круталевіч, А. А. Лукашанец. – Мінск : Беларус. навука, 2000. – 413 с.
10. Бардовіч, А. М. Школьны словаўтваральны слоўнік беларускай мовы / А. М. Бардовіч, М. М. Круталевіч, А. А. Лукашанец ; пад рэд. А. М. Бардовіча. – Мінск : Аверсэв, 2006. – 512 с.
11. Баршчэўская, А. Л. Арфаграфічны слоўнік беларускай мовы / А. Л. Баршчэўская, Л. П. Баршчэўскі. – 2 выд. – Мінск : Радыёла-плюс, 2011. – 559 с.
12. Баршчэўская, А. Л. Слоўнік беларускай мовы: амафоны, амаформы, амографы, амонімы, антонімы, паронімы, сінонімы / А. Л. Баршчэўская, Р. І. Шастак. – Мінск : Харвест, 2006. – 495 с.
13. Беларуска-рускі слоўнік = Белорусско-русский словарь : у 3 т. / НАН Беларусі, Ін-т мовы і літ. ; пад рэд. А. А. Лукашанца. – выд. 4-е, перапрац. і дап. – Мінск : Беларус. Энцыкл., 2012. – 3 т.
14. Беларуская мова : энцыклапедыя / Беларус. Энцыкл. ; пад рэд. А. Я. Міхневіча ; рэдкал.: Б. І. Сачанка (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Беларус. Энцыкл., 1994. – 654 с.
15. Беларуская энцыклапедыя : у 18 т. / рэдкал.: Г. П. Пашкоў (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Беларус. Энцыкл., 1996–2004. – 18 т.

16. Беларускі арфаграфічны слоўнік / НАН Беларусі, Ін-т мовы і літ. ; уклад.: Л. П. Кунцэвіч, І. У. Кандрацэня ; пад рэд. А. А. Лукашанца. – Мінск : Беларус. навука, 2009. – 695 с.
17. Беларускія пісьменнікі : біябіягр. слоўн. : у 6 т. / Акад. навук Рэсп. Беларусь, Ін-т літ., Беларус. Энцыкл. ; пад рэд. А. В. Мальдзіса. – Мінск : Беларус. Энцыкл., 1992–1995. – 6 т.
18. Беларусь : энцыкл. давед. / рэдкал.: Б. І. Сачанка (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Беларус. Энцыкл., 1995. – 800 с.
19. Булыка, А. М. Слоўнік іншамоўных слоў: актуальная лексіка / А. М. Булыка. – Мінск : Харвест, 2005. – 335 с.
20. Булыка, А. М. Слоўнік іншамоўных слоў : у 2 т. / А. М. Булыка. – Мінск : Беларус. Энцыкл., 1999. – 2 т.
21. Булыка, А. М. Тлумачальны слоўнік беларускай мовы / А. М. Булыка. – Мінск : Харвест, 2005. – 520 с.
22. Булыко, А. Н. Словарь иноязычных слов: актуальная лексика / А. Н. Булыко. – Минск : Харвест, 2006. – 652 с.
23. Бурцева, В. В. Самый полный орфографический словарь русского языка с правилами написания / В. В. Бурцева. – М. : АСТ : Астрель, 2011. – 1086 с.
24. Вялікае Княства Літоўскае : ВКЛ : энцыклапедыя : у 2 т. / рэдкал.: Г. П. Пашкоў (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Беларус. Энцыкл., 2005–2006. – Т. 1. – 2005. – 687 с.
25. Вялікае Княства Літоўскае : ВКЛ : энцыклапедыя : у 2 т. / рэдкал.: Г. П. Пашкоў (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Беларус. Энцыкл., 2005–2006. – Т. 2. – 2006. – 790 с.
26. Вялікае Княства Літоўскае : ВКЛ : энцыклапедыя : у 2 т. / рэдкал.: Г. П. Пашкоў (гал. рэд.) [і інш.]. – 2-е выд. – Мінск : Беларус. Энцыкл., 2007–2010. – Т. 3 : Дадатак. – 2010. – 694 с.
27. Гамеза, Л. М. Комплексны лексічны слоўнік беларускай мовы: сінонімы, антонімы, амонімы, паронімы / Л. М. Гамеза. – Мінск : ТетраСистемс, 2008. – 304 с.
28. Грабчыкаў, С. М. Слоўнік паронімаў беларускай мовы / С. М. Грабчыкаў. – Мінск : Нар. асвета, 1994. – 478 с.
29. Завальнюк, У. М. Слоўнік асабовых уласных імён / У. М. Завальнюк, В. К. Раманцэвіч ; пад агул. рэд. А. А. Лукашанца. – Мінск : Нар. асвета, 2017. – 286 с.
30. Завальнюк, У. М. Слоўнік сучаснай беларускай мовы / У. М. Завальнюк, М. Р. Прыгодзіч, В. К. Раманцэвіч ; пад агул. рэд. М. Р. Прыгодзіча, У. М. Завальнюка. – Мінск : Нар. асвета, 2009. – 399 с.
31. Кандрацэня, І. У. Арфаграфічны слоўнік беларускай мовы / І. У. Кандрацэня, Л. П. Кунцэвіч ; пад рэд. А. А. Лукашанца. – Мінск : ТетраСистемс, 2009. – 704 с.
32. Клышка, М. К. Слоўнік сінонімаў і блізказначных слоў / М. К. Клышка. – Мінск : Беларус. навука, 2005. – 591 с.

33. Крысин, Л. П. Учебный словарь иностранных слов / Л. П. Крысин. – М. : Эксмо, 2010. – 702 с.
34. Лазоўскі, У. М. Слоўнік антонімаў беларускай мовы: канкрэтныя выпадкі ўжывання / У. М. Лазоўскі. – Мінск : Універсітэцкае, 1994. – 293 с.
35. Лепешаў, І. Я. Слоўнік фразеалагізмаў беларускай мовы : у 2 т. / І. Я. Лепешаў. – Мінск : Беларус. Энцыкл., 2008. – 2 т.
36. Лепешаў, І. Я. Этымалагічны слоўнік фразеалагізмаў / І. Я. Лепешаў. – Мінск : Беларус. Энцыкл., 2004. – 446 с.
37. Макарэвіч, А. В. Слоўнік устарэлых слоў беларускай мовы / А. В. Макарэвіч. – Брэст : Брэст. дзярж. ун-т, 2005. – 125 с.
38. Новый словарь иностранных слов / гл. ред. В. В. Адамчик. – Минск : Современ. литератор, 2008. – 1087 с.
39. Ожегов, С. И. Словарь русского языка / С. И. Ожегов ; под ред. Н. Ю. Шведовой. – 19-е изд., испр. – М. : Рус. яз., 1987. – 750 с.
40. Орфографический словарь современного русского языка / сост. М. Богданов. – М. : Дом Славян. кн., 2010. – 816 с.
41. Плотнікаў, Б. А. Слоўнік цяжкасцяў беларускай мовы / Б. А. Плотнікаў, В. П. Трайкоўская. – Мінск : Кн. дом, 2004. – 543 с.
42. Резниченко, И. Л. Современный словарь русского языка: ударения, произношение, орфоэпический / И. Л. Резниченко. – М. : Астрель : АСТ, 2012. – 830 с.
43. Розенталь, Д. Э. Справочник по русскому языку : слов. лингвист. терминов / Д. Э. Розенталь, М. А. Теленкова. – М. : Оникс : Мир и образование, 2008. – 623 с.
44. Русско-белорусский словарь = Руска-беларускі слоўнік : в 3 т. / НАН Беларусі, Ін-т яз. и лит. ; под ред. А. А. Лукашанца. – 10-е изд., перераб. и доп. – Минск : Беларус. Энцыкл., 2012. – 3 т.
45. Слоўнік беларускай мовы: Арфаграфія. Арфаэпія. Акцэнттуацыя. Словазмяненне / Г. У. Арашонкава [і інш.] ; пад рэд. М. В. Бірылы. – Мінск : БелСЭ, 1987. – 903 с.
46. Слоўнік лексічных формаў: сінонімы, амонімы, антонімы, паронімы, амографы, амафоны / уклад.: Я. І. Хвалей, У. В. Шарпіла. – Мінск : Paradox, 2004. – 416 с.
47. Старычонок, В. Дз. Слоўнік амонімаў беларускай мовы / В. Дз. Старычонок. – Мінск : Выш. шк., 1991. – 255 с.
48. Сцяцко, П. У. Слоўнік лінгвістычных тэрмінаў / П. У. Сцяцко, М. Ф. Гуліцкі, Л. А. Антанюк. – Мінск : Выш. шк., 1990. – 222 с.
49. Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы / І. М. Бунчук [і інш.] ; пад рэд. М. Р. Судніка, М. Н. Крыўко. – 3-е выд. – Мінск : Беларус. Энцыкл., 2002. – 784 с.
50. Тлумачальны слоўнік беларускай мовы : у 5 т. / Акад. наук Беларус. ССР, Ін-т мовазнаўства ; пад агул. рэд. А. А. Атраховіча (К. Крапівы). – Мінск : Беларус. Сав. Энцыкл., 1977–1984. – 5 т.

51. Уласевіч, В. І. Беларуска-рускі тлумачальны слоўнік новых слоў і новых значэнняў слоў / В. І. Уласевіч, Н. М. Даўгулевіч. – Мінск : Аверсэв, 2013. – 253 с.

52. Уласевіч, В. І. Слоўнік новых слоў беларускай мовы / В. І. Уласевіч, Н. М. Даўгулевіч. – Мінск : ТетраСистемс, 2009. – 444 с.

53. Усціновіч, А. К. Слоўнік асабовых уласных імён / А. К. Усціновіч ; навук. рэд. А. А. Лукашанец. – Мінск : Літ. і Мастацтва, 2011. – 239 с.

54. Ушаков, Д. Н. Толковый словарь современного русского языка / Д. Н. Ушаков ; под ред. Н. Ф. Татьянченко. – М. : Альта-Пресс, 2005. – 1207 с.

55. Шведаў, С. М. Слоўнік сінонімаў беларускай мовы / С. М. Шведаў. – Мінск : Сучас. слова, 2004. – 479 с.

56. Шкраба, І. Р. Самабытнае слова: слоўнік беларускай безэквівалентнай лексікі (у рускамоўным дачыненні) / І. Р. Шкраба. – Мінск : Беларус. Энцыкл., 1994. – 223 с.

57. Шкраба, І. Р. Слоўнік беларускай безэквівалентнай лексікі (у рускамоўным дачыненні) / І. Р. Шкраба. – Мінск : Беларус. Энцыкл., 2008. – 318 с.

58. Энцыклапедыя гісторыі Беларусі : у 6 т. / Беларус. Энцыкл. – Мінск : Беларус. Энцыкл., 1993–2003. – 6 т.

59. Этымалагічны слоўнік беларускай мовы : у 14 т. / НАН Беларусі, Ін-т мовазнаўства. – Мінск : Беларус. навука, 1978–2017. – 14 т.

60. Яшкін, І. Я. Слоўнік беларускіх імёнаў / І. Я. Яшкін. – Мінск : Адукацыя і выхаванне, 2009. – 135 с.

***

1. Кароткі эканамічны слоўнік / Я. А. Александровіч [і інш.] ; пад рэд. М. І. Платніцкага. – Мінск : Беларус. дзярж. экан. ун-т, 1993. – 256 с.

2. Костюкович, Н. Н. Русско-белорусский словарь математических, физических и технических терминов / Н. Н. Костюкович, В. В. Люштик, В. К. Щербин ; под ред. Н. Н. Костюковича. – Минск : Беларус. Энцыкл., 1995. – 510 с.

3. Кунцевич, Л. П. Краткий русско-белорусский словарь экономических терминов / Л. П. Кунцевич, В. Ф. Николаев, О. М. Николаева. – Минск : Выш. шк., 1993. – 46 с.

4. Латоцін, Л. А. Руска-беларускі слоўнік матэматычных тэрмінаў / Л. А. Латоцін. – Магілёў : Магілёўс. дзярж. ун-т, 1994. – 227 с.

5. Русско-белорусский математический словарь / Я. В. Радыно [и др.] ; под общ. ред. Я. В. Радыно. – Минск : Выш. шк., 1993. – 239 с.

Вучэбнае выданне

Складальнік:
Самуйлік Яраслаў Рыгоравіч

**БЕЛАРУСАЯ МОВА
(ПРАФЕСІЙНАЯ ЛЕКСІКА)**

Практыкум
Для студэнтаў эканамічных спецыяльнасцей

Адказны за выпуск: Самуйлік Я. Г.
Рэдактар: Мітлашук М. А.
Кампутарная вёрстка: Вашкевіч Ю. А.
Карэктар: Дударук С. А.

Падпісана да друку 23.11.2022 г. Формат 60x84 ¹/₁₆. Папера «Performer».
Гарнітура «Times New Roman». Ум. друк. арк. 6. Ул.-выд. арк. 6,5.
Заказ № 1297. Тыраж 18 экз. Надрукавана на рызографе ўстановы адукацыі «Брэсцкі
дзяржаўны тэхнічны ўніверсітэт». 224017, г. Брэст, вул. Маскоўская, 267.
Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы,
распаўсюджвальніка друкаваных выданняў № 3/1569 ад 16.10.2017 г.

